

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ŽIVNOSTENSKÉ PODNIKÁNÍ V PRACHATICÍCH V POVÁLEČNÝCH
LETECH
PŘÍSPĚVEK K HOSPODÁŘSKÝM DĚJINÁM MĚSTA V POLOVINĚ
20. STOLETÍ**

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Autor práce: Václav Černý

Studijní obor: Historie

Ročník: 3.

2013

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz. Provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 4. května 2013

Václav Černý

Rád bych poděkoval především vedoucímu své bakalářské práce PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D. za jeho vedení, cenné připomínky, podnětné rady. Děkuji také doc. PhDr. Josefu Grulichovi, Ph.D. za připomínky k formální části mé práce. Mé četné díky patří také pracovníkům všech archivů a muzeí, kteří udělali vše proto, aby vyhověli mým mnohdy složitým požadavkům. Zejména pak děkuji paní Daně Vošahlíkové ze Státního okresního archivu v Prachaticích za umožnění přístupu k dosud nezpracovaným fondům a PhDr. Františku Kotěšovci, taktéž ze Státního okresního archivu v Prachaticích, za vstřícný přístup. Mé díky patří i paní Daniele Liščákové, ředitelce Muzea JUDr. Otakara Kudrny v Netolicích, za ochotu při hledání a poskytnutí cenných historických snímků živnostenských provozoven v Netolicích a v neposlední řadě i svým rodičům za podporu, již mi poskytovali při tvorbě mé práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zmapování vývoje živnostenského podnikání v Prachaticích v období tzv. Třetí československé republiky v letech 1945-1948 s přesahem do roku 1954. Časové rozpětí práce je do značné míry ovlivněno charakterem archivních materiálů, které jsou celistvější až v období 1948-1954. Za hlavní archivní materiály lze považovat především různé vyhlášky a seznamy týkající se živností v daném období, ale i malé množství fotografií. Na základě archivních pramenů je charakterizován vývoj živnostenského podnikání v Prachaticích ve výše uvedených letech včetně proměn struktury živnostenského podnikání. Tento vývoj je pak zasazen do politického, hospodářského a sociálního vývoje československého státu, potažmo jižních Čech a okresu Prachatice. Vývoj živnostenského podnikání je průběžně porovnáván s vývojem ve dvou lokalitách, konkrétně pro rok 1946 s Vimperkem a pro roky 1946, 1948-1954 s Volary. Práce se také snaží o porovnání stavu a charakteru poválečného živnostenského podnikání s předválečným.

Anotation

The purpose of this bachelor's work is to map the development of small businesses in Prachatice during the period of so-called Third Czechoslovak Republic, between the years 1945-1948 with an extra overlap until 1954. To a large extent the time-span is influenced by character of archive materials firstly being more comprehensive between the years 1948-1954, as far as various public notices, lists of small businesses and few photographs are considered.

Based on such materials the development of firm trade, yet its structural changes are defined, and furthermore situated into a political, economical and social context of the Czechoslovakian state or, as the case may be, of South Bohemia and the Prachatice district.

The small-business development is continuously compared with another two locations, i.e. Vimperk in 1946 and Volary (1946, 1948-1954). Last but not least, this work endeavours to compare the pre- and post-war firm trade's condition.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Charakteristika zkoumané oblasti	16
2.1. Historický vývoj Prachatic v 19. a první polovině 20. století	16
3. Poválečné Československo v hospodářských a sociálních souvislostech	20
3.1. Odsun německého obyvatelstva a problematika maďarské menšiny	20
3.2. Hospodářské a sociální proměny poválečného Československa do voleb 1946.....	23
3.2.1. Národní správa.....	23
3.2.2. Znárodnění.....	24
3.2.3. Pozemková reforma.....	25
3.2.4. Sociální otázka po druhé světové válce.....	26
3.3. Volby roku 1946.....	27
3.4. Nová hospodářská politika a dvouletka.....	29
3.4.1. Dvouletý hospodářský plán (1947-1948)	29
3.4.2. Výsledky dvouletého plánu obnovy	30
3.5. Problémy roku 1947	31
3.6. Únor 1948.....	32
4. Jižní Čechy a okres Prachatice v letech 1945-1948.....	34
4.1. Osvobození.....	34
4.2. Odsun německého obyvatelstva	35
4.3. Volby v květnu 1946	35
4.4. Dvouletka a jižní Čechy (1946-1948)	36
4.5. Hospodářská situace okresu Prachatice po druhé světové válce.....	38
5. Živnostenské podnikání v Prachaticích v poválečných letech.....	40
5.1. Předehra: období předválečné a válečné	40
5.2. České živnostnictvo po druhé světové válce.....	42
5.3. Živnostenské podnikání v Prachaticích v období 1945-1947	43
5.3.1. Živnosti v Prachaticích v roce 1946	45
5.3.1.1. Národnostní složení živnostníků v roce 1946.....	46
5.3.2. Živnosti v Prachaticích roku 1947.....	47
5.4. Živnostenské podnikání v letech 1948-1954 a jeho likvidace	48
5.4.1. Živnosti v Prachaticích v roce 1948	50
5.4.2. Živnosti v Prachaticích v roce 1949	51

5.4.3. Živnosti v Prachaticích v období 1950-1954.....	52
6. Příběh rodiny Kulišů v první polovině 20. století.....	55
6.1. Příběh kováře Karla Krejsy z Prachatic.....	56
7. Závěr	57
8. Seznam pramenů a literatury	60
8.1. Prameny.....	60
8.2. Literatura	62
8.3. Kvalifikační práce	63
8.4. Tisk.....	63
9. Seznam použitých zkratk	64
10. Seznam tabulek v textu	66
11. Seznam příloh	67
11.1. Obrazové přílohy.....	67
11.2. Tabulky.....	67
11.3. Grafy.....	68
12. Přílohy.....	70
12.1. Obrazové přílohy.....	70
12.2. Tabulky.....	88
12.3. Grafy.....	106

1. Úvod

Téma své bakalářské jsem si vybral, jelikož mě velmi zaujalo období tzv. Třetí republiky.¹ Zaujalo mě i s ohledem na ne úplně jasnou představu o tomto období v obecném povědomí současné české populace. Toto období bývá velmi často vnímáno jako jakýsi předstupeň komunistické totality, ke které Československo od konce druhé světové války nezvratně směřovalo. Nicméně období tzv. Třetí republiky bylo plné procesů a zvrátů, které teprve utvářely tvář poválečného Československa, a to se pak i mohlo vyvíjet cestou západní, či dokonce i svou vlastní svébytnou cestou.

Ve své práci se pokusím nastínit vývoj živnostenského podnikání v poválečných Prachaticích v letech 1945-1954 a rád bych našel odpověď na otázky:

1. Jaký byl poměr živnostníků české a německé národnosti v živnostech v období po konci druhé světové války?
2. Byl některý obor z oborů živnostenského podnikání více český nebo německý?
3. Jaká byla oborová struktura živnostenského podnikání v Prachaticích v poválečném období a jak se lišila od stavu předválečného a válečného?

Důvodem, proč jsem se rozhodl badatelsky zpracovat otázku právě živnostenského podnikání je to, že jako sekundární sektor hospodářství je nedílnou součástí hospodářských dějin Československa. Výzkum sekundárního sektoru hospodářství v rámci hospodářských dějin zahrnuje kromě průmyslové živnostenskou výrobu ve všech zpracovatelských odvětvích a ve stavebnictví, a získává tak ve všech směrech na významu v 19. a v průběhu první poloviny 20. století.² Výzkum sekundárního sektoru je nesmírně zajímavý, neboť si musíme uvědomit, že za každým číslem se skrývá konkrétní osud toho či onoho živnostníka, byť jsem ho ve své práci nemohl pro nedostatek pramenů postihnout. Při výběru tématu jsem také bral v úvahu hledisko zpracovanosti tématu, kdy se podobnému tématu věnovalo pouze málo badatelů, a existovala tak šance na posunutí znalostí v oblasti živnostenského podnikání v poválečném Československu.

Příčinou, proč období tzv. Třetí republiky nebyla v minulosti věnována patřičná pozornost, je také jeho jakási ideologická nevhodnost, kdy se většina prací psaných v duchu marxismu omezuje pouze na konstatování stavu věcí v době po druhé světové válce a tomu,

---

¹ Tzv. Třetí republika zahrnuje období od května 1945 do února 1948 a bývá označováno za období československé lidové demokracie či, jak toto období označuje marxistická historiografie, období přerůstání lidově demokratické revoluce do revoluce socialistické.

² Zdeněk JINDRA – František SVÁTEK – Jiří ŠTAIF, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin. Svazek I.*, Praha 1997, s. 57.

jak se je podařilo po roce 1948 následně zlepšit. Tyto práce jsou psané tak, aby vynikl přínos komunistů k rozvoji hospodářství, a nesnaží se tudíž objektivně zmapovat vývoj let 1945-1948 v Československu.³

Nyní bych chtěl přikročit ke zhodnocení literatury k danému tématu. Celkově musím uvést, že období tzv. Třetí republiky se, alespoň co do počtu publikací zabývajících se tímto tématem, jeví jako málo zpracované. Existuje málo prací, které by se zabývaly tematikou tzv. Třetí republiky jako celkem, nicméně mnohem lepší situace je u některých témat, která svým časovým zařazením do našeho období patří. Co se týče celkové situace a vývoje Československa v letech 1945-1948, tak zde jsou naprosto zásadní práce Karla Kaplana, který se věnuje jak celkovému vývoji,⁴ tak i jednotlivým momentům výše uvedených let.⁵ Dalším, kdo se věnoval poválečnému vývoji Československa, byl například Jiří Kocian.⁶

Lepší situace panuje ohledně zpracovanosti některých témat spadajících časovým zařazením do dané doby. Jedná se například o problematiku osvobození,⁷ odsunu Němců po druhé světové válce,⁸ dosídlování pohraničí⁹ nebo komunistického převratu v únoru 1948.¹⁰

Myslím si, že tématu hospodářských dějin poválečného Československa není věnován dostatek pozornosti, zejména s ohledem na jeho význam pro dějiny Československa

---

³ Jako příklad mohu uvést práce referátu regionálních dějin při OV KSČ Prachatice, uložené ve Státním okresním archivu v Prachaticích ve fondu OV KSČ Prachatice.

⁴ Karel KAPLAN, *Československo v letech 1945-1948. 1. část*, Praha 1991; TÝŽ, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990; TÝŽ, *Národní fronta 1948-1960*, Praha 2012; Stanislav BIMAN – Roman CÍLEK, *Poslední mrtví, první živí*, Ústí nad Labem 1989.

⁵ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.

⁶ Jiří KOCIAN, *Poválečný vývoj v Československu 1945-1948*, Praha 1991.

⁷ Jindřich PECKA, *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha 1995.

⁸ Bohumil ČERNÝ – Jan KŘEN – Václav KURAL – Milan OTÁHAL (edd.), *Češi, Němci, odsun*. Diskuse nezávislých historiků, Praha 1990; Ludmila ČAJANOVÁ (ed.), *Sudetští Němci. Etnická čistka, vyhnání*, Opava 2000; Věra OLIVOVÁ (ed.), *Edvard Beneš, Odsun Němců*, Praha 1995; KOL. AUTORŮ, *Tisíc let česko – německých vztahů. Data, jména a fakta k politickému, kulturnímu a církevnímu vývoji v českých zemích*, Praha 1991; Jaroslav KUČERA, *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945 – 1946*, Praha 1992; Tomáš SOUMAR, *Odsun sudetským Němců z okresu Prachatice*, in: Zlatá stezka. Sborník prachatického muzea 8-9, 2001-2002, s. 7-42.

⁹ František ČAPKA – Lubomír SLEZÁK – Jaroslav VACULÍK, *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005; Jaroslav PEŠEK, *Nástup k osídlování jihočeského pohraničí (jaro 1945- léto 1946)*, JSH 55, 1986, s. 23-35; TÝŽ, *Osídlování jihočeského pohraničí v letech 1947-1953*, JSH 55, 1986, s. 133-143; Ivana URBANOVÁ, *Dosídlování Prachaticka po roce 1945*, Bakalářská práce, Katedra filozofie, Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň 2006.

¹⁰ Jiří KOCIAN – Markéta DEVÁTÁ (edd.), *Únor 1948 v Československu. Nástup komunistické totality a proměny společnosti*, Praha 2011; Ladislav ČERMÁK, *Operace vítězný únor. O trávě pod asfaltem, izraelském faktoru, ruských archivech a vědě nevědě*, Praha 2010; František ČAPKA – Jitka LUNEROVÁ, *1948: Vítězný únor. Cesta k převratu*, Brno 2012.

ve 20. století, a to jak z hlediska celkového vývoje,¹¹ tak i některých aspektů hospodářského vývoje v jednotlivých regionech.¹²

Autorů, kteří by se věnovali živnostenské otázce v období po druhé světové válce, není mnoho. Za této situace musím vyzdvihnout především práce Zdeňka Deyla,¹³ jenž publikoval zejména v 60. letech řadu článků věnujících se problematice živnostnictva v období po druhé světové válce. Bohužel jsem se však o jeho pracích dozvěděl dosti pozdě, a tak jsem je již nemohl ve své práci zohlednit. Práci, se kterou jsem měl možnost se blíže seznámit, a která pro mou práci byla zásadní, je kniha Pavla Marka České živnostnictvo 1945-1960, která nastiňuje válečný vývoj, omezující opatření, poválečnou situaci, vývoj a zánik svobodného soukromého živnostenského podnikání v Československu.¹⁴

Co se týče regionální literatury vztahující se k tématu, tak zřejmě nejužitečnější byla práce autorů Stanislava Cífký, Milana Krýdla a Jindřicha Pecky, která mohla vyjít v období uvolnění poměrů v roce 1968 a která se věnuje některým problémům jižních Čech v letech 1945-1948.¹⁵ Samotný Milan Krýdl pak publikoval roku 1986 svůj článek v Jihočeském sborníku historickém, ve kterém se zabývá plánem národní obnovy „dvouletky“.¹⁶ Plánu národní obnovy se také v jednom ze svých článků věnoval Jiří Dvořák, který velmi dobře shrnul geograficko-hospodářskou situaci jižních Čech před a v průběhu plánu národní obnovy.¹⁷

Z regionálních publikací zaměřených konkrétněji na Prachatice a vztahujících se k tématu práce musím vyzdvihnout práci autorského kolektivu pod vedením Pavla Fencla,

---

¹¹ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl, období 1945-1992*, Brno 2009; Ivan JAKUBEC – Marcela EFMERTOVÁ – Pavel SZOBI – Jan ŠTEMBERK, *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*, Praha 2008.

¹² František STELLNER a kol., *Hospodářské dějiny (16.-20. století)*, Praha 2006; F. STELLNER a kol., *Hospodářské dějiny novověku*, Praha 2012; Zdeněk VESELÝ, *Marshallův plán a Československo*, Praha 1987; Rudolf JIČÍN a kol. (edd.), *Československo a Marshallův plán. Sborník dokumentů*, Praha 1992.

¹³ Zdeněk DEYL, *Naše cesta k socialismu a ekonomické problémy drobné buržoazie měst v letech 1945-1948*, ČČH 13, 1965, s. 501-520; TÝŽ, *Pouťorové změny v řemesle a problémy socializace drobné výroby v letech I. Pětiletky*, in: Z. DEYL a kol., *K politickým a sociálně ekonomickým přeměnám c. ČSR v letech 1948-1953*, Praha 1967, s. 145-175; Z. DEYL, *Příspěvek k řešení vztahů dělnické třídy a městské buržoazie v naší revoluci*, in: Václav Král (ed.), *Vznik a vývoj lidově demokratického Československa*, Praha 1961, s. 178-193.

¹⁴ Pavel MAREK, *České živnostnictvo 1945-1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*, Brno 2006.

¹⁵ Stanislav CÍFKA – Milan KRÝDL – Jindřich PECKA, *K problematice jižních Čech v letech 1945-1948*, České Budějovice 1968.

¹⁶ Milan KRÝDL, *K některým otázkám realizace plánu národní obnovy v jižních Čechách (1947-1948)*, JSH 55, 1986, s. 122-131.

¹⁷ Jiří DVOŘÁK, *K problematice dvouletého hospodářského plánu obnovy a února 1948 v jihočeském regionu (z pohledu archivních materiálů hospodářských a sociálních dějin)*, in: KOL. AUTORŮ, *Společná hranice. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 15. března 2007*, České Budějovice 2007, s. 23-31.

kteřá se zaměřuje na minulost a současnost podnikání na Prachaticku a Vimpersku,¹⁸ přestože se práce z hlediska živnostenského podnikání věnuje více období 19. století a době předválečné, zatímco živnostenského podnikání po druhé světové válce se vůbec nedotýká. Přesto tato práce poskytuje především ucelený pohled na hospodářský vývoj okresu Prachatice. Pro nastínění předválečného a válečného stavu živnostenských podniků v Prachaticích nám přesné informace poskytuje práce Reinholda Finka o živnostech a jiných podnicích na Šumavě, kdy autor poskytuje seznamy živnostníků v roce 1930 a v roce 1940, a snaží se tak zmapovat jejich změny.¹⁹

V rámci okresu Prachatice mají živnostenskou otázkou velmi dobře zpracovanou Netolice, o jejichž živnostnících publikoval sérii článků v místním zpravodaji dlouholetý ředitel Státního okresního archivu v Prachaticích (dále SOkA Prachatice) Václav Starý.²⁰

V ostatních regionálních publikacích²¹ je otázka živností zmíněna jen letmo či vůbec, což také ztěžuje práci.

Po pátrání mezi kvalifikačními pracemi se mi podařilo nalézt práce, které se dotýkají tématu živností, nicméně každá z těchto prací ho pojímá trochu jinak a žádná z nich se ani trochu svým pojetím neblíží potřebám mé práce. Je to především diplomová práce Bohdany Majerové,²² v níž se autorka zaměřila na živnostníky v Českých Budějovicích. Autorka však na místní živnostníky nahlíží spíše optikou jejich stranické příslušnosti, nicméně se krátce zastavuje i u tématu likvidace živnostníků. Druhou prací, která zde stojí zmínku je bakalářská práce Zdeňka Skalického, kdy tématem jsou živnostenská společenstva v Litomyšli.²³ Tato práce však vůbec neoperuje s žádnými čísly, na kterých bylo možné provést potřebnou komparaci, a její všeobecné části jsou téměř výhradně založeny na knize Pavla Marka.²⁴ Další prací, která se věnuje živnostem, je diplomová práce Jakuba Kohouta,²⁵ jež se však zabývá pouze vybranými živnostmi v bývalém soudním okrese Žďár na Moravě, a čísla, která autor

---

¹⁸ KOL. AUTORŮ, *Historie a současnost podnikání na Prachaticku a Vimpersku*, Žehušice 2003.

¹⁹ Reinhold FINK, *Advokat und Zuckerbäcker. Handel, Gewerbe und Industrie im Böhmerwald 1930 bis 1940*, Norderstedt 2005.

²⁰ Jednotlivá starší čísla Zpravodaje města Netolice jsou dostupná v Muzeu JUDr. Otakara Kudrny v Netolicích, novější pak na internetových stránkách města Netolice: www.netolice.cz.

²¹ Pavel FENCL - Jana KOUTNÁ - František KUBŮ - Jan Antonín MAGER, *Zmizelé Čechy. Prachatice*, Praha - Litomyšl 2007.

²² Bohdana MAJEROVÁ, *Osudy Českobudějovických živnostníků v první polovině 20. století aneb lesk a bída stavu jejich*, Diplomová práce, Teologická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích, České Budějovice 2007.

²³ Zdeněk SKALICKÝ, *Živnostenská společenstva mlynářů, pekařů, řezníků a uzenářů v Litomyšli a jejich vývoj v letech 1860-1948*, Bakalářská diplomová práce, Katedra historie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2008.

²⁴ P. MAREK, *České živnostnictvo*.

²⁵ Jakub KOHOUT, *Vybrané řemeslné živnosti a domácí výroba v někdejším soudním okrese Žďár na Moravě v první polovině 20. století*, Diplomová práce, Historický ústav, Filozofická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích, České Budějovice 2008.

v závěru své práci uvádí, zahrnují výskyt dané živnosti v různých lokalitách v různě dlouhém období,²⁶ a jsou tedy pro komparaci s čísly mými prakticky nepoužitelná. Jako poslední zde uvádím práci, kterou hodnotím asi nejvýše, a sice disertační práci Jany Trousilové, která se ve své práci věnuje živnostem krejčovským a oděvním v Rakovníku.²⁷ Tato práce již pracuje s čísly, avšak komparace s mou prací by byla možná jen v počtech v určitých letech, neboť autorka uvádí stavy živnostníků v daných oborech pouze u tří let (1927, 1947, 1948), takže by případná komparace nemohla poukázat na podobné či odlišné vývojové trendy.

Většina kvalifikačních prací věnujících se regionu mého bádání se v období po roce 1945 zaměřuje především na dosidlování okresu po odsunu německého obyvatelstva²⁸ či vývoj okresu.²⁹

Archivní prameny, ze kterých jsem čerpal informace pro tuto práci, jsou uloženy ve třech archivech. Konkrétně v SOkA Prachatice, ve Státním oblastním archivu v Třeboni (dále SOA Třeboň) a ve Státním oblastním archivu v Plzni (dále SOA Plzeň).

V SOkA Prachatice se jednalo především o fond Okresní národního výboru Prachatice (dále ONV PT), který se v současné době stále zpracovává³⁰ a je prozatím členěn na dvě části podle období. Jedná o období 1945-1948 a 1949-1954, přičemž první období má stabilní inventář, zatímco období 1949-1954 ho nemá, a proto není zatím veřejně přístupný, takže pokud ve své práci cituji z tohoto fondu pro období 1949-1954 cituji podle dočasného inventáře, používaného pracovníky archivu při zpracovávání fondu. Právě z fondu ONV PT jsem čerpal nejvíce informací ohledně stavu živností v Prachaticích, Volarech a Vimperku včetně nejruznější vyhlášek a soupisů. Dalšími fondy, ze kterých jsem čerpal a které jsou uloženy v SOkA Prachatice, jsou fond Městského národního výboru Prachatice (dále MěNV PT), fond Komunistické strany Československa – okresního výboru Prachatice (dále OV KSČ PT) a fond Národního pozemkového fondu ministerstva zemědělství – okresní osidlovací komise, úřadovny Prachatice. Z těchto fondů jsem především čerpal informace o všeobecné situaci okresu Prachatice v období po druhé světové válce, ale i informace k živnostenskému podnikání v Prachaticích, Volarech a Vimperku.

---

²⁶ Dokonce i 50 let.

²⁷ Jana TROUSILOVÁ, *Živnostenské podnikání v Rakovníku v první polovině dvacátého století na příkladu krejčovských a oděvních živností*, Disertační práce, Ústav hospodářských a sociálních dějů, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2012.

²⁸ Tereza HONSOVÁ, *Osídlování okresu Prachatice po roce 1945*, Bakalářská diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.

²⁹ Tomáš SOUMAR, *Prachaticko v letech 1938-1948*, Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň 2000.

³⁰ Stav k 19. dubnu 2013.

Z fondů uložených v SOA Plzeň jsem využil především fond Obchodní a živnostenské komory v Plzni (dále OŽK Plzeň), ve kterém jsem našel informace o některých oborech živnostenského podnikání v Prachaticích pro roky 1946-1947, jelikož město Prachatice spadalo do působnosti právě OŽK Plzeň.

V SOA Třeboň, které jsem získával poznatky z fondu Obchodní a živnostenské komory České Budějovice (dále OŽK České Budějovice), přičemž informace, které jsem z tohoto fondu získal, mi pomohly především k pochopení hospodářské a sociální situace v jižních Čechách v první polovině 20. století.

Jako nesmírně problematická se ukázala otázka ilustrování doby pomocí dobových fotografií, byť jsem předpokládal, že by to problém být neměl. Po dlouhém pátrání jsem se musel smířit s tím, že v SOkA Prachatice a ani v Prachatickém muzeu se žádné fotografie tohoto druhu nenacházejí, nicméně se mi podařilo získat několik fotografií od některých místních starších občanů a některé jsem převzal z odborné literatury. V příloze jsem tak pro ilustraci, kromě několika originálních fotografií týkajících se přímo Prachatic použil fotografie z Fotoarchivu Muzea JUDr. O. Kudrny v Netolicích, které mohou ukázat, jak analogicky mohly vypadat živnostenské provozovny v Prachaticích.

Kromě odborné literatury, kvalifikačních prací a archivních materiálů jsem pro svou práci využil také internetových zdrojů. Konkrétně oficiálních internetových stránek města Prachatic,³¹ dále pak pro některé obecné informace internetový portál cs.wikipedia.org a pro doplnění informací týkajících především politických událostí kolem února 1948 jsem využil internetový server www.totalita.cz.

Velkým handicapem této mé bakalářské práce je s ohledem na čas, který již uplynul od mnou zkoumaného období, že se mi nepodařilo nalézt živé pamětníky, ať daného časové úseku či přímo živnostníka-pamětníka, kteří by mohli převyprávět svůj příběh a poskytnout mi neocenitelné informace a pohledy na období a každodenní život živnostníků v poválečném pohraničí. S tím souvisí také jistá míra popisnosti v některých částech mé práce, kterou si uvědomuji, nicméně jsem se jí vzhledem k výše zmíněným okolnostem nemohl vyhnout.

Pokud přistoupím k otázce metodologie a metodiky historické práce, tak musím zmínit dvě práce. Jako první zde uvádím práci Zdeňka Jindry, Františka Svátka a Jiřího Štaifa, která svým pojetím představuje výborný úvod do toho, co jsou a čím se zabývají hospodářské dějiny.³² Druhou prací je práce ostravského historika Milana Myšky,³³ v níž se autor zabývá

---

³¹ www.prachatice.cz.

³² Z. JINDRA – F. SVÁTEK – J. ŠTAIF, *Úvod*.

problematikou studia dějin sekundárního sektoru. Přestože je práce Milana Myšky zaměřena spíše na studium druhé poloviny 19. a přelomu 19. a 20. století, poskytuje cenné náměty jakým směrem se vydat při studiu sekundárního sektoru. Mimo jiné zde autor ve shodě s mým zjištěním uvedeným výše konstatuje, že dějiny řemesla v 19. a 20. století se ocitají zcela mimo pozornost českých historiků.³⁴ V případě zkoumání podnikatelstva jako sociální skupiny, což mi v této práci znemožnil nedostatek pramenů, rozvíjí autor především možnost aplikace metody kolektivní biografie.³⁵ V práci jsem se snažil uplatnit kvantitativní metodu pro analýzu počtu živností a poměru německých a českých živnostníků. Druhou metodu, metodu komparativní, jsem se rozhodl uplatnit jednak pro srovnávání vývoje počtu živností v jednotlivých letech, jednak pak pro porovnání vývoje v Prachaticích s vývojem v jiné lokalitě. Jako lokalitu pro srovnání s vývojem v Prachaticích jsem si vzhledem k ne úplné možnosti komparace s jinými lokalitami a nedostatku času pro vlastní výzkum vývoje živnostenského podnikání v jiné vzdálenější lokalitě zvolil města Vimperk a Volary, pro které jsem následně provedl vlastní výzkum, abych mohl srovnávat vývoj v těchto lokalitách s vývojem v Prachaticích. V případě Vimperka tak mohu srovnávat s roky 1930, 1940 a 1946 (včetně národnostního složení řemeslných živností). V případě Volar jsem pak mohl porovnat vývoj ve všech obdobích.

Ve druhé kapitole jsem stručně nastínil geografický charakter zkoumané oblasti a vývoj města Prachatice v 19. a 20. století, přičemž jsem kladl důraz na důležité milníky „velkých“ dějin a demografické proměny města, tak zásadní v oblasti českého pohraničí první poloviny 20. století. Kromě nich jsem se samozřejmě zaměřil také na hospodářský vývoj města a jeho charakter.

Třetí kapitolu jsem věnoval poválečnému vývoji Československa od osvobození po únor roku 1948, kdy jsem pomocí kompilace dostupné odborné literatury snažil vystihnout podobu tohoto období a procesy, které utvářely charakter „Třetí republiky“.

Ve čtvrté kapitole pak pokračuji v zasazování zkoumané oblasti do souvislostí tehdejšího dění, kdy jsem se věnoval proměnám charakteru jižních Čech a v návaznosti na ně i okresu Prachatice v období po druhé světové válce a především pak v období Dvouletého plánu národní obnovy.

V páté kapitole jsem se již snažil zachytit výsledky svého vlastního výzkumu archivních materiálů, přičemž jsem se pokusil postihnout období 1945-1954,

---

³³ Milan MYŠKA, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2011.

³⁴ Tamtéž, s. 85.

³⁵ M. MYŠKA, *Problémy*, s. 108-118.

aby byly zachyceny vývojové trendy, které se v daném období projeví. Vlastní stať je přitom členěna na různá období podle charakteristických rysů toho či onoho období. Tato období jsou pak dělena na jednotlivé roky.

Abych nezůstal pouze u řeči čísel, rozhodl jsem se v šesté kapitole využít mikrohistorického hlediska a vylíčit osudy živnostnické rodiny, a sice rodiny Kulišových z Netolic. Příběh jejich rodinného podniku byl otištěn ve Zpravodaji města Netolice. Důvod, proč jsem se rozhodl využít již zpracovaného osudů této rodiny a navíc z Netolic, tkví v jednom zásadním problému, a sice v nemožnosti zpracování podobného osudu pro některého z prachatických živnostníků či některou z prachatických rodin, kdy pro možnost takového přístupu neexistuje dostatek archivních pramenů. Také jsem neměl dostatek času pro rozsáhlejší pátrání po možných pramenech, které by mi umožnily mikrohistorickou metodu uplatnit i v případě Prachatic, přesto jsem se rozhodl alespoň stručně nastínit příběh kováře Karla Krejsy z Prachatic.

Plně si uvědomuji, že tato má práce nemůže, vzhledem k nedostatku a neúplnosti dochovaných archivních pramenů, postihnout veškeré aspekty živnostenského podnikání, jako například sociální prostředí, v němž se živnostníci pohybovali, jejich rodinné vztahy či výdělečnost jejich podnikání.

2. Charakteristika zkoumané oblasti

Město Prachatice se nachází v podhůří Šumavy přibližně 40 kilometrů západně od centra Jihočeského kraje Českých Budějovic, na zeměpisných souřadnicích 48° 59' severní šířky a 14° 01' východní délky.³⁶ Geomorfologicky patří nejbližší okolí města do Šumavské soustavy, podsoustavy Šumavské hornatiny, celku Šumavského podhůří, podcelku Prachatické hornatiny a okrsku Libínské hornatiny.³⁷ Okolní krajinu tvoří podhorská vrchovina s dominujícím vrcholem hory Libína.³⁸ Samotné město se nachází v nadmořské výšce 561 m. n. m.³⁹ a tato jeho poloha ovlivňuje klima i průměrné roční teploty.⁴⁰ Z hlediska hydrologie (vodstva), městem protéká Živný potok a západním směrem protéká řeka Blanice, která napájí Husineckou přehradní nádrž.⁴¹

Město je sídelním střediskem okresu Prachatice, jež má rozlohu 1 375,03 km² a obývá jej 51.081 obyvatel. Samotné město Prachatice mělo, dle sčítání obyvatelstva v roce 2012, 11.332 obyvatel.⁴²

2.1. Historický vývoj Prachatic v 19. a první polovině 20. století

Do 19. století vstoupily Prachatice jako provinční maloměsto, kde se většina obyvatelstva hlásila k německé národnosti.⁴³ Toto poklidné období narušil roku 1832 velký požár města, který výrazně zasáhl do vzhledu města.⁴⁴

K roku 1840 žilo ve městě i s předměstími 2.591 obyvatel, což z Prachatic činilo největší město v rámci panství Prachatice - Volary. Ve městě bylo 9 mlýnů, 2 pily a městský pivovar. Převážná část obyvatelstva se živila zemědělstvím, chovem dobytka a výrobou

---

³⁶ http://www.prachatice.cz/n_hospinfo.html. Odkaz vyhledán dne 5. 3. 2013.

³⁷ KOL. AUTORŮ, *Prachatice*, Prachatice 2005, s. 7.

³⁸ Vrchol Libína se nalézá přibližně 4 kilometry jižně od města Prachatice a dosahuje výšky 1096 m. n. m.

³⁹ Pavel FENCL – Jan Antonín MAGER – Antonín JURČO, *Prachatice. Obrazy z paměti města*, Prachatice 2012, s. 11.

⁴⁰ Průměrné roční teploty se pohybují od -5 do -9°C v zimě a od 13 do 17°C v létě.

⁴¹ http://www.prachatice.cz/n_hospinfo.html. Odkaz vyhledán dne 5. 3. 2013.

⁴² Informace k 1. 1. 2012 zveřejněné Českým statistickým úřadem na internetových stránkách www.czso.cz.

⁴³ KOL. AUTORŮ, *Prachatice*, s. 15.

⁴⁴ Velkou změnou ve vzhledu města bylo stržení renesančních štítů z většiny domů, protože při požáru bránily v účinném hašení. Ze stavební suti z těchto štítů pak byly vystavěny protipožární stěny bránicí, přechodu ohně z jednoho domu na druhý.

pálenky.⁴⁵ Co se týče řemeslníků, ve městě jich tehdy byl značný počet, z nich nejvíce bylo pekařů a ševců (po 14), dále řezníků (13), krupařů (10) a stejný počet byl i mlynářů.⁴⁶

V roce 1850 byl v Prachaticích v souvislosti s přestavbou územní správy zřízen okresní, jinak též podkrajský, úřad a okresní soud, což městu trochu přidalo na důležitosti a promítlo se to i do jeho obchodního života. Roku 1893 pak do města byla přivedena železnice, když byla dokončena trať Čičenice - Prachatice, jež byla roku 1899 prodloužena a spojila Prachatice s Volary. Přes tyto impulsy se však město nikdy nestalo městem průmyslovým a jedinou opravdovou továrnou byl dřevařsko-truhlářský podnik Wenzla Jungbauera.⁴⁷

K roku 1900 mělo město i s předměstími již 3.944 obyvatel.⁴⁸ Na přelomu 19. a 20. století již tvořili Němci ve městě téměř tři čtvrtiny obyvatelstva⁴⁹ a ovládali většinu městské správy, naproti tomu Češi měli převahu v orgánech okresu, neboť v okrese žily přibližně dvě třetiny Čechů.⁵⁰

Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 dochází k posílení počtu českého obyvatelstva ve městě a poměr mezi Čechy a Němci se vyrovnává, když roku 1921 je ze 4.309 obyvatel města 2.395 Němců tedy 55,6 %. Tento trend pokračuje a roku 1930 je ze 4.745 obyvatel 2.368 Němců, tedy již jen 49,9 %.⁵¹

Co se týče průmyslu, tak ve 30. letech 20. století to stále figuruje firma Jungbauer,⁵² pak z menších podniků pak například Roučkova pletárna pleteného zboží, městský pivovar, jatka, pila, elektrárna a lom, jež v době výstavby Husinecké přehrady⁵³ zásoboval stavbu lomovým kamenem.⁵⁴

---

⁴⁵ Václav STARÝ, *Prachatice a Jan Neumann*, Prachatice 1997, s. 93-94.

⁴⁶ Další odvětví řemeslné výroby měla menší počet řemeslníků: cihláři (6), kováři a zámečníci oba po 5, krejčí (4), hokynaři (3), pilaři (2), perníkáři (3), kominíci (2), po jednom zástupci měla řemesla tesař, truhlář a zedník. V obchodních živnostech to byli punčocháři (8), hrnčíři (7), koželuzi (6), kožešníci (3), knihaři (2), řemenáři (2), soustružníci (2), naopak po jednom zástupci měla řemesla barvíř, hodinář, sedlář, voskař a výrobce hřebíků. Mezi svobodnými živnostmi to byli tkalci (3) a malíři (2). Ve městě také bylo 17 hospod. Tamtéž, s. 94.

⁴⁷ KOL. AUTORŮ, *Historie*, s. 13.

⁴⁸ KOL. AUTORŮ, *Prachatice*, s. 17.

⁴⁹ V roce 1915 měly Prachatice 4.523 obyvatel, z nichž 3.362 bylo německé a 1.139 české národnosti. P. FENCL – J. A. MAGER – A. JURČO, *Prachatice*, s. 16.

⁵⁰ P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 12.

⁵¹ Kamil KRUPKA, *Příspěvky k národnostní otázce na Prachaticku*, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, České Budějovice 1982, s. 83.

⁵² Továrna byla zaměřena především na výrobu dřevěných součástek pro elektroinstalační práce, dále pak dřevěné lustry, telefonní sluchátka a další věci. P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 13.

⁵³ Stavba přehrady započala roku 1934 a řídila ji firma Ing. Emila Štěrbý z Berouna. Lomový kámen byl dopravován pomocí lanovky postavené speciálně za tímto účelem a dlouhou 2,5 km. KOL. AUTORŮ, *Prachatice*, s. 21 – 22; František ČECH, *Vodní nádrž na Blanici u Husince*, in: SIA. Jihočeská technická práce, České Budějovice 1938, s. 226-230.

⁵⁴ P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 13-14.

Do počátku 30. let žili Češi a Němci ve vzájemném souladu, avšak právě na počátku 30. let se situace počala vyhrcovat a po odchodu českých zastupitelů z obecního zastupitelstva v roce 1933⁵⁵ musel město spravovat vládní komisař JUDr. Václav Skalička.⁵⁶

Ve volbách roku 1935 získaly těsnou většinu hlasů české strany⁵⁷ a výsledky voleb byly následovány dlouhými protesty Němců pod vedením zástupců SdP.⁵⁸

Na základě podpisu mnichovské dohody došlo počátkem října 1938 k obsazení 76.287 ha z celkových 109.446 ha tehdejšího okresu Prachatice, tedy téměř 70 % rozlohy okresu bylo připojeno k Německu. Na území obsazeném Německem se nacházelo téměř celé průmyslové zázemí okresu Prachatice i s významnými správními středisky Prachatice, Vimperk a Volary. Společně s dotyčným územím byly Prachatice připojeny ke správnímu celku Bayrische Ostmark, a setrvaly v něm až do roku 1945.⁵⁹ Většina českého obyvatelstva město opustila a odešla na území protektorátu. Podle sčítání lidu v roce 1939 žilo ve správním celku Landkreis Prachatitz 38.214 obyvatel, z nichž bylo jen 823 Čechů.⁶⁰

Město bylo osvobozeno v květnových dnech, kdy se bez boje vzdalo americké armádě,⁶¹ ta slavnostně vjela do města 10. května 1945⁶² a pobyla zde až do listopadu téhož roku.⁶³ V květnu 1946 došlo k všeobecným volbám. Ve městě vyhráli komunisté s 512 hlasy, druzí byli lidovci (391), třetí sociální demokraté (256) a čtvrtí skončili národní socialisté s 226 hlasy.⁶⁴ Do charakteru města se výrazně zapsal odsun německého obyvatelstva po druhé světové válce, což se plně projevilo v roce 1947, kdy při sčítání obyvatelstva bylo napočítáno pouhých 3.974 obyvatel.⁶⁵ V roce 1947 vydal Místní národní výbor v Prachaticích seznam hospodářských požadavků,⁶⁶ které měly ztraktivnit město pro případné zájemce

---

⁵⁵ Čeští zástupci, kromě komunistů, opustili obecní zastupitelstvo, protože se město dostalo do finanční krize pod vedením tehdy německého starosty Karla Pechtla. P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 14.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ České strany získaly 1594 hlasů, naproti tomu Německé strany získaly 1461 hlasů.

⁵⁸ Sudetendeutsche Partei – Sudetoněmecká strana, neoficiálně „henleinovci“, politická strana založená 1. října 1933 Konradem Henleinem. http://cs.wikipedia.org/wiki/Sudetendeutsche_Partei. Odkaz vyhledán dne 2. 5. 2013.

⁵⁹ Václav STARÝ, *Přehled územního vývoje prachatického okresu*, in: František LANG a kol.(edd.), *Třicet let socialistického zemědělství okresu Prachatice*, Prachatice 1979, s. 28.

⁶⁰ P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 15-16.

⁶¹ Tamtéž, s. 16.

⁶² Pavel ŠTUDLAR, *Závěr 2. světové války v Prachaticích a okolí (očíma pramenů, literatury a pamětníků)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Diplomová práce, 2009, s. 90-101.

⁶³ Srov. J. PECKA, *Na demarkační čáře*.

⁶⁴ SOkA Prachatice, MěNV PT, Pamětní kniha města Prachatice (1945-1951), s. 55; Tamtéž, inv. č. 132, sign. I/2/a, kart. 1; S. CÍFKA – M. KRÝDL – J. PECKA, *K problematice*, s. 45.

⁶⁵ K. KRUPKA, *Příspěvky*, s. 83.

⁶⁶ Seznam obsahoval celkem 23 bodů a kromě požadavků na průmyslové využití některých budov ve městě zahrnoval také body: 7. *Kanalizační projekt*, 8. *Rekonstrukce vodovodní sítě a nová čerpací stanice*, 9. *Výdlažba ulic a náměstí, odstranění komunikačních závad*, 10. *Úprava divadla*, 11. *Nové oblastní jatky*, 12. *Nová mostní*

o přistěhování, a nastartovat tak růst místní populace. Po únoru 1948 a převzetí moci komunisty se Prachatice ocitly na severním okraji neprodyšně uzavřené západní hranice, což zcela zásadně mění charakter města. Ve městě se zabydluje silná vojenská posádka, dochází k první organizované bytové výstavbě⁶⁷ a tvář města se pod taktovkou socialistických inženýrů mění.⁶⁸

Tabulka č. 1: Volby roku 1946 v Netolicích, Prachaticích, Vimperku a Volarech

Lokalita	KSČ	ČSL	Soc. dem.	Nár. soc.
Netolice	689	300	143	378
Prachatice	512	391	256	226
Vimperk	495	135	160	226
Volary	561	42	93	105

---

váha, 13. Získání pily K. Fiedlera pro lesní hospodářství, 14. Získání pivovaru, 15. Zřízení sportovního hřiště a koupaliště, 16. Získání pracovních sil pro lesní práce, 17. Vybudování vanových a sprchových lázní, 18. Stavba budovy mateřské školy, 19. Stavba budovy chudobince, 20. Hromadná bytů v konfiskovaných budovách, 21. Stavba kulturního domu, 22. Oprava historických objektů a památek, 23. Získání konfiskované německé tělocvičny do majetku města, aby mohla sloužit potřebám nejširší veřejnosti. SOKA Prachatice, MěNV PT, inv. č. 238, sign. I/27, kart. 52.

⁶⁷ SOKA Prachatice, MěNV PT, inv. č. 136, sign. I/4, kart. 5.

⁶⁸ P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 17.

3. Poválečné Československo v hospodářských a sociálních souvislostech

Počátky poválečného vývoje Československa musíme hledat v událostech předcházejících let konce druhé světové války a v politice československé exilové vlády v Londýně. Hlavní osnovu této politiky tvořil jeden zásadní cíl, a to obnova Československa. Součástí této politiky byly tři zásadní cíle a to: obnova Československa v předmnichovských hranicích, zahraničně politické zabezpečení proti hrozbě Německa orientací na spojení se Sovětským svazem a vybudování vnitropolitických záruk proti opakování Mnichova.⁶⁹ Západní mocnosti, které se snažily co možná nejvíce oddálit odvolání Mnichovské dohody, nejdříve nechtěly, aby Československo uzavřelo spojeneckou smlouvu se Sovětským svazem,⁷⁰ bohužel však tímto svým postojem přiměly československou exilovou vládu se ještě více sblížit se Sovětským svazem jako budoucím hegemonek ve východní Evropě.⁷¹

Pro vyjednávání se Sovětským svazem byla zcela zásadní spolupráce londýnského a moskevského exilu. Veškerá jednání mezi hlavními politickými silami československé reprezentace v exilu, tedy londýnským exilem v čele s prezidentem Edvardem Benešem a moskevským exilem v čele s československými komunisty, probíhala v Moskvě a komunisté na nich předkládali svůj návrh vládního programu a konstrukce první poválečné vlády.⁷²

Prezident Edvard Beneš a vedoucí politici nekomunistických stran předpokládali, že hlavním cílem Sovětského svazu je zastavit německý Drang nach Osten a že nemá v úmyslu prostor střední Evropy bolševizovat,⁷³ a neviděli tak žádné nebezpečí v až příliš úzké spolupráci se sovětským vedením.

3.1. Odsun německého obyvatelstva a problematika maďarské menšiny

Mezi stěžejní body politiky odčinění Mnichova patřilo také vybudování národního státu Čechů a Slováků a s tím související problém ohledně národnostních menšin, z nichž nejvíce pozornosti přitahovali Němci a Maďaři. Prezidentu Edvardu Benešovi se podařilo

---

⁶⁹ „provedení politických a ekonomických změn a nové uspořádání národnostních poměrů“ K. KAPLAN, *Československo*, s. 5-22.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² J. KOČIAN, *Poválečný vývoj*, s. 4.

⁷³ K. KAPLAN, *Pravda*, s. 13.

do roku 1943 získat neurčitý příslib Velké Británie a USA a souhlas Sovětského svazu,⁷⁴ jelikož si Stalin přál zjednodušit národnostní otázku v Československu, a to protože sám považoval národnostní menšiny za zdroj nepokojů a nestability.⁷⁵ I v tomto případě došlo k dalšímu příklonu československého vedení v čele s prezidentem Benešem k Moskvě, když se západní spojenci na rozdíl od Sovětského svazu stavěli k odsunu neurčitě.⁷⁶

První fázi odsunu byl neplánovaný, neorganizovaný a často nelidský a velmi brutální „divoký“ odsun,⁷⁷ jenž probíhal od května do počátku srpna 1945. Mnohem častější byly ve vnitrozemních městech a oblastech pohraničí, které sousedily se sovětskými okupačními pásmy. Naproti tomu v oblastech osvobozených americkou armádou k nim docházelo výjimečně, a to díky častým zásahům amerických vojáků, kteří proti této praxi protestovali.⁷⁸

Definitivního rozhodnutí o odsunu či vykázaní Němců bylo dosaženo na spojenecké konferenci v Postupimi, kde se Stalinovi podařilo prosadit do článku XIII. úředního protokolu výzvu státům vykazujícím Němce ze svého území, aby tak činily „*spořádaným a humánním způsobem*“.⁷⁹ Po postupimské konferenci navíc ještě zesílil dobrovolný odchod Němců z Československa a tak do konce roku 1945 opustilo území přibližně 800.000 Němců,⁸⁰ byť tyto údaje kvůli chybějící přesné evidenci mohou být poměrně nepřesné. Ještě v roce 1945 došlo k vyhlášení čtyř dekretů prezidenta republiky, díky kterým byl mj. Němcům zabaven majetek a odebráno československé občanství.⁸¹

Organizovaný odsun byl zahájen 25. ledna 1946, když Američané v Domažlicích přijali první transport.⁸² Poslední transport byl symbolicky vypraven 29. října 1946, přesto se však v odsunech dále pokračovalo. Do americké zóny byly transporty přerušeny 1. prosince 1946 a již nebyly obnoveny, byť část německého obyvatelstva byla ještě v letech 1947 - 1948 odsunuta v rámci tzv. „*slučování rodin*“, jednalo se již však jen o asi 200 osob

---

⁷⁴ Britská vláda přijala 6. července 1942 usnesení o transferu, tam kde to bude nutné a žádoucí, dne 5. června 1943 vyjádřila svůj souhlas sovětská diplomacie a nakonec 7. června 1943 souhlasil Benešovým plánem transferu i prezident Franklin D. Roosevelt jménem USA. L. ČAJANOVÁ (ed.), *Sudetští Němci*, s. 7.

⁷⁵ K. KAPLAN, *Československo*, s. 14.

⁷⁶ K. KAPLAN, *Pravda*, s. 134.

⁷⁷ Jednalo se o místní akce, které byly často vyvolány místní správou, armádními jednotkami, partyzánskými oddíly či revolučními gardami. Tyto akce byly velmi často doprovázeny zbytečnou brutalitou a nelidským chováním.

⁷⁸ J. KUČERA, *Odsun*, s. 13.

⁷⁹ Dieter SALAMON, *Vyhnaní sudetských Němců. Konec německo – českého sousedství v českých zemích*, in: KOL. AUTORŮ, *Tisíc*, s. 189.

⁸⁰ J. KUČERA, *Odsun*, s. 17.; Karel Kaplan uvádí, že v rámci „divokého odsunu“ bylo odsunuto 600.000 Němců. – Srov. K. KAPLAN, *Československo*, s. 15.

⁸¹ Šlo o dekret č. 12/45 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku, č. 108/45 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a fondech národní obnovy, č. 33/45 Sb. jímž byla většina sudetských Němců zbavena československého občanství a dekret č. 71/45 Sb., jenž osobám zbaveným občanství stanovil pracovní povinnost. Tamtéž.

⁸² J. KUČERA, *Odsun*, s. 26.

měsíčně.⁸³ Do konce roku 1946 bylo z Československa odsunuto 2.256.000 Němců,⁸⁴ v zemi zůstali pouze specialisté nepostradatelní pro chod důležitých odvětví průmyslu a jejich rodinní příslušníci, těch v roce 1949 bylo 53.600.⁸⁵ Odsun německého obyvatelstva způsobil značné hospodářské ztráty, především úbytek pracovní síly, a to především kvalifikované, a zapříčinil značné rozdíly mezi vnitrozemím a pohraničím, které byly překonávány velmi dlouho a se značnými obtížemi. Nicméně je třeba na tomto místě zmínit také to, že značná část práceschopné německé populace Československa padla za druhé světové války, další se ocitla v zajetí nebo pobývala mimo území Československa, takže nadpoloviční podíl německé populace tvořily neproduktivní síly (děti a staří lidé), což znamená, že odsunem přišlo Československo v době všeobecné nouze patrně o relativně více spotřebitelů než pracovních sil.

Složitější situace panovala ohledně maďarské národnostní menšiny, jejíž počet byl odhadem přes 600.000 občanů. Původně československá vláda počítala se stejným postupem, který uplatnila vůči Němcům, avšak pro neochotu západních spojenců musela od tohoto záměru ustoupit. Československá vláda tak přistoupila k jiným, také však represivním opatřením. Kalkulovalo se s „divokým odsunem“ podobně jako v případě německého obyvatelstva, avšak tato metoda narazila na neochotu sovětských důstojníků. Po jednáních s maďarskou stranou pak 27. února 1946 vznikla dohoda o výměně obyvatel, jejíž výsledek však byl pro československé politiky spíš zklamáním, neboť k přesídlení se v Maďarsku přihlásilo pouhých 73.273 Slováků. Vláda posléze přistoupila k dalšímu kroku, kterým byla tzv. „reslovakizace“, ke které se často ze strachu přihlásilo 410.800 občanů, z nich za nové Slováky bylo uznáno 344.000, byť mnozí z nich vůbec nemluvili slovensky. Třetím krokem pak bylo násilné přesídlování Maďarů, často do českého pohraničí, takto bylo do února 1947 přesídleno 44.129 osob. Diskriminační opatření namířená proti Maďarům žijícím v Československu byla rušena již v roce 1948, především pod tlakem Budapešti.⁸⁶

---

⁸³ Tamtéž, s. 34-35.

⁸⁴ K. KAPLAN, *Československo*, s. 15.

⁸⁵ J. KUČERA, *Odsun*, s. 34.

⁸⁶ K. KAPLAN, *Československo*, s. 15-17.

3.2. Hospodářské a sociální proměny poválečného Československa do voleb roku 1946

Dne 4. dubna 1945 došlo v Košicích ke jmenování první poválečné vlády Národní fronty Čechů a Slováků.⁸⁷ Tato vláda byla mimo jiné také první vládou, v níž zasedli zástupci československých komunistů. Ve vládě zasedli čeští a slovenští komunisté, národní socialisté, lidovci, sociální demokraté a zástupci Slovenské demokratické strany⁸⁸ a pět ministrů bez politické příslušnosti.⁸⁹

Vláda se poprvé sešla již 5. dubna 1945 a téhož dne také přijala tzv. Košický vládní program,⁹⁰ který byl vypracován komunisty v moskevském exilu a jež obsahoval rozsáhlé společenské změny, které položily základ lidově demokratickému režimu poválečného Československa a jehož ekonomickou základnu tvořili sociálně-ekonomické reformy. Jednalo se zejména o znárodnění, pozemkovou reformu a sociální politiku.⁹¹

3.2.1. Národní správa

Dříve než se však přikročilo k znárodnění a pozemkové reformě byla zde potřeba jakéhosi odrazového můstku, kterým se staly národní správy, jež byly zřizovány postupně na osvobozovaném území Československa. Nad majetkem občanů německé a maďarské národnosti a ostatních státně nespolehlivých osob byla ustanovena národní správa. Národní správa měla v první řadě zabránit volnému nakládání s tímto majetkem a v některých odvětvích zajistit jeho hladký chod, nejednalo se tedy ještě o přímé vyvlastnění. Národní správu nad dotyčnými podniky ustanovovaly jednotlivé národní výbory, ministerstva a Slovenská národní rada. Národními správci se mohli stát v případě obchodů, řemeslných

---

⁸⁷ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 10.

⁸⁸ Komunisté obsadili důležitá ministerstva: vnitra, zemědělství a informací. Celkově pak měli čeští komunisté tři a slovenští čtyři křesla. Čtyři křesla měla ještě Slovenská demokratická strana, jinak ostatní strany měly po třech mandátech. Tamtéž, s. 11.

⁸⁹ Mezi oněch pět členů vlády patřil Jan Masaryk, generál Ludvík Svoboda, Antonín Hasal, Mikuláš Ferjenčík a Zdeněk Nejedlý, ten se však svým spojením s komunisty nijak netajil, a tak někdy bývá přiřazován přímo ke komunistům. Tamtéž.; http://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A1_vl%C3%A1da_Zde%C5%88ka_Fierlingera. Odkaz vyhledán dne 13. 4. 2013.

⁹⁰ Košický vládní program určoval v deseti bodech podobu budoucí politiky vlády a byl označován za „program národní a demokratické revoluce“.

⁹¹ K. KAPLAN, *Československo*, s. 19-20.

dílen či zemědělských usedlostí jednotlivci nebo v případě větších podniků kolektivní orgány.⁹²

Na konci září roku 1945 bylo v českých pod národní správou v průmyslu a řemesle 9.302 podniků, ve kterých pracovalo 923.486 lidí. Na Slovensku bylo pod národní správu postaveno více než 4.000 podniků v průmyslu, řemesle a obchodě.

Národní správy byly jakýmsi překlenujícím opatřením, než se definitivně rozhodlo o tom, jak bude naloženo s majetkem Němců, Maďarů, kolaborantů a ostatních nepřátel státu. Ještě v červnu roku 1945 byl zkonfiskován zemědělský majetek nepřátel a zrádců a v říjnu téhož roku drtivá většina majetku pod národní správou byla vyvlastněna bez jakékoliv možnosti náhrady, s tou výjimkou, že fyzické osoby si mohly ponechat nezbytné životní potřeby a majetek nezbytný k vykonávání zaměstnání.⁹³

3.2.2. Znárodnění

Co se týče znárodnění, tak o něm se vládní program přijatý v Košicích nezmiňoval, byť všechny vládní strany jak v exilu, tak i v domácím odboji měly zestátnění podniků ve svých programových zásadách. Program byl dále doplněn o Majerovu⁹⁴ formulaci o státní kontrole klíčových podniků, pojišťoven a přírodních zdrojů.⁹⁵ Při následném vyjednávání doporučil prezident Edvard Beneš Klementu Gottwaldovi, aby se počaly připravovat dekrety o znárodnění, jež by pak mohl podepsat.⁹⁶ Komunisté, kteří z počátku byli zastánci umírněnějšího postupu, později prosadili rozšíření znárodnění a snížení hranice velikosti postátněovaných podniků z 1.500 zaměstnanců⁹⁷ na 500 zaměstnanců a někde dokonce i méně.⁹⁸

Komunisté společně se sociálními demokraty nepředpokládali, že by při hlasování o přijetí znárodněvacích dekretů mohlo dojít ke komplikacím, a tak byli nemile překvapeni, když s velkým počtem připomínek vystoupili národní socialisté, lidovci a demokraté. Hlavní rozpory panovaly především okolo tří bodů, a to rozsahu, kdy komunisté a sociální demokraté

---

⁹² O uvalení národní správy mohli jednotlivé místní národní výbory rozhodnout u podniků do 20 zaměstnanců, zemědělských hospodářství do 50 hektarů, nemovitostí v hodnotě maximálně 5 milionů korun a ostatního majetku do celkové výše 500 tisíc korun. V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 71-72.

⁹³ Tamtéž, s. 73

⁹⁴ Václav Majer (1904-1972) byl v letech 1944-1945 ministrem obchodu, průmyslu a živností v exilové vládě v Londýně, a od roku 1945 do roku 1948 byl československým ministrem výživy. http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Majer. Odkaz vyhledán dne 23. 3. 2013.

⁹⁵ K. KAPLAN, *Československo*, s. 20.

⁹⁶ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 30.

⁹⁷ Mimo klíčový průmysl.

⁹⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 89-90.

prosazovali velké znárodnění, čímž by vznikl silný a ucelený ekonomický sektor, zatímco ostatní strany byly zpočátku pro takzvanou národní hranici s tím, že by se znárodnění týkalo pouze velkých podniků Němců, kolaborantů a zrádců. Mezi hlavní obavy patřil především strach z příliš silné pozice znárodněného průmyslu a jeho snah omezovat hospodářskou soutěž.⁹⁹ Dalšími body byly tempo znárodnění,¹⁰⁰ forma znárodnění¹⁰¹ a otázka náhrady.¹⁰²

Prezident Edvard Beneš podepsal čtyři znárodnovací dekrety dne 24. října 1945¹⁰³ a o čtyři dny později 28. října 1945 je schválilo Prozatímní národní shromáždění.¹⁰⁴

Znárodněny byly všechny podniky v klíčových oborech a v jiných ty, které měly více jak 500 zaměstnanců.¹⁰⁵ Celkem tak bylo v průmyslové oblasti znárodněno více jak 3.000 podniků, což bylo 16,4 % z celkového počtu, ve kterých k březnu 1947 pracovalo 61,2 % z celkového počtu průmyslových zaměstnanců.¹⁰⁶

3.2.3. Pozemková reforma

Další součástí nové vládní politiky byla také pozemková reforma, která v Československu proběhla ve třech etapách. Největší první etapa probíhala v letech 1945-1946 v českých zemích a až do roku 1948 na Slovensku. Druhou etapou byla v letech 1947-1948 revize pozemkové reformy z první republiky, která se dotýkala především zbývajících majetku šlechty z doby před rokem 1918. Na závěr proběhla třetí část pozemkové reformy, která byla uzákoněna až po únoru 1948 a omezovala soukromé vlastnictví pozemků hranicí 50 hektarů.¹⁰⁷ V první fázi pozemkové reformy se jednalo o konfiskaci půdy

---

⁹⁹ K. KAPLAN, *Československo*, s. 20-21.

¹⁰⁰ Původně prezident Beneš a ostatní politické strany počítaly se znárodněním na etapy, avšak komunisté a sociální demokraté krátce na to od tohoto schématu ustoupili a prosazovali jednorázové znárodnění. Tamtéž, s. 21.

¹⁰¹ Ohledně formy znárodnění se střetly dva myšlenkové proudy: jeden, který zastával zestátnění jako jedinou formu a druhý, který počítal s tím, že by menší podniky mohla vlastnit družstva nebo národní výbory. Nakonec se však komunistům a sociálním demokratům naproti všem odpůrcům podařilo prosadit zestátnění jako jedinou formu. Tamtéž, s. 22.

¹⁰² Ve znárodnovacích dekretch bylo stanoveno, že za znárodněný majetek se náhrada poskytuje, pokud nepatřil Němcům či kolaborantům. Mísila se tak forma konfiskace a výkupem části kapitálu. Ve skutečnosti však proplacení náhrady záviselo na spoustě okolností a po únoru 1948 bylo úplně zastaveno. J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 31.

¹⁰³ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 93.

¹⁰⁴ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 31.

¹⁰⁵ V několika málo oborech byla hranice 500 zaměstnanců snížena na 150 až 400 zaměstnanců nebo byla dána výrobní kapacitou dotyčného podniku. Plně znárodněny byly důlní podniky, samostatné elektrárny a plynárny, hutě, válcovny, zbrojovky, cementárny, celulózky, podniky na výrobu léčiv, důležité chemické obory, výroba gramofonových desek, cukrovary a lihovary, které neměly družstevní podobu, či nebyli ve vlastnictví rolnických akciových společností. Srov. V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 94.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 75.

a zemědělských závodů patřících Němcům, Maďarům, kolaborantům a zrádcům, jež pak byly přerozděleny českým a slovenským bezzemkům, deputátníkům a malým rolníkům.¹⁰⁸

Dekretem z června roku 1945, který se vztahoval jen na české země, byl s okamžitou platností a bez náhrady zkonfiskován zemědělský majetek Němců, Maďarů, dalších nepřátel a zrádců, včetně akciových a jiných společností, jejichž vedení za války kolaborovalo s Němci.¹⁰⁹

Celkově bylo v českých zemích zkonfiskováno 2.400.449 hektarů půdy, z kterého bylo 995.379 hektarů lesní půdy.¹¹⁰ Nejvýrazněji se situace promítla do majetkových poměrů českého pohraničí, kde se nacházely největší pozemky německé šlechty, ale také německých rolníků, kteří měli být a posléze skutečně byli odsunuti.¹¹¹ Zde se konfiskace dotkla celkem 238.563 vlastníků a 1.995.076 hektarů půdy, z níž 648.135 hektarů tvořila lesní půda.¹¹² Vleklým problémem zůstávala otázka církevních pozemků, kterou se nepodařilo plně vyřešit a protahovala se přes druhou i třetí etapu reformy.¹¹³ Průběh pozemkové reformy byl rozdílný v různých částech Československa, v porovnání s českými zeměmi, kde se reforma týkala 28 % zemědělské půdy, se na Slovensku týkala jen 8,8 %. Hlavním původcem tohoto rozdílu byl sice plánovaný, ale později neuskutečněný odsun občanů maďarské národnosti.¹¹⁴

3.2.4. Sociální otázka po druhé světové válce

Sociálně ekonomické reformy, jež proběhly v období krátce po druhé světové válce, měly značný společenský dopad. Daly vzniknout třem sektorům československé ekonomiky: kapitalistickému, znárodněnému a malovýrobnímu sektoru, kdy znárodněný sektor měl rozhodující postavení. Znárodnění a pozemková reforma ve značné míře přeměnily československou společnost, když zlikvidovaly ekonomickou a politickou moc vlastníků velkého kapitálu¹¹⁵ a daly vzniknout nové společenské skupině „*nový střední rolník, živnostník a též dělník*“, jejichž sociální postavení nová vláda Národní fronty náhle a zadarmo zlepšila a tím si získala jejich přízeň.¹¹⁶

¹⁰⁸ K. KAPLAN, *Československo*, s. 23.

¹⁰⁹ Jako zemědělský majetek byly chápány budovy sloužící zemědělské činnosti, lesy, rybníky, průmyslové podniky navazující na lesní a zemědělské hospodářství, dobytek, zemědělské zařízení a zásoby. V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 76-77.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 33.

¹¹² V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 77.

¹¹³ Tamtéž, s. 79.

¹¹⁴ K. KAPLAN, *Československo*, s. 23.

¹¹⁵ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 35.

¹¹⁶ K. KAPLAN, *Československo*, s. 26.

Dne 1. listopadu 1945 provedla vláda měnovou reformu, při které se snažila uplatnit sociální hledisko. Rozhodující byla také platová nivelizace, která narušila dosavadní mzdovou strukturou, zejména v neprospěch kvalifikovaných zaměstnanců.¹¹⁷

Přesto však životní náklady, zejména co se týče cen potravin, po druhé světové válce neúměrně stoupaly a na konci roku 1945 dosáhly trojnásobku předválečné úrovně, čemuž pak musely být přizpůsobeny mzdy a přídavky k nim. Snahou vlády a cílem její hospodářské a sociální politiky bylo udržet stabilitu maloobchodních cen a tím přeneseně i stabilitu životních nákladů, což se dařilo a v letech 1947-1948 životní náklady dokonce o několik procent klesly. Avšak sucho a následná neúroda v roce 1947 opětně způsobila nárůst cen a především nárůst černého trhu, proti kterému se vláda snažila bojovat.¹¹⁸

Problém zaměstnanosti se dostal opět na pořad dne při plánování dvouletého plánu, kdy se počítalo jak se značnými přesuny pracovníků, tak i s tzv. národní mobilizací. Přes všemi očekávaný výrazný nedostatek pracovních sil v letech 1947-1948 napětí na trhu práce postupně polevilo. Velkým problémem byla však jistá nevyrovnanost zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích hospodářství, kdy docházelo zejména k živelnému odlivu pracovníků ze zemědělství a velkému nárůstu počtu zaměstnanců ve státní správě a v podnikové administrativě. Velkou měrou se na zaměstnanosti podepsal návrat krajanů z exilu a najímání zahraničních dělníků na práci v Československu.¹¹⁹

Podle různých sčítání obyvatel Československa v letech 1946 a 1947 žilo v zemi 12,1 milionů obyvatel, přičemž v zemědělství, lesnictví a rybářství pracovalo 29,2 %, v průmyslu a řemesle 35,7 %¹²⁰ a ti, kteří pracovali v ostatních odvětvích nebo u kterých to nebylo zjištěno, tvořili 35,1 %. Dále samozřejmě existoval rozdíl mezi českými zeměmi a Slovenskem, kdy například v odvětvích spojených s živočišnou a rostlinnou výrobou pracovalo v českých zemích 20,4 % obyvatel, zatímco na Slovensku 52,6 %.¹²¹

3.3. Volby roku 1946

První poválečné volby do Ústavodárného národního shromáždění Republiky československé, jež byly Národní frontou určeny na neděli 26. května 1946,¹²² byly

---

¹¹⁷ Tamtéž, s. 25.

¹¹⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 205-206.

¹¹⁹ Zejména dělníků z Bulharska, Polska, Rumunska a Itálie, ale i například z Řecka.

¹²⁰ Pavel Marek uvádí, že ve druhé polovině 40. let nacházelo obživu v řemeslných živnostech asi 15-16 % obyvatelstva Československa a 34,2 % činných osob. P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 72.

¹²¹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 219.

¹²² K. KAPLAN, *Československo*, s. 37.

vnitropolitickou událostí mimořádného významu, neboť kromě stranickopolitického rozdělení volených orgánů, se rozhodovalo i o rozdělení všech významných mocenských pozic, protože mnohé klíčové pozice ve státním a hospodářském aparátu byly obsazovány podle stranického klíče.¹²³ Voleb se mohly zúčastnit pouze strany Národní fronty a jejich předvolební kampaň mohla být vedena pouze v duchu vládní politiky.¹²⁴

Většina vedoucích představitelů očekávala neúspěch KSC a přesvědčení o neodpovídajícím obsazení důležitých postů komunisty, kteří podle nich neměli dostatečnou podporu obyvatelstva, se připravovali na nové přerozdělení moci. Přes dohodu o slušném vedení volebních kampaní docházelo k ostrým střetnutím. V Čechách se střetly především dvě strany, a to KSC a národní socialisté, na Slovensku se ostrý boj rozhořel mezi KSS a demokraty, kdy často docházelo i ke vzájemnému fyzickému napadání.¹²⁵

Volby dopadly pro všechny značně překvapivě a územně dosti diferenciovaně. Celostátní výsledek voleb mohl být pro komunisty uspokojivý, jelikož celostátně získali 37,94 % hlasů, a KSC se tak stala daleko nejsilnější stranou. Druhé místo obsadili národní socialisté s 18,29 % hlasů, třetí skončila lidová strana s 15,64 %, čtvrtí byli slovenští demokraté 14,07 %, předposlední pak sociální demokracie a Strana práce, jež získali 12,76 % hlasů a poslední byla Strana slobody s 0,85 % hlasů. Problémem, který si uvědomovali především komunisté, byly rozdílné výsledky v českých zemích a na Slovensku. Výsledky voleb v českých zemích více či méně korespondovaly s celostátními výsledky, kdy komunisté v českých zemích získali 40,1 % hlasů a zejména v pohraničních okresech získali komunisté nadpoloviční většinu.¹²⁶ Naproti tomu však volby na Slovensku byly pro komunisty neúspěchem, kdy se sice očekávalo vítězství slovenských demokratů, jež nakonec získali 62 % hlasů, ale nebyl očekáván tak špatný výsledek KSS, jež získala přibližně pouze polovinu hlasů tedy 30,37 %. Volby na Slovensku tak komunistům ukázaly, že v převážně agrární společnosti lepšího výsledku pravděpodobně nedosáhnou.¹²⁷

Od června 1946 probíhala zhruba měsíční jednání o podobě nové vlády. Nová vláda byla nakonec jmenována 2. července 1946. Předsedou vlády se stal Klement Gottwald a

---

¹²³ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 54.

¹²⁴ K. KAPLAN, *Československo*, s. 37.

¹²⁵ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 55-56.

¹²⁶ Ve volebním úspěchu v pohraničních okresech roku 1946 musíme spatřovat především podporu, kterou komunistům dali občané, jež získali majetek rozdělením konfiskátů po Němcích a pozemkovou reformou. Stalo se tak díky tomu, že komunisté ovládali většinu úřadů spojených s osídlováním pohraničí a velice komunistům pomohla jejich zemědělská politika v čele s ministrem zemědělství Juliem Ďurišem. K. KAPLAN, *Československo*, s. 61 – 66.; http://www.totalita.cz/45-48/45-48_03.php. Odkaz vyhledán dne 13. 3. 2013.

¹²⁷ K. KAPLAN, *Československo*, s. 48-49.

komunisté v ní získali devět křesel, kdy čeští komunisté obsadili šest¹²⁸ a slovenští dvě křesla, po čtyřech křeslech získali národní socialisté, lidovci a demokraté, sociální demokraté získali tři křesla a dva ministři byli bez politické příslušnosti. Dne 11. července jednomyslně schválilo Ústavodárné národní shromáždění nový vládní program vypracovaný komunisty a označovaný jako budovatelský.¹²⁹

3.4. Nová hospodářská politika a dvouletka

Těžištěm nové hospodářské politiky po volbách v roce 1946 byl přechod k plánování, který měl být uskutečněn skrze dvouletý plán obnovy národního hospodářství na léta 1947-1948. V rámci tohoto plánu mělo dojít k položení základů pro budoucí industrializaci Slovenska a hospodářsky slabých krajů v českých zemích. Dalšími body pak mělo být dokončení předválečné pozemkové reformy, dokončení osídlování pohraničí českých zemí, zjednodušení daňové soustavy, reorganizace znárodněného peněžnictví a podpora zahraničního obchodu. V sociální otázce bylo stěžejním bodem uzákonění národního pojištění i pro živnostníky, soustava mezd odpovídající obtížnosti práce, kvalifikaci a odpovědnosti, zavedení státní zdravotní péče, překonání nedostatku pracovních sil a postupné zrušení přidělového systému.¹³⁰

3.4.1. Dvouletý hospodářský plán (1947-1948)

Základy dvouletého hospodářského plánu byly vypracovány komunistickými ekonomiky a ty pak dále upřesňovali hospodářští odborníci dalších politických stran, zejména sociální demokraté. Výslednou podobu dvouletého hospodářského plánu pak vytvořila Ústřední plánovací komise (ÚPK) a technické provedení zajišťoval Státní úřad plánovací (SÚP). Plán byl schválen Národním shromážděním 25. října 1946 a slavnostně vyhlášen 28. října 1946.

Za hlavní cíl dvouletého plánu bylo stanoveno dokončení obnovy hospodářství, jeho pozvednutí na úroveň z roku 1937 a vyrovnání i předválečného životního standartu. V průmyslových odvětvích bylo naplánováno zvýšení produktivity dokonce na úroveň o 10 %

---

¹²⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 148.

¹²⁹ Návrh byl vypracován komunisty a byl sepsán v duchu základních bodů jejich předvolebního programu. Součástí nového vládního programu byla usnesení: vypracovat novou ústavu a zakotvit v ní výsledky poválečných změn; vypracovat dvouletý plán obnovy hospodářství, dále pak sociální požadavky jako jednotnou živnostenskou a zemědělskou daň, revizi předválečné pozemkové reformy. K. KAPLAN, *Československo*, s. 57.

¹³⁰ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 149.

vyšší než z roku 1937. V investiční výstavbě byly pouze stanoveny finanční kvóty pro jednotlivá odvětví a podniky bez nějaké bližší specifikace. V rámci plánu byl preferován především průmysl, doprava a bytová výstavba.¹³¹

Dalším naprosto zásadním cílem Budovatelského programu a tedy i Dvouletky bylo povznesení hospodářsky slabých krajů (dále HSK),¹³² mezi které kromě Slovenska¹³³ patřily jižní Čechy, oblast střední Povltaví, Podbrdsko, Českomoravská vrchovina, Valašsko a Slovácko.¹³⁴ V těchto oblastech neměl dvouletý plán skončit obnovou hospodářství, nýbrž se měla stát nástupem k industrializaci těchto oblastí, a to buď přesunem kapacit z českého pohraničí či výstavbou nových objektů.¹³⁵

Charakteristickým rysem v hospodářství okolo roku 1947 byla existence tendence k decentralizaci hospodářství, což byla změna oproti roku 1945. Odpovědnost byla přenášena na jednotlivé podniky, které byly vystaveny tlaku domácího a světového trhu, byly tlačeny k rentabilnímu hospodaření a musely vydělat dostatek financí na platy a většinu financí pro svůj provoz.¹³⁶

3.4.2. Výsledky dvouletého plánu obnovy

Pokud bychom výsledky Dvouletky hodnotili z pohledu jejího hlavního cíle, tedy obnovy hospodářské situace Československa na úroveň z roku 1937, tak bychom museli konstatovat, že plán byl v hrubých rysech splněn.¹³⁷ Avšak existovaly rozdíly mezi dosaženými cíli pro jednotlivá odvětví, například oproti prudkému rozvoji průmyslu, stálo nesplnění plánu Dvouletky v oblasti produktivity práce. Velkým úspěchem Dvouletky naopak byl její přínos k rozvoji hospodářsky slabých krajů a Slovenska a příprava těchto převážně

---

¹³¹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 155-157.

¹³² Či hospodářsky opožděných regionů. Tamtéž.

¹³³ Ohledně podpory ekonomiky na Slovensku docházelo ke střetům mezi Českou stranou národně sociální a Demokratickou stranou, kdy národní socialisté odmítaly podporu industrializace Slovenska a naopak podporovali další rozvoj českého průmyslu a větší příliv slovenských dělníků, zatímco demokraté odmítali přesuny pracovních sil a upřednostňovali myšlenku přesunu průmyslu za ke zdrojům pracovních sil. Tamtéž, s. 158.

¹³⁴ J. DVOŘÁK, *K problematice*, s. 25.

¹³⁵ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 157.

¹³⁶ Tamtéž, s. 159.

¹³⁷ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 225-226; U národního důchodu došlo dokonce k nárůstu o 1 % oproti roku 1937, později se uváděl pokles o 3 %. Ještě příznivěji se situace jevila při přepočtu na jednoho obyvatele a to v důsledku populačního úbytku způsobeného především odsunem Němců. Zde došlo oproti předválečnému roku 1937 nárůst o 18 %, po revizi o 13.

agrárních krajů k industrializaci, kdy převodem podniků a zařízení vzniklo v českých zemích 27.000 pracovních míst a na Slovensko dokonce 24.000.¹³⁸

Velmi neuspokojivě dopadly výsledky Dvouletky ve stavebnictví a v zemědělství, přičemž ve stavebnictví se především oproti plánu opozdila bytová výstavba, objevovalo velké množství „černých a šedých“ staveb a výstavba se dosti prodražovala. Tyto faktory se staly silným argumentem pro komunisty k odůvodnění dalšího znárodnění. V zemědělství byly výsledky také neuspokojivé, kdy plán byl splněn jen ze dvou třetin. Tento nepříznivý vývoj byl spojen především se suchem v roce 1947, které se výrazně projevilo v rostlinné výrobě, a následně v důsledku nedostatku krmiva i ve výrobě živočišné.¹³⁹

3.5. Problémy roku 1947

Na přelomu roku 1946 a 1947 vyvstal problém osudu průmyslových konfiskátů. Okamžitě se rozhořel spor o to, zda tyto podniky, které sice byly pod národní správou, ale nebyly znárodněny, by měly být přidruženy k národním podnikům a tím vlastně znárodněny, nebo vráceny do soukromých rukou.¹⁴⁰ Nakonec byl problém ukončen rozhodnutím o neznárodnování ve výrobě a o přidělování konfiskátů především národním podnikům, družstvům ale i soukromým vlastníkům.¹⁴¹

V polovině roku 1947 došlo k zásadní změně politického ovzduší v Evropě, když se antihitlerovská koalice definitivně rozdělila do dvou mocenských bloků vedených Spojenými státy americkými a Svazem sovětských socialistických republik. Naprosto zásadní podíl na tomto rozkolu měl Marshallův plán.¹⁴² Československo, které původně veřejně oznámilo zájem na jednání, muselo od plánu po nátlaku Sovětského svazu odstoupit.¹⁴³

Současně se také v Československu počaly projevovat první náznaky hospodářské a také politické krize. Jednou hlavním příčin hospodářské bylo ukončení do této doby téměř dva roky trvajících dodávek zdrojů a surovin, jež Československo dostávalo v rámci pomoci

---

¹³⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 229.

¹³⁹ Tamtéž, s. 230-231.

¹⁴⁰ Zastánci přidružení k národním podnikům byli především komunisté a odbory, kteří si často, i když o osudu podniku bylo rozhodnuto, vymáhali změnu rozhodnutí stávkami, manifestacemi a dalšími možnými způsoby.

¹⁴¹ K. KAPLAN, *Československo*, s. 65-66.

¹⁴² Jednalo o plán americké pomoci pro poválečnou obnovu evropských, které by se rozhodly plán americké pomoci přijmout. Plán byl vypracován americkým ministrem zahraničních věcí G. C. Marshallem a byl po něm pak nazýván. Poprvé s ním Marshall vystoupil 5. června 1947 na půdě Harvardovy university. Hospodářská pomoc byla nabídnuta pro „všechny státy západně od Asie“, včetně Sovětského svazu. Avšak na jednání v Paříži Sovětský svaz zastoupeným ministrem zahraničí Molotovem plán odmítl a s ním povinně i země v jeho sféře vlivu. Srov. F. STELLNER a kol., *Hospodářské dějiny*, s. 88; F. STELLNER a kol., *Hospodářské dějiny novověku*, s. 84-87.

¹⁴³ Tamtéž, s. 87.

UNRRA.¹⁴⁴ Dalším důvodem byla ztráta konkurenceschopnosti československých podniků, jež měla původ především v problémech ve znárodněném průmyslu.¹⁴⁵

Ke všem těmto problémům se ještě přidružilo nebývalé sucho, které právě v roce 1947 sužovalo Československo. Ztráta v zemědělské výrobě byla vyčíslena na 15 miliard korun. Nedostatek zemědělské produkce se na podzim 1947 promítl do plynulého zásobování obyvatelstva základními potravinami, kdy lidé neměli zajištěny ani snížené příděly. Zvláště vážná situace byla na Slovensku a ani možnosti dovozu obilovin a krmiv nebyly valné vzhledem k nedostatku deviz a i potravin ve světě. Situace byla nakonec vyřešena drastickým snížením potravinových přídělů, lístkovým systémem na všechny potraviny a mimořádným dovozem obilí ze Sovětského svazu,¹⁴⁶ které bylo zapláceno hutnickými a strojírenskými výrobky.¹⁴⁷

Mnohem horší následky měla hospodářská krize léta 1947 pro politickou scénu tehdejšího Československa. Sucho a jeho následky mohly sice sjednotit Národní frontu, avšak zejména komunisté se pokoušeli využít sucha, problémů se zásobováním a následného sociálního neklidu ve svůj prospěch. Od tohoto momentu se jednotnost Národní fronty stávala již minulostí, neboť přes další konflikty docházelo k stále většímu rozdělování Národní fronty a k rozrušování povolební koalice.¹⁴⁸

3.6. Únor 1948

Politická krize přelomu let 1947 a 1948 vyvrcholila v únoru 1948, kdy se jednání vlády, Národní fronty a parlamentu soustředila na otázku poměrů ve Sboru národní bezpečnosti (dále SNB).¹⁴⁹

Definitivním impulsem pro vyvrcholení krize v únoru 1948 bylo odvolání nekomunisticky smýšlejících velitelů (SNB) v některých obvodech Prahy, kteří poté byli nahrazeni komunisty. Dne 16. února se národní socialisté ve vládě rozhodli podat demisi,

---

¹⁴⁴ United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Správa spojených národů pro pomoc a obnovu, jejímž úkolem bylo „plánovat, koordinovat, spravovat nebo zajišťovat pomoc obětem druhé světové války ve všech oblastech pod kontrolou Organizace spojených národů prostřednictvím poskytování potravin, paliva, oblečení, přístřeší, základních potřeb a zdravotních a dalších nezbytných služeb.“
<http://cs.wikipedia.org/wiki/UNRRA>. Odkaz vyhledán dne 23. 3. 2013.

¹⁴⁵ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 62.

¹⁴⁶ Celkově bylo ze SSSR dovezeno 400.000 tun chlebového a 200.000 tun krmného obilí. K. KAPLAN, *Československo*, s. 88.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 87-88.

¹⁴⁸ Největší konflikty panovaly především kolem tzv. milionářské daně v srpnu 1947, ohledně zřizování vyživovacích komisí při jednotlivých národních výborech, neustávaly spory ohledně zemědělské politiky v čele s mistrem Ďurišem, také Bezpečnost zůstávala nevycerpatelným zdrojem napětí a rozbrojů. Tamtéž, s. 88-104.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 145.

pokud ministr vnitra Václav Nosek neukončí přesuny velitelů. Nestalo se, a tak 20. února podalo 12 členů vlády za národní socialisty, lidovce a slovenské demokraty demisi.¹⁵⁰ Takovýto čin nabízel komunistům výjimečnou příležitost k vyřešení krize ústavní cestou. Vyšli z předpokladu, že vláda nepřestala existovat a vybrali ze svých řad vhodné osoby, jež dokázaly nahradit odstoupivší členy vlády. Za těchto okolností nezbývalo prezidentovi Edvardu Benešovi příliš možností, a tak 25. února 1948 přijal demisi 12 členů vládu společně se jmény nových členů vlády navržených Klementem Gottwaldem.¹⁵¹

---

¹⁵⁰ Jednalo se o Jan Šrámka, Františka Hálu, Adolfa Procházku, Jana Kopeckého, Štefana Kočvaru, Ivana Pietora, Jána Lichnear, Mikuláše Franeka, Petra Zenkla, Huberta Ripku, Jaroslava Stránského a Prokopa Drtinu. J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 71; http://cs.wikipedia.org/wiki/Prvn%C3%AD_vl%C3%A1da_Klementa_Gottwalda. Odkaz vyhledán dne 24. 3. 2013

¹⁵¹ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 73; <http://www.totalita.cz/1948/1948.php>. Odkaz vyhledán dne 13. 3. 2013.; http://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A1_vl%C3%A1da_Klementa_Gottwalda. Odkaz vyhledán dne 24. 3. 2013.

4. Jižní Čechy a okres Prachatice v letech 1945-1948

Předpoklady pro rozvoj hospodářství v jižních Čechách byly značně limitovány přírodními podmínkami. Naleziště surovin nejdůležitějších pro rozvoj průmyslu zejména železné rudy a uhlí¹⁵² úplně chyběla a bylo nutné je často z velké dálky dovážet. K výraznějšímu hospodářskému rozvoji nepřispěl ani dostatek kvalitního dřeva, které nebylo ani zpracováno v regionu a nejčastěji v podobě kulatiny se vyváželo ke zpracování do jiných oblastí. Dopravní infrastruktura byla naprosto nedostačující, což rozvoji průmyslu rozhodně nepomáhalo.¹⁵³ Špatná bonita půdy, nevhodné způsoby obhospodařování, potíže s odbytem, malá konkurenceschopnost a přes prvorepublikovou pozemkovou reformu stále dosti velká rozdrobenost zemědělského majetku jsou faktory, jež znesnadňovaly vývoj zemědělství, ne-li přímo způsobovaly jeho stagnaci a neumožňovaly zemědělství vyživovat nové přírůstky obyvatelstva.¹⁵⁴ Velké změny v držbě pozemkového majetku přišly až s odsunem německého obyvatelstva v letech 1946-1947.¹⁵⁵ Přes všechny pokusy jihočeských národohospodářů a politiků zůstaly povětšinou všechny plány na hospodářské povznesení kraje pouze v rovině programů a plánů.¹⁵⁶

4.1. Osvobození

Silným faktorem v oblasti hospodářského vývoje, ale i vývoje v jiných oblastech bylo osvobození. Z východu osvobodila jižní Čechy Sovětská armáda pod velením maršála Malinovského¹⁵⁷ a ze západu americká 3. armáda generála George S. Pattona,¹⁵⁸ přičemž mezi oběma armádami existovaly různé přístupy ke správě osvobozených území, kdy americké velení příliš nerespektovalo správní pravomoci ustavených národních výborů a i činnost českých policistů byla značně omezována,¹⁵⁹ na druhou stranu americké jednotky častokráte

---

¹⁵² Nejbližší úspěšně těžitelné zásoby hnědého uhlí byly vzdáleny 209,6 železničních kilometrů, koksového uhlí dokonce 396 kilometrů. SOA Třeboň, OŽK České Budějovice, inv. č. 768, sign. 12/A, kart. č. 423.

¹⁵³ J. DVORÁK, *K problematice*, s. 23-24.

¹⁵⁴ SOA Třeboň, OŽK České Budějovice, inv. č. 768, sign. 12/A, kart. č. 423.

¹⁵⁵ J. DVORÁK, *K problematice*, s. 24.

¹⁵⁶ M. KRÝDL, *K některým otázkám*, s. 122.

¹⁵⁷ Rodion Jakovlevič Malinovskij (1898-1967) a jeho 2. ukrajinský front Rudé armády. http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodion_Jakovlevi%C4%8D_Malinovskij. Odkaz vyhledán dne 26. 4. 2013.

¹⁵⁸ S. CÍFKA – M. KRÝDL – J. PECKA, *K problematice*, s. 13-14; Demarkační linie na území jižních Čech vedla po ose Horní Dvořiště – Rybník – Omlenice – Netřebice – Velešín – Třisov – Nová Ves – Netolice – Vitějovice – Strunkovice nad Blanicí – Bavorov – Vodňany – Chvaletice – Křtětice – Ražice – Heřmaň – Putim – Oldřichov – Mladotice – Sedlice – Pacelice – Blatná – Lnáře – Kasejovice – Nepomuk. J. PECKA, *Na demarkační čáře*, s. 51.

¹⁵⁹ S. CÍFKA – M. KRÝDL – J. PECKA, *K problematice*, s. 14-15.

zabránilo násilným pogromům na německé obyvatelstvo v části pohraničí. Z jednotlivých národních výborů v pohraničí pod americkou správou pak přicházely stížnosti na hromadné ničení zásob benzínu, autoparku a jiných zařízení po wehrmachtu, přesto že těchto věcí byl v osvobozeném Československu značný nedostatek.¹⁶⁰ Všechny tyto faktory ve velké míře ovlivnily poválečnou obnovu jihočeského hospodářství.

4.2. Odsun německého obyvatelstva

Velkým problémem jižních Čech byla národnostní otázka, jelikož zejména v pohraničních oblastech jižních Čech žilo velké množství občanů německé národnosti.¹⁶¹ Odsun německého obyvatelstva v letech 1946-1947 silně zasáhl do hospodářského vývoje jihočeského regionu, zejména pokud se týče pracovní síly.¹⁶² Celkově pak bylo z jižních Čech odsunuto 150.000 Němců.¹⁶³ Současně s odsunem německého obyvatelstva vyvstávala otázka dosídlení pohraničí. Pohraničí jižních Čech dosídlovali především Češi z vnitrozemí, Slováci, Maďaři, Rumuni a volynští Češi. Většina dosídlenců byli deputátníci, zemědělství dělníci a drobní zemědělci.¹⁶⁴

4.3. Volby v květnu 1946

V prvních poválečných volbách konaných 26. května 1946 zvítězila v jižních Čechách KSČ,¹⁶⁵ byť například v Českých Budějovicích uhájili své pevné pozice národní socialisté. Komunisté tak vyšli z voleb v jižních Čechách jako nejsilnější strana, následováni národními socialisty, lidovci a sociálními demokraty, kteří z voleb vyšli jako nejslabší.¹⁶⁶ Výsledky

---

¹⁶⁰ S. CÍFKA – M. KRÝDL – J. PECKA, *K problematice*, s. 15.

¹⁶¹ V jednotlivých pohraničních politických okresech jižních Čechů tvořili občané německé národnosti následující podíl: Český Krumlov (72,5 %), Prachatice (47,1 %), Kaplice (87,8 %), Jindřichův Hradec (36,5 %). Tamtéž, s. 18.

¹⁶² Konkrétně například politický okres Prachatice ztratil odsunem a dalším pohybem obyvatelstva více jak polovinu obyvatel, kdy z původního počtu 69.788 obyvatel ztratil 38.416. Srov. SOA Třeboň, OŽK České Budějovice, inv. č. 786, sign. 18/A/16, kart. č. 513.

¹⁶³ V období od března o listopadu 1946 bylo z pohraničních okresů vypraveno 97 transportů, přičemž 15 jich bylo z Jindřichova Hradce, 32 z Kaplice, 18 z Prachatic, 32 z Českého Krumlova. S. CÍFKA – M. KRÝDL – J. PECKA, *K problematice*, s. 18-19.

¹⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 20; V okrese Prachatice byli dosídlenci zařazováni zejména jako dělníci v zemědělství, lesnictví, ve sklárnách (Lenora), textilní výrobě (Vimperk). I. URBANOVÁ, *Dosídlování*, s. 30.

¹⁶⁵ J. DVORÁK, *K problematice*, s. 25.

¹⁶⁶ S. CÍFKA – M. KRÝDL – J. PECKA, *K problematice*, s. 42-46.

voleb v okrese Prachatice byly obdobné, byť s jistými drobnými rozdíly. Volby zde taktéž vyhráli komunisté, následováni lidovci, sociálními demokraty.¹⁶⁷

Tabulka č. 2: Volby roku 1946 v okrese Prachatice

Strana	Počet hlasů	%
KSČ	9 493	44,13
ČSL	6 404	29,77
Nár. soc.	3 286	15,27
Soc. dem.	2 264	10,52
Prázdné lístky	67	0,31
Celkem	18 228	100

4.4. Dvouletka a jižní Čechy (1946-1948)

Vzhledem ke všem výše uvedeným predispozicím vstupoval jihočeský region do dvouletého plánu obnovy jako jeden z Hospodářsky slabých krajů (dále HSK).¹⁶⁸ Jižní Čechy byly v rámci HSK největším krajem.¹⁶⁹ Oproti ostatním oblastem měl však region velmi nízkou hustotu osídlení, jenom 53 obyvatel na km², což bylo zapříčiněno především úbytkem obyvatelstva v pohraničních okresech¹⁷⁰ a to jak německého, tak v menším měřítku i českého.¹⁷¹ Všeobecný úbytek pracovních sil v jižních Čech byl způsoben především nedostatkem atraktivních pracovních příležitostí.

¹⁶⁷ J. PEŠEK, *Nástup*, s. 26.

¹⁶⁸ Hospodářsky slabé kraje.

¹⁶⁹ Například Milan Krýdl chápe rozlohu jihočeského regionu v rámci 13 správních okresů a to: Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Strakonice, Sušice, Tábor, Třeboň a Týn nad Vltavou. Avšak ve zprávě nacházející ve fondu Obchodní a živnostenské komory České Budějovice, uloženém v Třeboni se nalézá mapa, která do rámce jihočeského kraje počítá i správní okres Kamenice nad Lipou. M. KRÝDL, *K některým otázkám*, s. 123; SOA Třeboň, OŽK České Budějovice, inv. č. 768, sign. 12/A, kart. 423.

¹⁷⁰ Nejhůře na tom byly okresy Jindřichův Hradec, který ztratil 73,56% obyvatelstva oproti předválečnému stavu, okres Prachatice ztratil 54,73 % obyvatelstva, okres Český Krumlov 45,5 % a okres Kaplice 42,48 %. M. KRÝDL, *K některým otázkám*, s. 123.

¹⁷¹ Přírůstek českého obyvatelstva v letech 1930-1946 zaznamenaly pouze okresy Jindřichův Hradec (27.000), Český Krumlov (25.000) a Kaplice (37.000). Naproti všechny ostatní správní okresy, včetně Kamenice nad Lipou, zaznamenaly v těchto letech úbytek českého obyvatelstva. K největšímu úbytku došlo ve správním okrese České Budějovice, který ztratil 26.000 obyvatel české národnosti. Co se týče zbylých dvou šumavských okresů,

Hlavním cílem dvouletého plánu obnovy pro jižní Čechy bylo přesunutí především průmyslových konfiskátů z pohraničí do regionu, rekonstrukce stávajících závodů a založení nových, které by zpracovávaly místní suroviny, a nebyly tak závislé na dovozu surovin odjinud. Největší investiční akcí a jedním z mála takovýchto podniků, které se podařilo uskutečnit z plánovaného počtu, bylo zřízení podniku na výrobu jehel Igla n.p. v Českých Budějovicích.¹⁷²

Velkým problémem jihočeského regionu byla také nedostatečná elektrifikace, neboť před zahájením Dvouletky čekalo v jižních Čechách na napojení 1.413 obcí, což činilo 58,5 % všech obcí v regionu. Nakonec bylo jen během dvouletého plánu obnovy do sítě připojeno 346 obcí.¹⁷³ Vzhledem k očekávané zvýšené spotřebě elektrické energie se do popředí zájmu dostala snaha využít dostupnou vodní energii výstavbou přehrad s vodními elektrárnami na Vltavě a dalších, menších na Malši, Nežárce a Otavě.¹⁷⁴

Co se týče výsledků dvouletého plánu obnovy v oblasti průmyslu, tak stabilní nárůst počtu zaměstnanců v průmyslových odvětvích zaznamenaly ve správních okresech České Budějovice, Český Krumlov, Písek, Prachatice, Sušice a Tábor, z nichž však pouze okresy České Budějovice, Český Krumlov a Strakonice měly úroveň zaměstnanosti v průmyslu vyšší než 10 %. Hlavní obtíže plnění plánu musíme tedy hledat v již vyřčených specifikách kraje jako je nedostatek kvalitního uhlí, dalších surovin a energie, kvalifikovaných pracovníků. Podstatná byla i přetíženost železnice, jež tak nemohla zajistit plynulé dodávky materiálu do závodů a plnění dalších úkolů.

Dalším problémem, který si všichni uvědomovali, bylo nedosažení předválečné kvality výrobků, díky čemuž klesala důvěra v československé výrobky v zahraničí a tím i jejich odbyt.¹⁷⁵

---

vedle Českého Krumlova a Kaplice, ztratil okres Sušice 6.800 a okres Prachatice 7.900 Čechů. SOA Třeboň, OŽK České Budějovice, inv. č. 768, sign. 12/A, kart. 423.

¹⁷² Celkem bylo plánováno přesunutí až 48 podniků. V plánu bylo přenesení výroby drobného galanterního zboží do Prachatic, výroby praček do Písku, výroba košíků v Lomnici nad Lužnicí, mělo dojít ke značnému posílení dřevařského průmyslu ve Volarech, rozšíření vlnářských závodů a fezáren ve Strakoncích, zmodernizování výroby textilu v Jindřichově Hradci, nově výrobě výroba konfekčního zboží v Týně nad Vltavou, Třeboni a ve Vimperku. M. Krýdl, *K některým otázkám*, s. 123.

¹⁷³ Tamtéž, s. 125.

¹⁷⁴ J. DVORÁK, *K problematice*, s. 27.

¹⁷⁵ M. KRÝDL, *K některým otázkám*, s. 125-126.

4.5. Hospodářská situace okresu Prachatice po druhé světové válce

Hospodářská situace okresu Prachatice v poválečných letech nebyla výhledově nikterak dobrá. Příčinou této situace bylo jednak geografické položení okresu Prachatice nevhodné k rozsáhlejšímu a výnosnějšímu zemědělství,¹⁷⁶ nýbrž také i nedostatek pracovních sil způsobený jak odsunem německého obyvatelstva,¹⁷⁷ tak odchodem části českého obyvatelstva do vnitrozemí. Oproti roku 1930 tak okres ztratil téměř 44 % obyvatelstva.¹⁷⁸ Z celkového počtu obyvatel poválečného okresu pracovalo v zemědělství, lesnictví a rybníkářství celkem 15.558, tedy 39,72 %. Navíc roku 1949 došlo v rámci nového správního uspořádání k rozdělení okresu na okresy Prachatice a Vimperk, přičemž okres Prachatice měl 24.961 obyvatel a okres Vimperk 22.091.¹⁷⁹

Průmysl měl v okrese Prachatice jen slabé zastoupení, a tak převažoval ve výrobě živnostenský sektor podnikání. Teprve v letech 1949 dochází k většímu rozvoji průmyslu.¹⁸⁰ Ten nebyl v okrese rozložen rovnoměrně a ani v souvislých oblastech. Nejprůmyslovějším městem okresu byl Vimperk, kde se nacházely sklárny, Steinbrenerova tiskárna, sirkárna Mayer a Fürst a další,¹⁸¹ dřevařská výroba byla soustředěna ve Volarech, čemuž odpovídají také počty živnostníků v oborech truhlář a soustružník.¹⁸² Byť dvouletý hospodářský plán obnovy přinesl jistě zlepšení, tak zaměstnanost obyvatel okresu Prachatice v průmyslu nebyla bezprostředně po jeho skončení nikterak veliká, činila něco málo, přes 5 %.¹⁸³

Okres měl také značné problémy s elektrifikací, která postupovala velmi pomalu. Některé obce se často napojovaly na soukromé elektrárny velkých firem,¹⁸⁴ jiné měly

---

¹⁷⁶ Opuštěná hospodářství převzatá po druhé světové válce, jež trpěla chronickým nedostatkem pracovních sil, a zhoršující se bonitou půdy nebyla schopná plnit zásobovací funkci, jež od nich byla očekávána. Horská pastevecká družstva, která vznikla roku 1949 a jež spravovala rozsáhlé plochy pozemků v horských a pohorských oblastech okresu, nestačila a nebyla schopna vyřešit problém obnovy výroby a zvýšení produktivity. SOKA Prachatice, OV KSČ PT, inv. č. 62, sign. I/57, kart. 212.

¹⁷⁷ Došlo k vylidnění rozsáhlých oblastí okresu, především směrem k hranicím s Německem, které přes intenzivní snahu o dosídlení nepodařilo nikdy plně dosídlit. P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 16.

¹⁷⁸ V roce 1930 žilo v okrese Prachatice 69.788 obyvatel, zatímco v roce 1947 již pouhých 39.170. V. STARÝ, *Přehled*, s. 29

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 29-30.

¹⁸⁰ Například výstavba textilního závodu Šumavan, mlékárny v Prachaticích či Fruty v Lhenicích. SOKA Prachatice, OV KSČ PT, inv. č. 59, sign. I/54, kart. 211.

¹⁸¹ KOL. AUTORŮ, *Historie*, s. 34-46.

¹⁸² Reinhold FINK, *Advokat*, s. 64-65, 288-289; SOKA Prachatice, Národní pozemkový fond ministerstva zemědělství – okresní osídlovací komise, úřadovna Prachatice, inv. č. 44, sign. 3/15b, kart. 22; SOKA Prachatice, ONV Prachatice (1945-1948), inv. č. 160, č. desk. 42.

¹⁸³ V průmyslu těžkém, lehkém a výživy pracuje bezprostředně po skončení Dvouletky 1.070 obyvatel okresu Prachatice. S. CÍFKA – M. KRÝDL – J. PECKA, *K problematice*, s. 32-33.

¹⁸⁴ Ve Vimperku byla první elektrárna v tiskárně Steinbrener, která zásobovala elektrickým proudem i část města. KOL. AUTORŮ, *Historie*, s. 59.

elektrárnu městskou (například Prachatice). Ještě v roce 1949 bylo v okrese Prachatice elektrifikováno pouhých 46 obcí, tj. přibližně 50 % všech obcí v okrese.¹⁸⁵ Elektrifikace obcí byla dokončována teprve v 50. a 60. letech 20. století.¹⁸⁶

Špatná byla také dopravní situace okresu, kdy roku 1945 bylo v provozu pouhých 587 km veřejných silnic a 9 linek ČSAD.¹⁸⁷

Zásobování obyvatelstva spotřebním zbožím a potravinami okresu zajišťovali povětšinou soukromní živnostníci, v jejichž rukou se nacházelo zhruba 80 % obchodů.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ SOKA Prachatice, ONV Prachatice (1949-1954), inv. č. 58, č. fasc. 5.

¹⁸⁶ Záblatí bylo elektrifikováno v roce 1948, Zbytiny roku 1950, Borová Lada roku 1956 a Spálenec až v roce 1965. Tamtéž.

¹⁸⁷ SOKA Prachatice, OV KSČ PT, inv. č. 59, sign. I/54, kart. 211.

¹⁸⁸ SOKA Prachatice, OV KSČ PT, inv. č. 58, sign. I/53, kart. 211.

5. Živnostenské podnikání v Prachaticích v poválečných letech

5.1. Období předválečné a válečné

Abychom plně pochopili vývoj živnostenského podnikání v poválečných Prachaticích, musíme se vrátit zpět k celkovému kontextu vývoje živnostnictva v předchozích letech, konkrétně do let německé okupace. Velmi citelně se živnostnictva žijícího v československém pohraničí dotklo jeho obsazení a připojení k Třetí říši, kdy již na podzim 1938 opustilo pohraničí kolem 12.500 převážně českých živnostníků,¹⁸⁹ kteří se pochopitelně po odchodu do vnitrozemí snažili nalézt obživu tam, kde však již byly v provozu jiné živnostenské podniky, a docházelo tak často ke skrytým i otevřeným konfliktům mezi původními a novými podnikateli. A tak stát, který se na jednu stranu snažil podporovat vysídlence, byl nucen vydat vládní nařízení č. 219 a 265 z roku 1938, jimiž dočasně omezil zakládání nových živnostenských podniků.¹⁹⁰ Přesto v letech 1938 a 1939 vzniklo 17.847 nových podniků a nárůst jejich počtu můžeme pozorovat ještě v roce 1939, ale další roky již přinesly trvalý pokles jejich počtu až do konce druhé světové války.¹⁹¹

Nyní bychom se měli ohlédnout nazpět a podrobněji se podívat na živnostenské podnikání v Prachaticích v roce 1930 a v roce 1940.

Ve stavu živnostnictva v roce 1930 se plně projevuje charakter města Prachatice před druhou světovou válkou. Jak jsem se již zmínil, Prachatice byly malým provinčním městečkem, které až na pár výjimek postrádalo větší průmyslové podniky, a tak zde bylo dostatek prostoru pro odbyt výrobků od různě zaměřených řemeslných živnostníků, kteří zajišťovali zásobování obyvatelstva vším potřebným. V roce 1930 tak ve městě bez průmyslových podniků bylo v provozu 348 živností, které fungovaly v rámci 116 oborů. Ve městě bylo provozováno 5 hotelů, 9 hostinců, 18 obchodů se smíšeným zbožím, působilo zde 12 řezníků, 8 pekařů, 10 doktorů, 9 obchodů s ovocem a zeleninou, 10 ševců, 10 krejčích a mnoho dalších.¹⁹²

Naproti tomu ve stavu živnostní v roce 1940 se již projevují změny, které krátce předtím zasáhly do osudů živnostnictva a o kterých jsem se již zmínil výše. Asi největší změnou byl odchod velké části českých živnostníků z města do Protektorátu Čechy a Morava,

---

¹⁸⁹ P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 66.

¹⁹⁰ Z. SKALICKÝ, *Živnostenská společenstva*, s. 43.

¹⁹¹ Velké změny přinesla zejména omezení na počátku 40. let, kdy bylo nutno vše přizpůsobit potřebám německé válečné výroby, a tak nevydělečné, neužitečné a nevykonné podniky byly rušeny. P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 66.

¹⁹² R. FINK, *Advokat*, s. 17-310.

čímž tato část živnostenstva zaniká. Tento pokles nám ukazují i počty živností k roku 1940. Celkový počet živností se ve městě snížil z předválečných 348 na 256, což znamená pokles o 26,5 % oproti stavu z roku 1930. Pokles byl patrný i v počtu oborů, kdy oproti roku 1930 poklesl jejich počet ze 116 na 86, tedy o 25,9 %. Některé druhy živností úplně zanikly například výrobci umělých květin či advokáti, jejichž obory měly roku 1930 po třech zástupcích. Častěji však docházelo ke snížení počtu živností v rámci jednotlivých oborů mezi roky 1930 a 1940. Nejvíce zasáhlo snížení počtu živnostníků především doktory (kterých ubylo 5), řezníky (3), obchody se smíšeným zbožím (4), ševci (6) či cukráři (3). U některých oborů zůstal počet živností stejný, například kadeřníci, pokrývači, soustružníci, provozovatelé pil, hodináři či zámečníci. Avšak některé z oborů oproti všeobecnému trendu zaznamenaly nárůst počtu živností, jako například krejčí a krejčové, u nich přibýly 3 živnosti, či zahradníci, jichž bylo v roce 1940 o jednoho víc než roku 1930.

Rozdílná situace panovala ve dvou jiných centrech soudních okresů politického okresu Prachatic, ve Vimperku a Volarech. U těchto měst nedocházelo k tak drastickým úbytkům živností a mizení některých živnostenských oborů, což bylo do značné míry způsobeno tím, že tato města měla v předválečném období převážně německý charakter a po jejich připojení k Bavorsku jako součásti nacistického Německa, tak nedošlo k velkému odchodu českých živnostníků do vnitrozemí.

Roku 1930 bylo ve Vimperku v provozu 271 živnostenských podniků, které existovaly v rámci 95 oborů. Největší zastoupení měli hostinští (13), řezníci (12), obchodníci se smíšeným zbožím (12), krejčí (10), pekaři (9), trafikanti (9) a ševci (8). Do roku 1940 sice došlo k úbytku jak v počtu živnostenských podniků, tak i v počtu oborů, nikoliv však k tak velkému, jako v případě Prachatic. Počet živnostenských podniků se z 271 zmenšil na 258, tedy o necelých 4,8 % a počet oborů se snížil z 95 na 84, což činí zhruba 11,5 % úbytku. Zajímavé je, že v rámci výše uvedených nepoččetně zastoupených oborů došlo k úbytku jen u prodejců tabáků, a to o jednoho prodejce. Počet krejčích zůstal na stejné úrovni, zatímco u ostatních početně podobně velkých živností došlo k nárůstu počtu živnostníků.¹⁹³

Specifickou byla situace ve Volarech, které jednak svým zaměřením na dřevařský a dřevozpracující průmysl, ale i národnostním složením, kdy kolem 95 % obyvatel soudního

---

¹⁹³ U hostinských o 3, u řezníků o 3, u obchodů se smíšeným zbožím také o 3, a u ševců (obuvníků) vzrostl jejich počet o jednoho. R. FINK, *Advokat*, s. 17-130.

okresu Volary bylo německé národnosti,¹⁹⁴ měly specifické podmínky, které značně ovlivnily charakter i vývoj živnostenského podnikání ve městě.

V roce 1930 bylo ve Volarech v provozu 246 živnostenských provozoven rozdělených v 54 oborech. Vzhledem k charakteru hospodářství města měli největší zastoupení truhláři (37 zástupců), soustružníci (32), obchodníci se smíšeným zbožím (11), řezníci (10), hostinští (10), krejčí (10). Do roku 1940 došlo v celkovém počtu živnostenských podniků k úbytku o 3, tedy o 1,2 %. Oproti tomu však v počtu oborů, ve kterých se živnostníci uplatňovali, došlo nárůstu, čímž se Volary vymykají z obecně zjištěného rámce vývoje, neboť k roku 1940 bylo ve městě 67 oborů, což činilo nárůst o 23,9 %. Co se týče nejpočetněji zastoupených živností, tak u nich mezi roky 1930 a 1940 můžeme pozorovat spíše pokles: u truhlářů o 7, u řezníků o 2, u hostinských o 3 a u krejčích o 1. Naproti tomu soustružníci a obchodníci se smíšeným zbožím zaznamenali nárůst, a to 3 a o 2 provozovny.¹⁹⁵

5.2. České živnostnictvo po druhé světové válce

Živnostníci byli, podobně jako za doby protektorátu, omezováni i po osvobození Československa v květnu 1945. Sami živnostníci vnímali omezování počtu závodů vesměs negativně a ani přesouvání pracovní síly do velkovýroby nevyvolávalo mezi nimi nadšení.¹⁹⁶

V důsledku omezení v letech 1935-1946 bylo v českých zemích zlikvidováno 125.529 živnostenských podniků, tedy něco okolo 42 %.¹⁹⁷ Nicméně velká část restriktivních opatření zůstávala na papíře, a tak je možné ještě v roce 1946 sledovat nárůst počtu živností v českých zemích, nicméně po tomto roce již zřejmě s jistou konsolidací zemské správy nastává nový, a již trvalý pokles počtů živností. Velký tlak byl vyvíjen zejména vůči obchodu především roku 1946, kdy se objevily polemiky kolem zvětšování podílu družstevních prodejen, znárodnování velkých obchodních domů. Národní podniky často chtěli mít vlastní distribuční síť, proto došlo k omezování jak velkoobchodů, tak maloobchodů. V Budovatelském programu¹⁹⁸ byla mimo jiné jako jeden z bodů vytčena reorganizace obchodu, jež byla svěřena Ministerstvu vnitřního obchodu. To následně vydalo pokyn okresním národním výborům, aby nepovolovaly žádné nové živnostnické velkoobchody a omezovaly počty nových maloobchodů. V následné prověrce prošlo ze 104.404 obchodů 32.879 a z nich mělo

¹⁹⁴ Statistisches Gemeindelexikon des Landes Böhmen auf Grund der Volkszählungsergebnisse vom 1. Dezember 1930 sv. I. Land Böhmen, Praha 1935, s. 279-282.

¹⁹⁵ R. FINK, *Advokat*, s. 17-310.

¹⁹⁶ P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 68.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 69.

¹⁹⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 145-160.

být ještě zastaveno 5.718. V souvislosti se suchem roku 1947 a celkovým nedostatečným zásobováním obyvatelstva byla především KSČ vystavena ostré kritice, a tak se rozhodla ze znárodněných obchodů vybudovat vlastní znárodněný obchod, jenž se později stal základem pro obchod socialistický.¹⁹⁹

Co se týče pohraničních oblastí v českých zemích, tam po konfiskacích majetků německého obyvatelstva, jeho odsunu a uvalení národní správy na tento majetek, bylo v červenci 1947 rozhodnuto o vyhlášení přidělového řízení, jež se týkalo přibližně 40.000 živností a 200.000 rodinných domků. O přiděl do vlastnictví žádal v drtivé většině případů dotyčný národní správce, který byl pak většinou upřednostněn při předávání do osobního vlastnictví. Ceny byly nízké a s ohledem na možnost dlouhodobých splátek si konfiskát mohl koupit prakticky každý.²⁰⁰

5.3. Živnostenské podnikání v Prachaticích v období 1945-1947

Všeobecně bylo živnostenské podnikání v Prachaticích v poválečných letech ovlivněno poválečnými událostmi, stejně jako kdekoliv jinde v pohraničí. Věcí, která zaměstnávala místní orgány státní správy, byla především otázka německého majetku konkrétně uvalení národní správy na dotčené živnostenské podniky patřící občanům německé národnosti. Dle doporučení Ústředního svazu československého řemesla v Praze, měly jeho územní složky být nápomocny při přebírání německých podniků a pomáhat místnímu národnímu výboru s výběrem vhodných českých řemeslníků, kteří by pak byli pověřeni správou dotyčných podniků.²⁰¹

Následně pak 14. června 1945 zakázal Zemský národní výbor udělování nových živnostenských oprávnění, jakož i povolení k rozšiřování průmyslových závodů, doslova to označil za „nepřípustné“. Výjimku však měly stavební živnosti, jichž byla potřeba k obnově válkou zničených měst a obcí. Na ně se sice také vztahovala válečná hospodářská omezení, jež stále byla v platnosti, ale v jejich případě se mělo postupovat individuálně a podle potřeby dotčeného místa.²⁰² V Prachaticích existovaly ke dni 23. listopadu 1945 tři stavitelské živnosti, konkrétně 1 stavitel Albín Tilp, který byl německým státním příslušníkem, a jehož

¹⁹⁹ P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 70-80.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 107-108.

²⁰¹ V jejímž rámci se řešilo mimo jiné, i zda může manželka německého občana, která byla československou státní příslušnicí vést živnostenský podnik po svém manželovi. V této věci bylo rozhodnuto, že může, ale musí si podat žádost o nové živnostenské oprávnění, které bude posuzováno podle všech náležitostí a uděleno bude pouze osobám k provozu živnosti oprávněným. SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

²⁰² SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

firma tedy byla pod národní správou, jež vykonával Karel Krejsa, architekt a stavitel ze Starých Prachatic. Dále tu byla česká živnost Bohumila Ďůry, jenž byl zednickým mistrem a poslední byla německá živnost Františka Kölbela, kamenického mistra, nad jehož podnikem vykonával národní správu Václav Sosna, též kamenický mistr z Prachatic.²⁰³

Velkým problémem, který vyplývá z archivních materiálů, byla situace kolem dopravních živností, vzhledem k jejich velkému počtu, neustávajícímu rychlému nárůstu žádostí o povolení takovýchto živností a velkému počtu nelegálně provozovaných dopravních živností.²⁰⁴

Jedním z nejdůležitějších úkolů při dosidlování pohraničí bylo zjištění a stanovení potřeby obchodů a živností pro jednotlivé obce se zřetelem na místní okolnosti daných obcí a očekávané poměry, včetně stanovení možného počtu odsunutého německého obyvatelstva. V provozu tak měly být ponechány jen ty živnosti, u kterých existovala výhledově naděje na hospodářskou prosperitu, aby nedocházelo k předimenzování jednotlivých oborů, a tudíž k plýtvání pracovními silami.

Vzhledem k poválečnému důrazu na obnovu hospodářství a zaměstnanost v průmyslových podnicích byly preferovány a značně zvýhodňovány závodní kuchyně, které nabízely levné stravování pro tovární dělníky a jiné pravidelné strávníky. Na základě úřední agendy je možné říci, že velká část závodních kuchyní tohoto zvýhodnění zneužívala a vydávala pokrmy i nepravidelně se stravujícím hostům včetně prodeje piva přes ulici. Tento postup se stal předmětem častých stížností živnostníků provozující výčepní a hostinské živnosti. Ministerstvo vnitřního obchodu tak 6. srpna 1946 vydalo nařízení, jímž se právě takovéto chování provozovatelů závodních kuchyní zakazuje.²⁰⁵

Problémy přicházely také s novými obyvateli pohraničí, kteří nahrazovali původní německé obyvatelstvo. Například chodily stížnosti na obyvatele slovenské národnosti, z nichž se velká část věnovala podomnímu obchodu s drobnostmi (hřebeny, nitě šněrovadla atd.) a tyto podomní prodejci byli označeni za „nežádoucí živel“. Zemský národní výbor vydal 19. srpna 1946 vyhlášku ohledně kontroly tohoto „nežádoucího živlu“, podle které měli být tito podomní prodejci hlídáni a jejich přestupky přísně trestány. Kromě jiného také tato

---

²⁰³ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 160, desk. 42.

²⁰⁴ Tento problém přesahuje i do roku 1947, kdy musely dotyčné úřady, jež měly povolovat nové dopravní živnosti, zastavit příjem nových žádostí, jelikož jich bylo tolik, že nestíhali vyřizovat žádosti podané v předchozích letech. SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

²⁰⁵ „*Jest zcela nepřipustné čepování piva přes ulici a podávání pokrmů nebo jiných produktů osobám trvale se tam nestravujícím.*“ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

vyhláška upozorňovala jednotlivé národní výbory na Slováky, které bylo nutno hlídat, jelikož se úmyslně vzdalují z místa bydliště, aby se vyhnuli práci.²⁰⁶

Tématem, kterému se týkala značná část vyhlášek,²⁰⁷ bylo velké množství nelegálně provozovaných živností, které trápilo dotčené národní výbory prakticky po celé období let 1945-1948. Kromě toho došel Zemský národní výbor (ZNV) 24. června 1947 také k názoru, že obory cukrářství a pekařství jsou nevyužitelné, zvyšují se v nich náklady a vzhledem k zakládání stále nových provozoven se také snižuje jejich celková produktivita. Proto vydal vyhlášku, kterou byl nařízen zvýšený dohled nad tímto druhem soukromého podnikání a zakázal zakládání nových podniků v těchto oborech.

Ještě 16. února 1948 vydává ZNV vyhlášku týkající se tentokrát hostinských živností. Vyhláška byla zaměřena na provozování hostinské a výčepní živnosti spolky a korporacemi při tanečních a jiných zábavách, které údajně měly nalévat i něco jiného než jen pivo a víno, což nebylo povoleno. Vyhláška ukládala dotčeným národním výborům, aby si vždy při povolování takovýchto akcí vyžádali jméno hostinského, který bude mít dotčenou akci na starost, a tomu pak vydaly zvláštní koncesi pro danou zábavu.²⁰⁸

5.3.1. Živnosti v Prachaticích v roce 1946

V roce 1946 byl vyhotoven soupis řemeslných živností v bývalém landrátu Prachatice, který nám dává představu alespoň o části živnostenského podnikání v roce 1946. Problémem je, že v seznamu nejsou zachyceny obchodní a koncesované živnosti. Nicméně i údaje o řemeslných živnostech, jejich počtu a složení nám dávají alespoň částečný obraz o živnostenském podnikání v Prachaticích v roce 1946.

Dle seznamu bylo v Prachaticích 103 řemeslných živností provozovaných v 37 oborech. Největší počet živnostníků mají krejčí, řezníci a truhláři s 8 živnostníky, následování pekaři (7), holiči (6), dámskými krejčovými, mlynáři, obuvníky (5) a kováři (4). V živnostech s menším zastoupením tu jsou koláři, malíři, sklenáři a zámečníci (3), po 2 živnostnících měli bednáři, cukráři, čalouníci, elektrotechnici, fotografové, hodináři, klempíři, kožešníci, modistky a soustružníci. Dále byl ve městě jeden dřevovýrobce, dýmkař,

²⁰⁶ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

²⁰⁷ Například vyhlášky Zemského národního výboru ze dne 21. 5. 1947 či 24. 6. 1947.

²⁰⁸ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

kadeřnice, kamenosochař, kamnář, kloboučník, kovovýrobce, natěrač, jedno obuvnictví, jedna přádelna, sedlář, výrobce hraček, výrobce razítek a zubní technik.²⁰⁹

Co se týče Volar a jejich řemeslných živností v roce 1946, zde bylo v provozu 119 živnostenských podniků, které provozovalo 114 živnostníků v rámci 36 oborů. Nejvýznamněji jsou zastoupeni soustružníci s 20 a truhláři s 18 živnostníky. Z dalších oborů s větším počtem živnostníků jmenujme krejčí s 8 živnostníky, holiče a řezníky (7), dámské krejčové, obuvníky a pekaře s 5 provozovny.

V případě Vimperka se jednalo o 98 živností v rámci 28 řemeslných oborů. Zde mezi nejvýznamnější živnosti patřili krejčí a obuvníci s 11 živnostmi, pak pekaři a řezníci s 9 živnostmi a holiči s 8 živnostenskými podniky.²¹⁰

5.3.1.1. Národnostní složení živnostníků v roce 1946

Z hlediska národnostního složení uvádím, že ho bylo možné určit u 77 ze 103 řemeslných živnostníků v Prachaticích v roce 1946, tedy u necelých dvou třetin všech řemeslníků. Živnostníků německé národnosti z daného počtu bylo 42, tedy 54,55 %. Nejvíce německých živnostníků pracovalo jako holiči a řezníci, kterých bylo v daném oboru 5. Po 3 německých živnostnících pak měli mlynáři, pekaři a truhláři.

Za čistě německé živnosti můžeme na základě informací ze soupisu označit čalouníky, elektrotechniky, kamenosochaře klempíře a natěrače. Naopak obory zastoupenými čistě českými živnostníky byli bednáři, kadeřnice, kovovýrobci, modistky, obuvnictví, sedláři, soustružníci, výrobci hraček a razítek.²¹¹

Za převážně německé živnosti můžeme považovat holiče (83,3 %), mlynáře (75 %), řezníky (71,4), dámské krejčové (66,7 %), kováře (66,7 %), malíře (66,7 %) a pekaře (60 %). Naproti tomu čeští řemeslníci měli převahu v počtu krejčích (80 %) a truhlářů (62,5 %). Na závěr ještě dodejme, že vyrovnanou bilanci co do počtu českých a německých živnostníků měli cukráři, hodináři, koláři, obuvníci, sklenáři a zámečníci.²¹²

Jiná situace panovala ve Vimperku a ve Volarech, které byly v období protektorátu hlouběji v území Třetí říše v rámci Bayrische Ostmark a v nichž před druhou světovou válku

---

²⁰⁹ SOKA Prachatice, Národní pozemkový fond ministerstva zemědělství – okresní osidlovací komise, úřadovna Prachatice, inv. č. 44, sign. 3/15b, kart. 22.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tyto obory mají však nízké počty živnostníků nanejvýše dva v jednom oboru.

²¹² SOKA Prachatice, Národní pozemkový fond ministerstva zemědělství – okresní osidlovací komise, úřadovna Prachatice, inv. č. 44, sign. 3/15b, kart. 22.

žilo menší procento českého obyvatelstva.²¹³ V případě Vimperka bylo možné národnost rozlišit u 60 živností, tedy 61 % všech živností na seznamu. Z těchto 60 živností bylo občany německé národnosti provozováno 55, tedy 91 %. Němečtí živnostníci měli stoprocentní zastoupení v 22 oborech a většinové zastoupení ve dvou dalších.²¹⁴ Pouze u jednoho oboru panoval vyrovnaný stav mezi oběma národnostmi a to v kovářství. Nejmarkantnější byla situace ve Volarech, kde bylo možné národnost určit u 70 živností, tedy 61,4 % řemeslných živností ve městě. Z tohoto počtu bylo všech 70 živností původně provozováno občany německé národnosti.²¹⁵

Přes informace, které nám poskytují archivní prameny, nejsme schopni bezpečně vysvětlit otázku nerovnoměrnosti národnostního složení živnostnictva v jednotlivých oborech. Navíc údaje k roku 1946 mohou být zkresleny, neboť zejména národnostní otázku, citlivou na změny politického klimatu, do značné míry ovlivnily události po roce 1938, kdy velká část českých živnostníků odchází z pohraničí do vnitrozemí a s nimi i jejich živnostenské provozy, i události bezprostředně poválečné, kdy vyhrocená národnostní otázka doléhá především na živnostníky německé národnosti.

5.3.2. Živnosti v Prachaticích roku 1947

K roku 1947 máme kusé informace o některých živnostech z různých soupisů.²¹⁶ Z těchto soupisů se nám podaří sestavit pouze částečný seznam, který v důsledku toho nemůže být zaměřen ani na jednu ze tří částí živnostenského podnikání, tedy živnosti řemeslné, koncesované a obchodní.

Ze seznamů uložených ve SOA v Plzni můžeme k roku 1947 bezpečně přiřadit 2 elektrotechniky, 1 kloboučníka, 2 kožešníky, 10 mlynářů, 2 výrobce upomínkových předmětů, 7 pil, 4 sklenáře, jednoho výrobce maltosových, šumivých a ovocných vín, 3 prodejce elektrotechnických potřeb a 13 obchodů se smíšeným zbožím. Na přelom let 1946/1947 bychom mohli zařadit 8 kadeřnictví, 1 knihaře, 3 knihtiskárny, 3 koláře, 3 lakýrníky – natěrače, 6 malířů pokojů, 1 námezdního mlátiče obilí, 1 výrobce razítek,

²¹³ Zejména se to týká Volar, o čemž jsme se již zmiňovali výše.

²¹⁴ 100 % německých živnostníků měly ve Vimperku povolání cukrář, elektrotechnik, fotograf, holič, mlynář, malíř a natěrač, truhlář, obuvník, řezník, autodílny, klempíř, kolář, chemigraf, kameník, čalouník, modistka, dámská krejčovná, pokrývač, řezbář, komíník, sklenář, sodovkárna. Většinový podíl měli Němci v oborech pekař (75 %) a krejčí (85,7%).

²¹⁵ SOkA Prachatice, Národní pozemkový fond ministerstva zemědělství – okresní osidlovací komise, úřadovna Prachatice, inv. č. 44, sign. 3/15b, kart. 22.

²¹⁶ Jedná se o soupisy uložené v SOkA Prachatice ve fondech ONV PT, MěNV PT, dále fond OŽK Plzeň uložený v SOA Plzeň.

2 sedláře, 4 soustružníky, 3 stavitele, 7 zahradnictví, 1 knihkupectví, 1 obchod s kůžemi, 1 obchod s čerstvými květinami, 2 lékárny, 1 obchod s obuví, 1 čelnější papírnictví.(pro úplnost uvádím, že se podle agendy OŽK v Plzni jedná o papírnictví velkoobchodního charakteru).²¹⁷

Při porovnání materiálů uložených v SOkA v Prachaticích, je možno říci, že v roce 1947 bylo ve městě 8 obchodů se smíšeným zbožím, 7 řezníků a uzenářů, 2 podkováři.²¹⁸ Dále pak víme, že 5. září 1947 vyhotovil ONV (Okresní národní výbor) v Prachaticích soupis krejčovských živností a shledal, že ve městě provozují své živnosti 2 švadleny a 7 krejčích. Avšak již 21. října 1947 přišel na ONV v Prachaticích přípis od Společenstva krejčích v Písku, ve kterém se uvádí, že ve městě je správně 10 krejčovských živností, z nichž 2 jsou dámské krejčové, obě německé národnosti a 8 krejčích. V roce 1947 existovalo ve městě také 12 hostinců.²¹⁹

Ke konci roku 1947 také máme zprávu o počtu živnostníků podnikajících v autodopravě, z níž vyplývá, že roku ke konci roku 1947 bylo ve městě celkem 5 autodopraců, z nichž J. N. Král, Tomáš Menschik a Jan Krebs provozovali dopravu nákladní, zatímco Josef Piksa²²⁰ a Matěj Vávra přepravovali osoby. Ovšem to, co ONV zajímalo především, bylo to, kdo pro svou dopravní živnost má, a kdo nemá koncesi. A tak dnes víme, že z nákladních dopravců koncesi neměl Jan Krebs a František Janas, zatímco z osobních dopravců neměl licenci Jan Blažek.²²¹

Bohužel však ze seznamů nelze sestavit přesný soupis stav živností v Prachaticích pro rok 1947, nicméně nám údaje, které máme, poskytují důležitý podklad pro sestavení rámcového (i když ne úplného) rámcového vývoje některých oborů podnikání.

5.4. Živnostenské podnikání v letech 1948-1954 a jeho likvidace

Bezprostřední reakce živnostníků po převzetí moci komunisty v únoru 1948 byla rozpačitá a samotné živnostnictvo rozdělovala na dva nestejně velké tábory. Kromě malé části tzv. „pokrokových řemeslníků“, kteří převrat uvítali a dožadovali se očištění vlastních řad, zde byla většina těch, kteří se, včetně některých prokomunisticky smýšlejících živnostníků, obávali o svou budoucnost. Přes oficiální prohlášení představitelů KSČ, že pro řemeslo nastal

²¹⁷ SOA Plzeň, OŽK Plzeň, inv. č. 773, sign. 3200, kart. 239.

²¹⁸ SOkA Prachatice, MěNV PT, inv. č. 425, sign. VI/12, kart. 140.

²¹⁹ SOkA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 160, desk. 42.

²²⁰ V seznamech se příjmení Piksa vyskytuje i ve formě Pixa.

²²¹ SOkA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 160, desk. 42.

„zlatý čas“, prosakovaly z utajených jednání informace, které svědčily o pravém opaku a které označovaly soukromý podnikatelský sektor za „cizí těleso“, jež do lidového hospodářství nepatří. Tuto nejistotu ještě umocnilo další znárodnování, které se tentokrát týkalo podniků nad 50 zaměstnanců.²²² Velká část živnostníků tento krok vnímala jako mezistupeň, před úplným znárodněním veškerého živnostnictva.²²³

Od druhé poloviny roku 1948 dochází ke zpřesňování evidence živnostníků, kterou vyžadovaly jak oficiální správní orgány, tak i OŽK v Plzni, která 26. srpna 1948 žádala o zpřesnění evidence živnostníků a o vyhotovení jejich lístkových seznamů.²²⁴ Z opakovaného vydávání vyhlášek ohledně nutnosti vyhotovování seznamů živnostníků, můžeme vyvodit jistou laxnost úředníků na ONV v přístupu k řešení této problematiky.

Zpočátku se omezování živnostnictva projevovalo reorganizací živnostenské správy, jejíž základ spočíval především ve slučování stávajících organizačních struktur. Pravděpodobně nejvýznamnější bylo vytvoření dvou svazů, a to Ústředního svazu obchodu, pohostinství a dopravy (dále ÚSOPD) a Ústředního svazu československého řemesla (dále ÚSČŘ). Tyto dva svazy byly následně na popud akčních výborů dne 13. prosince 1948 sloučeny do Svazu československého živnostnictva (dále SČZ), který měl čtyři vnitřní odbory: odbor řemesla, odbor obchodu, odbor pohostinství a odbor dopravy.²²⁵

Na podzim 1948 dochází k zásadní změně postoje KSČ k živnostenskému podnikání, kdy listopadové zasedání Ústředního výboru KSČ (ÚV KSČ), přijalo politiku „omezování a zatlačování kapitalistických prvků v živnostenské sféře“, jejíž cílem bylo postupné dotlačení soukromých živnostníků před rozhodnutí, zda se své živnosti vzdát, či ji převést do „vyšší formy podnikání“, tedy nově vznikajících komunálních podniků, družstev či národních podniků.²²⁶

Přelom let 1948-1949 byl poznamenán rušením OŽK,²²⁷ jejichž vyjadřovací působnost zanikla k 31. prosinci 1948, přičemž většinu jejich pravomocí s platností od 1. ledna 1949 převzaly nově vzniklé krajské národní výbory (dále KNV).²²⁸ V dubnu 1949 pak Předsednictvo ÚV KSČ přijalo usnesení, jež zdůrazňovalo nutnost organizovaného postupu bez unáhlenosti a živelnosti. Měl být posílen vývoj ve „vyšších formách podnikání“ tak, aby mohly bezproblémově přejímat živnostníky do svých struktur. Definitivní rozhodnutí

---

²²² Toto ustanovení však nebylo dodržováno, a tak často docházelo ke znárodnění i menších podniků.

²²³ P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 118-120.

²²⁴ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

²²⁵ P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 98-100.

²²⁶ P. MAREK, *Živnostnictvo*, s. 133-134.

²²⁷ Z. SKALICKÝ, *Živnostenská společenstva*, s. 64.

²²⁸ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 159, desk. 42.

o osudu živnostnictva padlo na 9. sjezdu KSČ ve dnech 25. - 29. května 1949,²²⁹ na kterém bylo předneseny tři body návrhu Klementa Gottwalda z dubna 1949 na řešení problému živností²³⁰ a bezvýhradné následování sovětského vzoru.²³¹

Tzv. proces socializace drobných živností započal koncem roku 1948 a pokračoval v prvních letech pětiletky. Pavel Marek tento proces člení na tři etapy, kdy období od listopadu 1948 do poloviny roku 1950 označuje za chaotické, divoké a improvizované. V tomto období jsou živnostenské podniky likvidovány zejména na základě podnětů místních správních orgánů. Druhou fází, jež zahrnuje období od poloviny roku 1950 do roku 1954, označuje za fázi organizovanou či masovou. V určitém mezidobí počínaje rokem 1954 a konče rokem 1956 dochází spíše ke zpomalení tempa socializace a na závěr v letech 1957-1960 se jedná o fázi závěrečnou, kdy je socializace živností dokončena.²³²

Rokem 1949 tak končí éra svobodného živnostenského podnikání a od této doby dochází k postupné integraci jednotlivých živností do nové hospodářské struktury pod taktovkou komunálních podniků a k jejich přeměně v různé družstevní organizace.²³³

5.4.1. Živnosti v Prachaticích v roce 1948

V roce 1948 bylo v Prachaticích v provozu 59 řemeslných, obchodních a koncesovaných živnostenských podniků v rámci 36 oborů.²³⁴

Na počtech živnostenských podniků pro daný rok je vidět značný pokles oproti roku 1946, kdy pouze řemeslných živností bylo 103. Za nejpravděpodobnější příčiny poklesu živnostenských podniků mezi roky 1946 a 1948 můžeme pokládat odsun obyvatelstva německé národnosti z českého pohraničí. Zejména v malých obcích, ale i ve městech jakými byly Prachatice, způsobil odsun německého obyvatelstva pokles počtu obyvatel v daných lokalitách a tento pokles se přes veškerou snahu centrálních institucí nedařilo zmírnit dosídlováním. V důsledku poklesu počtu obyvatel se značně zmenšilo odbytiště pro výrobky živnostníků, a nemohlo se tak již v rámci jednoho oboru uživit tolik živnostníků jako v době předválečné a v době před odsunem sudetských Němců. To způsobilo, že kromě živností opuštěných, zanikaly živnosti, jejichž provozovatelé si uvědomili, že na současném trhu

²²⁹ www.totalita.cz/vysvetlivky/s_ksc_06_01.php. Odkaz vyhledán dne 17. 4. 2013.

²³⁰ 1. Okamžitá a rychlá likvidace soukromého podnikání ve sféře obchodu; 2. Postupná socializace řemesla; 3. Po ukončení těchto procesů dořešení ostatních (poslužných živností). P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 135.

²³¹ www.totalita.cz/vysvetlivky/s_ksc_06_01.php. Odkaz vyhledán dne 17. 4. 2013.

²³² P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 117.

²³³ J. TROUSILOVÁ, *Živnostenské podnikání*, s. 61.

²³⁴ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 160, desk. 42.

nemají uplatnění. Druhým důvodem zmenšení počtu živnostníků byl také odchod velké části pracovní síly do státního sektoru, kde mohli najít jistější obživu, často jako dělníci v továrnách.²³⁵

K oborům, které si i v tomto období uchovaly větší počet živnostníků, patří zejména ty, jejichž podniky se podílely na zásobování obyvatelstva potravinami. Největší zastoupení tak měly obchody se smíšeným zbožím, jichž v této době bylo 9, pak řezníci a uzenáři, kterých bylo 5 a pekaři se 4 živnostníky. Z dalšího sektoru tentokrát sektoru služeb, měly po 3 živnostnících dámské krejčovské a holiči-kadeřníci. Většina ostatních oborů měla po 1 zástupci.²³⁶

K většímu poklesu došlo ve Volarech, kde v roce 1948 bylo v provozu 48 živností v rámci 28 oborů, což je velmi znatelný pokles oproti roku 1946, kdy ve městě fungovalo 119 řemeslných živností v rámci 36 oborů.²³⁷ Právě na příkladu Volar je nejvíce vidět, jak národnostní složení ovlivnilo vývoj živností v poválečném období, neboť Volary, které byly jak v době předválečné, tak poválečné téměř stoprocentně německé, se při odsunu prakticky vylydnilly, byť se je podařilo alespoň částečně dosídlit.

5.4.2. Živnosti v Prachaticích v roce 1949

Navzdory nepříznivé politické situaci a oproti všeobecným trendům, můžeme mezi roky 1948 a 1949 v Prachaticích zaznamenat nárůst jak počtu živnostenských podniků, tak i oborů, v jejichž rámci živnostníci podnikali. K 1. dubnu 1949 evidoval ONV v Prachaticích 132 soukromých živnostenských podniků v rámci 62 oborů, což je neuvěřitelný nárůst oproti roku 1948. V počtu podniků došlo k nárůstu o 73 podniků a počet oborů se zvýšil o 26. Největší zastoupení mají stále obchodníci se smíšeným zbožím, byť se jejich počet oproti předchozímu roku zmenšil z 9 na 7. Další jsou krejčí, jichž bylo 8, řezníci a uzenáři se 7 živnostníky, pekaři a výrobci hraček, jejichž obory měly po 6 zástupcích.²³⁸

Důvody nárůstu počtu živnostníků musíme hledat opět v demografických vlivech. Především v pomalém, ale přece jenom probíhajícím dosidlování pohraničí, ale také v postupném zlepšování sociální situace obyvatelstva po druhé světové válce a zvyšování jeho kupní síly.

---

²³⁵ Sestaveno na základě kombinace pramenů a literatury.

²³⁶ SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), inv. č. 160, desk. 42.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ SOKA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 344, fasc. 34.

Podobný nárůst počtu živnostenských podniků je možné sledovat i na příkladu Volar, kde k 1. červnu 1949 bylo evidováno 72 živností v rámci 36 oborů. Za nižším tempem nárůstu živnostenských podniků ve Volarech stojí jednak obtížnější dosidlování s ohledem na téměř úplné vysídlení místního obyvatelstva, ale také úzká specializace místního hospodářství na dřevařský průmysl²³⁹ a celkový menší význam města ve srovnání s okresním městem.²⁴⁰

Zajímavým ukazatelem poměrů v živnostech je počet zaměstnanců, kteří pracovali v živnostenských provozovnách. Dokladů, které by dokumentovaly tento jev živnostenského podnikání, je velmi málo. Mě osobně se podařilo jeden objevit. Zachycuje stav z konce roku 1949. Uvádí některé druhy živností²⁴¹ a jmenovitě podle oborů uvádí u dotyčného živnostníka počet provozoven a počet pracovních sil (včetně živnostníka). Na základě tohoto pramene můžeme konstatovat, že živnostníci, kteří podnikali ve vybraných oborech, měli každý pouze jednu provozovnu a v drtivé většině pracovali sami. Celkově se z průměru vymykají kováři, u kterých se vícekrát vyskytují 2 pracovníci na provozovnu. Konkrétně v Prachaticích jsou uvedeni kováři Jedlička a Krejsa, přičemž oba mají ve své kovárně 2 pracovní síly, včetně jich samotných. Největší počet pracovních sil na jednu živnost a provozovnu, kterou se mi podařilo zjistit, měli v roce 1949 2 truhláři, a sice Jan Mauritz ve Volarech a Václav Toncar v Nebahovech, z nichž každý měl ve svém truhlářství k sobě 2 zaměstnance. Přestože na konci roku 1949 mají hostinské živnosti vždy po jedné pracovní síle (tedy pouze živnostník), tak ještě k 5. září téhož roku zaměstnávalo 12 prachatických hostinských a výčepních zařízení kromě 12 dotyčných živnostníků ještě 16 zaměstnanců.²⁴²

5.4.3. Živnosti v Prachaticích v období 1950-1954

Ještě na počátku roku 1950 bylo v Prachaticích v provozu 102 živnostenských podniků v rámci 43 oborů.²⁴³ V tomto souhrnu však již nejsou zahrnuty obchodní živnosti, které již byly koncem roku 1949 převedeny pod spotřební družstvo Vpřed.²⁴⁴ Ze 102 živnostenských podniků měly na počátku roku 1950 nejvýraznější zastoupení krejčí, kterých bylo 10,

---

²³⁹ Což nám dokládají počty živnostníků podnikajících v dřevozpracujících odvětvích, kdy z celkového počtu 72 živností bylo 11 truhlářů, 3 soustružníci dřeva a 1 výrobce dřeváků. SOKA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 344, fasc. 34..

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Jmenovitě holičství, hostince, potahovou dopravu, kafilerie, tesařství, lakýrnictví a malířství písma, obuvnictví, sedlářství, cukrářství, pletařství a provaznictví, fotoslužby, klempíře, kováře, zámečníky, pokrývače, sklenáře, čalounictví, koláře, košíkáře, krejčovství, kožešnictví a truhlářství.

²⁴² SOKA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 344, fasc. 34.

²⁴³ SOKA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 344, fasc. 34..

²⁴⁴ SOKA Prachatice, OV KSČ PT, inv. č. 58, sign. I/53, kart. 211.

následování řezníky se 7 živnostníky. Po 5 živnostnících pak měli holiči, obuvníci, pekaři a zámečníci.²⁴⁵ Oproti roku 1949 tak v Prachaticích ubylo 30 živnostenských podniků a vymizelo 19 živnostenských oborů.

Ve Volarech je však pokles počtu živností rychlejší. Počátkem roku 1950 bylo ve městě bez obchodních živností, taktéž převedených pod spotřební družstvo Vpřed,²⁴⁶ 58 živnostenských podniků zařazených do 26 oborů. Oproti roku 1949 tak došlo v počtu živnostenských podniků k poklesu o 15 a v oborech o 10. Ve srovnání s Prachaticemi se tento pokles zdá menším, avšak při srovnání s výchozími stavy je pokles počtu živností v obou městech přibližně shodný a pohybuje se kolem 20 %.²⁴⁷

Právě počátek roku 1950 je posledním obdobím, ve kterém se můžeme setkat se soukromým živnostenským podnikáním v takovémto rozsahu. V průběhu roku 1950 dochází v Prachaticích k postupnému zániku drtivé většiny soukromých živností. Nejčastější formou likvidace soukromých živnostenských podniků byl jejich převod pod některý z nedávno vzniklých komunálních podniků či družstev.²⁴⁸ Mezi tato družstva „vyšší formy podnikání“ patřily v Prachaticích kromě spotřebního družstva „Vpřed“, Městský komunální podnik (MKP), Okresní komunální podnik (OKP), dopravní živnosti byly převedeny pod Československou státní automobilovou dopravu (ČSAD) a například obuvníci a čalouníci byli zařazováni pod Jednotné zemědělské družstvo (JZD). Jen v roce 1950 bylo do těchto nových hospodářských organizačních struktur začleněno 95 živnostenských podniků, tedy 96,9 % z celkového počtu živnostenských podniků na počátku téhož roku.²⁴⁹

Důsledky tohoto procesu na živnostenské podnikání jsou jasně patrné na stavu živnostenských podniků v roce 1952, kdy k 1. srpnu 1952 eviduje MěNV Prachatice ve městě 19 soukromých živnostníků, kteří podnikají ve 12 oborech. Největší zastoupení tentokrát mají trafikanti se 4 živnostníky, následování malíři (3), krejčími a truhláři (2). Ostatní obory mají po 1 zástupci.²⁵⁰

V letech 1953 a 1954 pokračuje proces likvidace živnostenského podnikání a počty živnostníků v Prachaticích dále klesají. K 20. dubnu 1953 bylo ve městě 8 živnostníků

---

²⁴⁵ SOKA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 344, fasc. 34.

²⁴⁶ Na okrese Prachatice souběžně působily dvě spotřební družstva pod, která byly zařazovány jednotlivé obchody. Konkrétně na Prachaticku se jednalo o spotřební družstvo „Vpřed“ a na Vimpersku mělo stejnou úlohu spotřební družstvo „Jednota“. SOKA Prachatice, OV KSČ PT, inv. č. 58, sign. I/53, kart. 211.

²⁴⁷ SOKA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 344, fasc. 34.

²⁴⁸ SOKA Prachatice, OV KSČ PT, inv. č. 33, sign. I/28, kart. 208.

²⁴⁹ SOKA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 347, fasc. 34.

²⁵⁰ Tamtéž.

v rámci 7 oborů, z nichž pouze koláři byli ve městě 2. Ke dni 1. července 1954 zůstávalo ve městě v provozu 5 živnostníků. Konkrétně 1 cukrář, kartáčník, 2 koláři a 1 kovář.²⁵¹

Podobný vývojový trend, byť s určitou výjimkou, můžeme pozorovat i na příkladu živnostníků ve Volarech. Zde bylo k 1. srpnu 1952 v provozu 5 živností, z nichž v souladu s dřevařskou tradicí města byli pouze truhláři 2. V následujícím roce 1953 byly k 20. dubnu v provozu ve Volarech 4 soukromé živnostenské podniky, z nichž 2 stále provozovali truhláři. Obecnému trendu vývoje svobodného živnostenského podnikání se vymyká rok 1954 ve Volarech. Tehdy došlo oproti roku 1953 k nárůstu počtu živnostníků o 2 a k nárůstu počtu oborů o 1. Přičemž kováři a truhláři měli po 2 zástupcích.²⁵²

Zajímavou se při pohledu na strukturu živnostenského podnikání jeví skutečnost, že z celé nepřehledné škály oborů, ve kterých soukromní živnostníci po druhé světové válce podnikali, zůstávají ve výraznějších počtech ve sledovaných lokalitách pouze koláři a kováři. O tom, čím byla tato skutečnost způsobena, se dnes bez dostatku archivních materiálů můžeme jenom dohadovat. Jakou roli v něm hrály například osobní vztahy dotyčných živnostníků s oficiálními představiteli národních výborů, dnes bez pamětníků těžko zjistíme. V tomto směru je zajímavá vyhláška ministerstva průmyslu ze 13. května 1949, která varovala dotyčné národní výbory před takovým postupem v živnostech, který by vedl k likvidaci řemesla, čím by byl ohrožen chod místního hospodářství. Na venkově a v malých převážně zemědělsky orientovaných městech, jakým byly i Prachatice, se to týkalo především kolářství, kovářství a sedlářství.²⁵³

---

²⁵¹ SOkA Prachatice, ONV PT (1949-1954), inv. č. 347, fasc. 34.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 149.

6. Příběh rodiny Kulišových z Netolic v první polovině 20. století

První podnikatelskou osobností z rodiny Kulišových byl v první polovině 20. století František Kuliš (1866-1944), jenž svou cestu za prosperitu započal v roce 1907, když vybudoval v domě č. 101 v Bavorovské ulici mlýn na selské i obchodní mletí. Jeho podnikatelská činnost posléze přispěla k modernizaci centrem Netolic, jelikož vybudoval také elektrárnu, z níž jak to bývalo obvyklé v počátcích elektrifikace, zásoboval i část města Netolice. Jeho podnik měl také jako první ve městě telefonní přípojku, a to již od roku 1918.²⁵⁴

Ve svých podnikatelských činnostech pokračoval roku 1924 zakoupením mlýna a pily od netolického mlynáře Ziegrossera. Z mlýna přestavbou vytvořil sklad obilí a obytný dům, pilu rozšířil a vybudoval u ní malou vodní elektrárnu. Následně roku 1926 vybudoval v domě č. 33 v Bavorovské ulici pekařství, které je v provozu dodnes.²⁵⁵ Chléb pečený v jeho pekárně byl prodáván nejen v jeho obchodě se smíšeným zbožím, ale byl především dodáván i do vzdálenějších koutů Šumavy, například na Volarsko. V roce 1928 vybudoval na okraji Netolic kruhovou cihelnu.

Svou podnikatelskou činností se stal František Kuliš jedním z nejváženějších občanů Netolic a největším místním podnikatelem. Vlastnil osobní automobil a v letech 1927-1935 byl dokonce netolickým starostou.

V roce 1940 přebírá rodinný podnik syn Františka Kuliše Alois Kuliš. V časech druhé světové války rodina musela odevzdat pro válečné účely německé armádě všechny své koně. Přes výslovný zákaz protektorátních úřadů vypomáhal rodinný podnik Kulišových trpícím obyvatelům Netolic tak, že je zásoboval moukou, za což si Kulišovi získali značné sympatie místního obyvatelstva. Po skončení druhé světové války pokračuje Alois Kuliš v podnikání a rozvíjení rodinného podniku. V letech 1945-1947 připravil rozšíření a modernizaci mlýna a v roce 1947 uplatnil ve své cihelně proces umělého sušení cihlářských výrobků, které představovaly především cihly a střešní tašky.²⁵⁶

V roce 1948 byl podnik Aloise Kuliše znárodněn, jeho rodina vystěhována do místěného nájemního bytu v Tržní ulici, kam se jim ani nevešel všechn jejich nábytek, a sám Alois Kuliš strávil v komunistickém vězení dva roky jako „kapitalistický vykořisťovatel“. Po svém propuštění pracoval jako topič v cihelně u Vodňan, pak jako

²⁵⁴ Zpravodaj města Netolice, 2004, č. 5, s. 9.

²⁵⁵ <http://www.kulisajerie.cz/>. Odkaz vyhledán dne 4. 5. 2013; <http://www.netolice.cz/netolicky-chleb/d-3534/p1=3362>. Odkaz vyhledán dne 4. 5. 2013.

²⁵⁶ Zpravodaj města Netolice, 2004, č. 5, s. 9.

skladník v tuhových dolech v Domaradicích u Českého Krumlova, odkud následně přešel do Černé v Pošumaví, kde zastával post strojního mechanika.

Podnik se všemi jeho součástmi byl navrácen jeho potomkům až po roce 1989.²⁵⁷

6.1. Příběh kováře Karla Krejsy z Prachatic

Jak jsem se již mnohokráté zmínil ve své práci, obrovským, naprosto nečekaným a pro mne doslova šokujícím bylo zjištění, že téměř neexistuje obrazová dokumentace, jež by zachycovala vzhled živnostníka či jeho provozovny. Některé provozovny jsou zachycené na fotografiích Prachatic, jsou však buďto příliš vzdálené, nebo vyfotografované ze špatného úhlu, což často znemožňuje jejich přečtení. Protože ani reklamy nebyly tak časté jako nyní, nepomáhají nám v určení jednotlivých provozoven.

Jedinými fotografiemi, které se mi podařilo ve vztahu k Prachaticím objevit, se týkají kovářského mistra Karla Krejsy. Byl to kovář a podkovář, musel přijít do Prachatic někdy na přelomu let 1946 a 1947 a stal se národním správcem živnostenského podniku německého kováře Jana Kadlece (Kadletz), jenž měl kovárnu v Zahradní ulici č. 103. Poprvé se v seznamech živnostníků můžeme s Karlem Krejsou setkat v roce 1947,²⁵⁸ kdy je podnik Jana Kadlece i s jeho národním správcem zmiňován v souvislosti s povinností veterináře jej kontrolovat. Ke konci roku 1949 má Karel Krejsa v Prachaticích jednu provozovnu a k sobě jednoho pomocníka.²⁵⁹ Jejich práce je zdokumentována na fotografiích v příloze. Karel Krejsa přežívá jako soukromý živnostník období nejbouřlivější socializace živnostnictva a je živnost je zrušena až na samém konci 50. let, a sice 16. března 1959.²⁶⁰ Dnes nenajdeme ani památky po kovárně Karla Krejsy, a o jejíž demolici bylo rozhodnuto v roce 1972.²⁶¹

---

²⁵⁷ Zpravodaj města Netolice, 2004, č. 5, s. 9.

²⁵⁸ SOKA Prachatic, MěNV PT, inv. č. 425, sign. VI/12, kart. 140.

²⁵⁹ SOKA Prachatic, ONV PT (1949-1954), inv. č. 344, fasc. 34.

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*, s. 37.

7 Závěr

Cílem této práce bylo poukázat na vývoj živnostenského podnikání v období po druhé světové válce se snahou postupovat synchronní časovou posloupností, a poukázat tak na trendy v jeho vývoji, což si myslím, že se mi alespoň částečně i přes značný nedostatek pramenů podařilo. Mohu tak s ohledem na svůj vlastní výzkum říci, že živnostenské podnikání jak v Československu, tak na Prachaticku po druhé světové válce bylo vůči stavu předválečnému v neustálém poklesu a to až do roku 1948, kdy po tomto roce dochází k obratu, a oproti všeobecnému trendu vývoje živnostenského podnikání v Československu dochází k nárůstu počtu živnostenských podniků v roce 1949. Pak však následuje opět pokles, nicméně však mírný v souvislosti s počínající socializací živností, kdy se v tomto období jedná především o živnosti obchodní. Zásadní zvrát přichází až v polovině roku 1950, kdy se rozjíždí tzv. „divoká, improvizovaná, chaotická“ socializace živností,²⁶² již padla za oběť drtivá většina soukromých živnostníků v Prachaticích. Tempo socializace ale poté zpomaluje a obory, které zůstávají, jsou obory, bez kterých by nebylo možné zajistit hladký chod místního hospodářství, tedy pokud zmíním obory živnostenského podnikání z roku 1954: cukrář, kartáčník, kolář a kovář.

Pokud přistoupím k první a druhé otázce položené v úvodu mé práce, musím konstatovat, že celkový poměr českých a německých řemeslných živnostníků byl k roku 1946 vychýlen spíše ve prospěch německých živnostníků, kteří v tomto roce tvořili 54,55 % z těch živnostníků, u kterých bylo možno národnostní příslušnost určit. Za čistě německé živnosti můžeme na základě archivních pramenů označit čalouníky, elektrotechniky, kamenosochaře, klempíře a natěrače. Naopak obory zastoupenými čistě českými živnostníky byli bednáři, kadeřnice, kovovýrobci, modistky, obuvnictví, sedláři, soustružníci, výrobci hraček a razítek. Za převážně německé živnosti můžeme považovat holiče (83,3 %), mlynáře (75 %), řezníky (71,4 %), dámské krejčové (66,7 %), kováře (66,7 %), malíře (66,7 %) a pekaře (60 %). Naproti tomu čeští řemeslníci měli převahu v počtu krejčích (80 %) a truhlářů (62,5 %). Na závěr ještě dodávám, že vyrovnanou bilanci co do počtu českých a německých živnostníků měli cukráři, hodináři, koláři, obuvníci, sklenáři a zámečníci.

V případě mé třetí otázky, tedy otázky charakteru a proměn oborové struktury soukromého živnostenského podnikání v Prachaticích, mohu na základě svého výzkumu říci, že otázka rozmanitosti oborů podnikání doznala značných změn. Ve vztahu ke stavu

---

²⁶² P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 136-160.

předválečnému, kdy soukromní živnostníci podnikali v rámci 116 oborů se první kompletní údaje pro poválečné období, tedy údaje k roku 1948 hovořící o 36 oborech, na první pohled jeví jako dramatický pokles, za kterým stojí několik událostí. V první řadě se jedná o omezování živnostenského podnikání na konci 30. let 20. století v Československu, pak omezování živnostenského podnikání v období protektorátu a následná platnost některých restriktivních opatření vůči živnostníkům i v období poválečném. Do tohoto spektra různých vlivů zasahuje i regionální specifikace Prachatic, které byly v období německé okupace součástí německé říše jakožto přímá součást Bavorska a které v důsledku této události opustila značná část českých živnostníků, což se s ohledem na předválečnou národnostní vyrovnanost taktéž neblaze podepsalo na počtu živnostníků i oborů, ve kterých podnikali.

Za mezníky ve vývoji oborové struktury živnostenského podnikání v Prachaticích v období po druhé světové válce mohou označit roky 1948, 1949, 1950. Důvodem, proč zde nezmiňuji například roky 1946 a 1953 tedy odsun německého obyvatelstva a měnovou reformu z přelomu května a června roku 1953 jako významné mezníky ve vývoji živnostenského podnikání v Prachaticích, je, že archivní materiály týkající se těchto roků mi neumožnily přesně definovat dopady obou událostí na vývoj živností. Přičemž k roku 1948 dochází k největšímu poklesu živnostenských oborů před plným přechodem Československa k socialistickému hospodářství. Tehdy klesl počet oborů oproti předválečnému stavu (1930) o necelých 69 %. V porovnání se stavem válečným, kdy v roce 1940 podnikali živnostníci v rámci 86 oborů, pak pokles do roku 1948 činí něco málo přes 40 %. Následující rok tak představuje oproti všeobecným tendencím k poklesu počtu oborů překvapivě výrazný nárůst počtu oborů na 62, tedy na 53,4 % předválečného a 72,1 % válečného stavu. V roce 1950 jsem pak naopak mohl registrovat pokles počtu živnostenských oborů, který do značné míry souvisel především v postupující socializaci živností, v tomto období konkrétně obchodů, které tak mizí z oborové škály soukromých živnostníků. Na počátku roku 1950 tak v Prachaticích zůstávalo 43 oborů, které tvořily 37,1 % předválečného a 50 % válečného stavu. Následná rychlá socializace živností učinila konec drtivé většině oborů soukromého živnostenského podnikání, kdy v roce 1952 zbývalo 12 oborů, v roce 1953 7 oborů a v posledním sledovaném roce svobodně podnikali zástupci již jen 4 oborů, což činí ve srovnání s předválečným stavem pokles o plných 96,5 % a oproti válečnému stavu pokles o 95,3 %. Ze studia archivních materiálů tak vyplývá, že v necelém prvním poválečném desetiletí se nepodařilo dosáhnout co do počtu oborů stavu předválečného, ba ani se mu přiblížit, což platí i o stavu oborové struktury válečné.

Mám za to, že se mi podařilo prokázat, že vývoj živnostenského podnikání byl složitým procesem s mnoha proměnami a že značně podléhal proměnám politického klimatu v Československu. Dalším faktorem, který se projevil v mé práci, je jistá opožděnost změn v živnostenské politice, kdy například, jak ve své práci uvádím, dochází mezi roky 1948-1949 k výraznému nárůstu počtu živnostníků, zatímco celorepublikově se roky 1945-1950 nesly v duchu celkového poklesu počtů živnostníků. Tyto průvodní jevy jsou způsobeny jednak specifikem vývoje v českém pohraničí, kdy byla snaha nalákat nové osídlence z vnitrozemí i výhodným získáním konfiskovaných živnostenských podniků, které tak nebyly likvidovány, jak se tomu dělo například ve vnitrozemí, ale také jistou vzdáleností od center moci, což se projevovalo určitým v zavádění různých opatření v živnostenské sféře.

Mezi jednoznačně negativní zjištění zařazuji jednak neúplnost seznamů pro roky 1945, 1946 a 1947, pro které není možné sestavit úplné seznamy živnostníků, a získat z nich tak potřebné údaje pro výzkum. Druhým negativním zjištěním je pak nepředpokládaná, ale později zjištěná nemožnost komparace mého výzkumu v takovém rozsahu, v jakém jsem zamýšlel, že ji budu moci provést. Za současného stavu poznání je možná komparace pouze v rámci některých aspektů, respektive let, bez možnosti porovnání vývojových trendů nebo proměn živnostenského podnikání v jiné lokalitě, než ve Volarech, pro které jsem však musel provést vlastní výzkum, abych mohl provést komparaci s Prachaticemi. Dalšími problémy, které mne velmi nemile překvapily, jsou zejména nedostatek kvalitních fotografií živností a provozoven, i absence archivních materiálů pro rekonstrukci finančních záležitostí jednotlivých živnostníků, což znemožňuje komparaci mezioborovou či mezi různými lokalitami. Do tohoto seznamu negativ také patří i nemožnost využít „oral history“ při práci s pamětníky (příliš velký časový odstup) a také zcela chybějící osobní deníkové záznamy některého ze živnostníků, což má zásadní význam při psaní jejich životních příběhů, proto se nepodařilo zachytit jedinečného ducha doby očima jejich bezprostředních aktérů.

Hlavní přínos své práce pak spatřuji v několika aspektech výsledků mého výzkumu. Tím prvním se stalo již jen prosté shromáždění archivních materiálů vztahujících se k tomuto tématu, které se ukázalo jako značně obtížné. Druhým přínosem pak bylo zpracování těchto archivních materiálů do přehledných tabulek a grafů, které umožňují jejich relativně snadnou komparaci s následnými výzkumy ve stejné či podobné oblasti historického bádání. A konečně za třetí přínos své práce považuji, že, jak se domnívám, se mi podařilo zasadit vývoj živnostenského podnikání v Prachaticích do potřebných souvislostí velkých i malých dějin poválečného Československa.

8 Seznam pramenů a literatury

8.1 Prameny

Státní oblastní archiv Plzeň

Obchodní a živnostenská komora v Plzni. Časový rozsah
karton č. 239 1946-1947

Státní oblastní archiv Třeboň

Obchodní a živnostenská komora České Budějovice
karton č. 423 1936-1948
karton č. 513 1946-1948

Státní okresní archiv Prachatice

Komunistická strana Československa – okresní výbor Prachatice
karton č. 208 1974
karton č. 211 1972, 1978
karton č. 212 1980

Městský národní výbor Prachatice

kniha č. 1 (pamětní kniha) 1945-1951
karton č. 1 1945-1981
karton č. 5 1945-1956
karton č. 52 1947, 1958,
1967-1988
karton č. 140 1945-1990

Národní pozemkový fond ministerstva zemědělství – okresní osidlovací komise, úřadovna Prachatice

karton č. 22 1945-1949

Okresní národní výbor Prachatice (1945-1948)

desky č. 42 1945-1948

Okresní národní výbor Prachatice (1949-1954)

fascikl č. 5

1949, 1950, 1954

fascikl č. 34

1949-1954

8.2 Literatura

- CÍFKA, Stanislav – KRÝDL, Milan – PECKA, Jindřich, *K problematice jižních Čech v letech 1945-1948*, České Budějovice 1968.
- ČAJANOVSKÁ, Ludmila (ed.), *Sudetští Němci. Etnická čistka, vyhnání*, Opava 2000.
- ČECH, František, *Vodní nádrž na Blanici u Husince*, in: SIA. Jihočeská technická práce, České Budějovice 1938, s. 226-230.
- DVOŘÁK, Jiří, *K problematice dvouletého hospodářského plánu obnovy a února 1948 v jihočeském regionu (z pohledu archivních materiálů hospodářských a sociálních dějin)*, in: KOL. AUTORŮ, *Společná hranice. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 15. března 2007*, České Budějovice 2007, s. 23-31.
- FENCL, Pavel – MAGER, Jan Antonín – JURČO, Antonín, *Prachatice. Obrazy z paměti města*, Prachatice 2012.
- FENCL, Pavel – KOUTNÁ, Jana – KUBŮ, František - MAGER, Jan Antonín, *Zmizelé Čechy. Prachatice*, Praha - Litomyšl 2007.
- FINK, Reinhold, *Advokat und Zuckerbäcker. Handel, Gewerbe und Industrie im Böhmerwald 1930 bis 1940*, Norderstedt 2005.
- JINDRA, Zdeněk – SVÁTEK, František – ŠTAIF, Jiří, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin. Svazek 1.*, Praha 1997.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945-1948. 1. část*, Praha 1991.
- KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.
- KOČIAN, Jiří, *Poválečný vývoj v Československu 1945-1948*, Praha 1991.
- KOL. AUTORŮ, *Historie a současnost podnikání na Prachaticku a Vimpersku, Žehušice* 2003.
- KOL. AUTORŮ, *Prachatice*, Prachatice 2005.
- KOL. AUTORŮ, *Tisíc let česko – německých vztahů. Data, jména a fakta k politickému, kulturnímu a církevnímu vývoji v českých zemích*, Praha 1991.
- KRÝDL, Milan, *K některým otázkám realizace plánu národní obnovy v jižních Čechách (1947 – 1948)*, JSH 55, 1986, č. 3, s. 122-131.
- KUČERA, Jaroslav, *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*, Praha 1992.
- MAREK, Pavel, *České živnostnictvo 1945-1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*, Brno 2006.

MYŠKA, Milan a kol., *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století*, Ostrava 2003.

MYŠKA, Milan a kol., *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století II*, Ostrava 2008.

MYŠKA, Milan, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2011.

PECKA, Jindřich, *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha 1995.

PEŠEK, Jaroslav, *Nástup k osídlování jihočeského pohraničí (jaro 1945- léto 1946)*, JSH 55, 1986, s. 23-35.

PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl, období 1945-1992*, Brno 2009.

STARÝ, Václav, *Prachatice a Jan Neumann*, Prachatice 1997.

Statistisches Gemeindelexikon des Landes Böhmen auf Grund der Volkszählungsergebnisse vom 1. Dezember 1930 sv. I. Land Böhmen, Praha 1935.

STELLNER, František a kol., *Hospodářské dějiny (16.-20. století)*, Praha 2006.

STELLNER, František a kol., *Hospodářské dějiny novověku*, Praha 2012.

8.3 Kvalifikační práce

SKALICKÝ, Zdeněk, *Živnostenská společenstva mlynářů, pekařů, řezníků a uzenářů v Litomyšli a jejich vývoj v letech 1860-1948*, Bakalářská diplomová práce, Katedra historie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2008.

ŠTUDLAR, Pavel, *Závěr 2. světové války v Prachaticích a okolí (očima pramenů, literatury a pamětníků)*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Diplomová práce, 2009.

TROUSILOVÁ, Jana, *Živnostenské podnikání v Rakovníku v první polovině dvacátého století na příkladu krejčovských a oděvních živností*, Disertační práce, Ústav hospodářských a sociálních ději, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2012.

URBANOVÁ, Ivana, *Dosídlování Prachaticka po roce 1945*, Bakalářská práce, Katedra filozofie, Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň 2006.

8.4 Tisk

Zpravodaj města Netolice

9 Seznam použitých zkratek

atd. – a tak dále

cca. - circa

cit. – citováno

č. desk. – číslo desek

ČSAD – Československá státní automobilová doprava

ČSL – Československá strana lidová

ed. – editor

edd. – editoři

fasc. – fascikl

HSK – Hospodářsky slabé kraje

inv. č. – inventární číslo

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

kart. – karton

km – kilometr

KNV – Krajský národní výbor

kol. - kolektiv

KSČ – Komunistická strana Československa

KSS – Komunistická strana Slovenska

m. n. m. – metrů nad mořem

MěNV – Městský národní výbor

mj. – mimo jiné

MKP – Městský komunální podnik

Nár. soc. – Národní socialisté

OKP – Okresní komunální podnik

OV KSČ PT – Komunistická strana Československa – okresní výbor Prachatice

OVN – Okresní národní výbor

OŽK – Obchodní a živnostenská komora

PT – Prachatice

roč. – ročník

s. – strana

Sb. - Sbírký

SČZ – Svaz československého živnostnictva

SdP – Sudetendeutsche Partei

sign. – signatura

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SOA – Státní oblastní archiv

Soc. dem. – Sociální demokraté

SOKA – Státní okresní archiv

Srov. – srovnej

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SÚP – Státní úřad plánovací

tzv. – takzvaný

UNRRA - United Nations Relief and Rehabilitation Administration

ÚPK – Ústřední plánovací komise

ÚSČŘ – Ústřední svaz československého řemesla

ÚSOPD – Ústřední svaz obchodu, pohostinství a dopravy

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ZNV – Zemský národní výbor

10 Seznam tabulek v textu

1. Volby roku 1946 v Netolicích, Prachaticích, Vimperku a Volarech
2. Volby roku 1946 v okrese Prachatice

11 Seznam příloh

11.1 Obrazové přílohy

1. Prachatice (Prachatitz) jako součást Bavorské východní marky (1939)
2. Pohlednice Prachatic z 50. let
3. Fotografie kováře Karel Krejsa před jeho kovárnou v Zahradní ulici č. 103 (po roce 1960)
4. Fotografie kováře Karla Krejsy při práci v jeho kovárně
5. Provoz pekárny Františka Kuliše v Bavorovské ulici č. 33 v Netolicích (1927)
6. Fotografie obchodu s textilním zbožím Václava Rába v Mnišské ulici v Netolicích (1935)
7. Fotografie hostince Wenzla Winkelbauera v Prachaticích (1907)
8. Fotografie dílny Františka Strobergera v Netolicích (1913)
9. Fotografie nákladního automobilu obchodníka s drůbeží, vejci, zeleninou a ovocem V. Těšínského z Prachatic (1935)
10. Fotografie nárožního domu č. 44 v Prachaticích s provozovnou elektrické prádelny a žehlírny paní Růženy Primasové, rozené Joherlové (před 1945)
11. Růžena Primasová, provdaná Joherlová, na rodinné fotografii stojící nahoře vlevo
12. Seznam výrobců upomínkových a ozdobných předmětů (11. 6. 1947)
13. Jižní Čechy podle jednotlivých politických okresů, tak byly chápány OŽK v Českých Budějovicích
14. Seznam podniků podléhajících kontrole úředního veterináře (1947)
15. Oběžník 111 Zemského národního výboru v Praze
16. Seznam provozovaných živností osobní autodopravy bez koncesního listu
17. Seznam soukromých živností v okrese Prachatice (1953)
18. Souhlas s užitím reprodukce archivního materiálu v bakalářské práci

11.2 Tabulky

19. Řemeslné živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1946
20. Řemeslné živnostenské podniky ve Volarech v roce 1946
21. Řemeslné živnostenské podniky ve Vimperku v roce 1946
22. Zastoupení německých a českých živnostníků v Prachaticích v roce 1946

23. Zastoupení německých a českých živnostníků ve Vimperku v roce 1946
24. Zjištěné živnostenské podniky v Prachaticích pro rok 1947
25. Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1948
26. Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1948
27. Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1949
28. Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1949
29. Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1950
30. Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1950
31. Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1952
32. Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1952
33. Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1953
34. Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1953
35. Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1954
36. Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1954
37. Počty podniků u těch oborů podnikání, u kterých lze zachytit celé sledované období 1946-1950, 1952-1954

11.3 Grafy

38. Počty soukromých živnostenských podniků (Prachatice 1930-1954)
39. Počty oborů soukromého živnostenského podnikání (Prachatice 1930-1954)
40. Počty soukromých živnostenských podniků (Volary 1930-1954)
41. Počty oborů soukromého živnostenského podnikání (Volary 1930-1954)
42. Vývoj počtu soukromých dámských krejčovských/krejčích (Prachatice 1946-1954)
43. Vývoj počtu soukromých elektrikářů/elektrotechniků (Prachatice 1946-1954)
44. Vývoj počtu soukromých hodinářů (Prachatice 1946-1954)
45. Vývoj počtu soukromých kadeřníků/holičů (Prachatice 1946-1954)
46. Vývoj počtu soukromých kameníků/kamenosochařů (Prachatice 1946-1954)
47. Vývoj počtu soukromých kloboučníků (Prachatice 1946-1954)
48. Vývoj počtu soukromých kolářů (Prachatice 1946-1954)
49. Vývoj počtu soukromých kovářů/podkovářů (Prachatice 1946-1954)
50. Vývoj počtu soukromých kožešníků (Prachatice 1946-1954)
51. Vývoj počtu soukromých krejčích (Prachatice 1946-1954)
52. Vývoj počtu soukromých malířů, natěračů a lakýrníků (Prachatice 1946-1954)

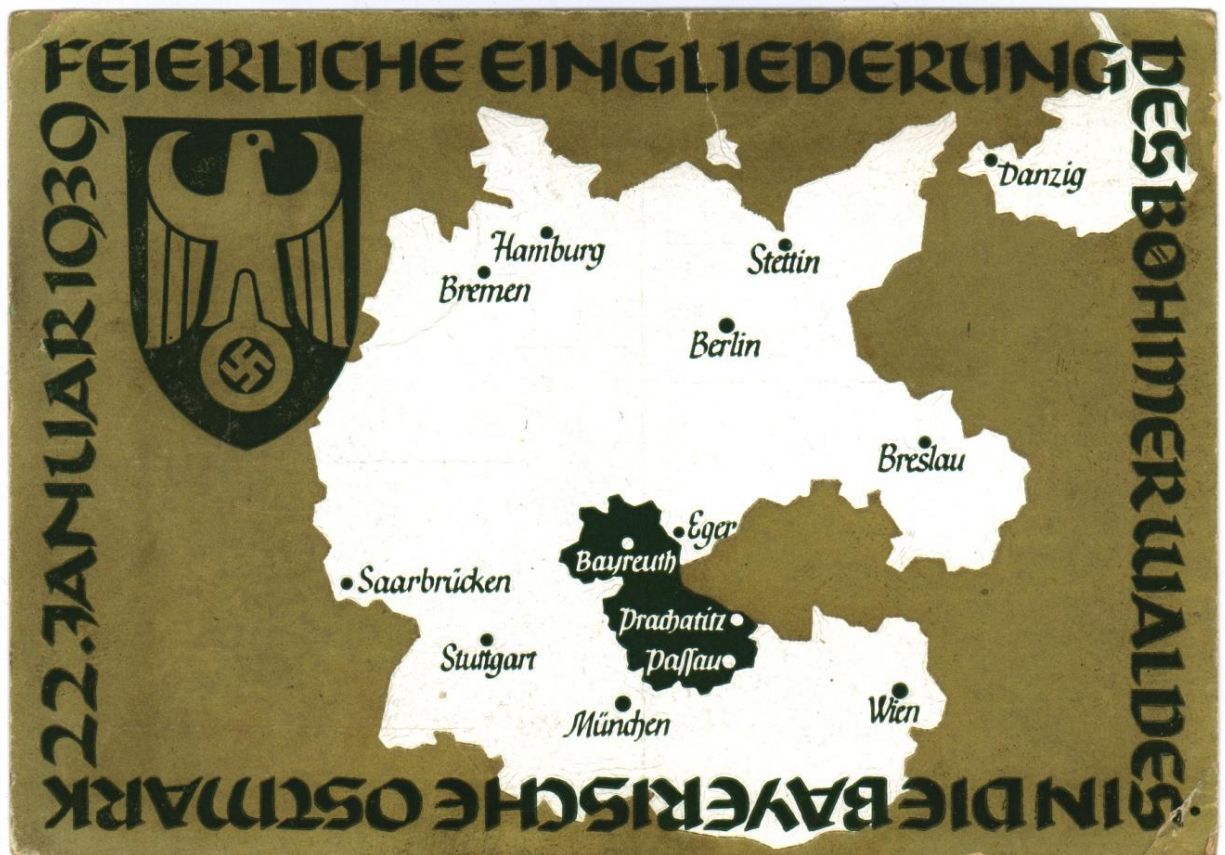
53. Vývoj počtu soukromých mlynářů (Prachatice 1946-1954)
54. Vývoj počtu soukromých řezníků a uzenářů (Prachatice 1946-1954)
55. Vývoj počtu soukromých sedlářů (Prachatice 1946-1954)
56. Vývoj počtu soukromých sklenářů (Prachatice 1946-1954)
57. Vývoj počtu soukromých soustružníků (Prachatice 1946-1954)

12 Přílohy

12.1 Obrazové přílohy

Příloha č. 1: Prachatice (Prachatitz) jako součást Bavorské východní marky (1939)

Zdroj: Archiv autora

Příloha č. 2: Pohlednice Prachatic z 50. let

Zdroj: Archiv autora

Příloha č. 3: Fotografie kováře Karel Krejsa před jeho kovárnou v Zahradní ulici č. 103 (po roce 1960)

Zdroj: P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*.

Příloha č. 4: Fotografie kováře Karla Krejsy při práci v jeho kovárně

Zdroj: P. FENCL – J. KOUTNÁ – F. KUBŮ – J. A. MAGER, *Zmizelé Čechy*.

Příloha č. 5: Provoz pekárny Františka Kuliše v Bavorovské ulici č. 33 v Netolicích (1927)

Zdroj: Fotoarchiv Muzea JUDr. O. Kudrny v Netolicích.

Příloha č. 6: Fotografie obchodu s textilním zbožím Václava Rába v Mnišské ulici v Netolicích (1935)

Zdroj: Fotoarchiv Muzea JUDr. O. Kudrny v Netolicích.

Příloha č. 7: Fotografie hostince Wenzla Winkelbauera v Prachaticích (1907)

Zdroj: Archiv autora

Příloha č. 8: Fotografie dílny Františka Strobergera v Netolicích (1913)

Zdroj: Fotoarchiv Muzea JUDr. O. Kudrny v Netolicích.

Příloha č. 9: Fotografie nákladního automobilu obchodníka s drůbeží, vejci, zeleninou a ovocem V. Těšínského z Prachatic (1935)

Zdroj: Archiv autora

Příloha č. 10: Fotografie nárožního domu č. 44 v Prachaticích s provozovnou elektrické prádelny a žehlírny paní Růženy Primasové, rozené Joherlové (před 1945)

Zdroj: Archiv Miroslava Patery.

Příloha č. 11: Růžena Primasová, provdaná Joherlová, na rodinné fotografii nahoře vlevo
Zdroj: Archiv Miroslava Patery.

Příloha č. 12: Seznam výrobců upomínkových a ozdobných předmětů (11. 6. 1947)

Zdroj: SOA Plzeň, OŽK Plzeň, kart. 239.

Kučera Jaroslav, Husinec, 69.
Šibl Adolf, Volary 456.
Sanheitel Bedřich, Volary 544.
Šablík František, Volary 301.

Obchodní a živnostenská komora v Plzni.

Výrobci upomínkových a ozdobných předmětů.

Sedláček Vilém, soustružnictví dřeva	Plzeň, Solní 19.
Lukáščík Josef, výr. upom. předm.	Plzeň, Koterovská 27.
Hendrych Alois, " " "	Domažlice, Bezd. předm. 165.
Pek Václav, " " "	Domažlice, Hořej. předm. 114.
Zdanovec Martin, " " "	Domažlice, Spálená 164.
Jahn Jakub, " " "	Draženov, 64.
Křištof Bohumil, " " "	Káyně, Parní ul. 262.
Angelmayer Jan,	Prachátice 79.
Kopf Rudolf, soustružnictví dřeva	Prachátice,
Sýkora Hynek, " " "	Zaječov, 162. ~~Kacháček Josef,~~
Macháč Josef, " " "	Zbiroh 156.
Kauders S., tov. výr. dřev. zboží	Cistá 18.
Kohout Tomáš, soustruž. dřeva	Domažlice, Hořejší předm. 59.
Peroutka Vavřinec, " " "	Domažlice, Jiráskova 45.
Teřl Josef, výr. dřev. zboží	Klatovy, 58/II.
Družstvo pro výrobu kovového a dřevěného zboží, zaps. spol. s r.o.	Strážov
Kopp Pavel,	Hory Matky Boží 89.
W. Jungbauer, spol. s r.o.	Prachátice
Kučera Jaroslav,	Husinec, 69.
Hois Josef,	Volary 263.
Sanheitel Bedřich,	Volary 544.
~~Majerová Hedvika,~~ Majerová Hedvika,	Volyně 28.

11. VI. 1947

Příloha č. 13: Jižní Čechy podle jednotlivých politických okresů, tak byly chápány OŽK v Českých Budějovicích
Zdroj: SOA Třeboň, OŽK České Budějovice, kart. 423.

Příloha č. 14: Seznam podniků podléhajících kontrole úředního veterináře (1947)

Zdroj: SOKA Prachatice, MěNV PT, kart. 140.

Seznam podniků podléhajících kontrole úředního veterináře.

Obchody smíšeným zbožím

Jmeno	Sp.	Nár. správce
Blach Jindřich	120/m Pasovská	Holkap Antonín
Freischlag Št.	114/m Poštovní	Švancar Miloslav
Kochová Aloisie	23/m D.Přem	Šimek Matěj
Janoušek Jan	91/přm Nádražní	Metka Stanislav
Mik Antonín	54/přm Krumlovská	
Pachelhofer Ant.	131/Horní	Částeck Jaroslav
Kalkuš Karel	88/Pivovarská	
Pechtlová Anna	16/m Náměstí	Wolfová Růžena

Řezníci a uzenáři

Beneš Karel	51/přm Vodňanská		
Fink Felix	119/m Poštovní	Jakeš František	
Pelikan Jan	130/m Horní	Lexa František	
Podlešák Frant.	241/přm Krumlovská		
Rataj Alois	62/m Křišťanova	Pašek František	
Rataj František	143/Pasovská	Beneš Jan	nucený výsek
Wimberský Jan	29/m Kostelní	Polák Adolf	

Podkováři

Jedlička Tomáš	Janská ul.		
Kadlec Jan	103/Zahradní	Krejča Karel	

Mlékárny

prodejna 3 I	69/Školní /Husova/		
prodejna 3 II	Vodňanská ul.		

v Prachaticích dne 3.4. 1947.

Příloha č. 15: Oběžník 111 Zemského národního výboru v Praze

Zdroj: SOkA Prachovice, ONV PT (1945-1948), desk. 42.

Zemský národní výbor v Praze.
Praha XVI., Preslova ul.10, tel. 461-61.

Číslo: IX-2-5585/1-1947. V Praze dne 18. února 1948.

O b ě ž n í k 111.

Všem okresním národním výborům a jejich expositurám v zemi České.

Věc: Neoprávněné provozování živnosti hostinské a výčepnické spolky a korporacemi při tanečních zábavách.

Zemskému národnímu výboru docházejí stále stížnosti Hospodářských skupin hostinských živnosti na neoprávněné provozování živnosti hostinské a výčepnické spolky a korporacemi při tanečních zábavách. Současně se v těchto stížnostech poukazuje na to, že spolky a korporace nedbají ustanovení § 3, odst.3 zákona č. 86/1922 Sb., kterým se zakazuje podávat při tanečních zábavách jiné alkoholní nápoje kromě piva a vína.

Abyste bylo zamezeno dalším stížnostem v tomto směru, bylo by žádoucí, aby při povolování tanečních zábav v místnostech, pro něž nebyla udělena koncese hostinská a výčepnická, místní národní výbory trvaly bezpodmínečně na tom, aby již v žádostech o jejich povolení bylo uvedeno jméno hostinského, který bude při této příležitosti čepovat, s jeho prohlášením, že u příslušného okresního národního výboru zažádá pro tento účel o licenci podle § 20 a/ živn. řádu.

Žádáme proto, aby okresní národní výbory vyzvaly všechny místní národní výbory svého obvodu, aby při povolování tanečních zábav zachovávaly výše uvedený postup.

P ř e d s e d a :
L. Kopřiva v.r.

Za správnost vyhotovení
vedoucí výpravy:
[Podpis]

OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR
V PRAZE
MÍSTNÍCH

Došlo dne 27. II. 1948

4077

Čj.: ..... Příl. ....

VI — 1
12

fin - MNU (MSK) v obvodu
100: < — >
214 - Prachovice - 18. února 1948 čj. IX-2-5585/1-1947

Příloha č. 16: Seznam provozovaných živností osobní autodopravy bez koncesního listu

Zdroj: SOKA Prachatice, ONV PT (1945-1948), desk. 42.

S e z n a m
provozovaných živností osobní autodopravy bez koncesního listu.

P.č.	Jméno a příjmení	Stan. živnosti	Datum proz. povolení.	Nár. správa
1	Nárovec Čeněk	Onšovice čp.9	ONV Prachatice 1.10.1946, čís.19922/46	--
2	Sýkora Václav	Záblatí čp.55	ONV Prachatice 18.12.1945, čís.13378/45	podal žádost
3	Plašek Jan	Ú. Prachatice	---	dtto.
4	Ježek Václav	Husinec	ONV Prachatice 23.X.1945, čís.6474/45	dtto.
5	Frant. Strádal	Volary čp.44	Ú. Prachatice 15.V.1933, čís.18338/33	Nár. x ² správa

Příloha č. 18: Souhlas s užitím reprodukce archivního materiálu v bakalářské práci

Zdroj: SOKA Prachatice.

Česká republika
Státní oblastní archiv v Třeboni
STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV PRACHATICE
VODŇANSKÁ 329, 383 01 PRACHATICE

Č.j.: SOAT- 00010/2012, poř.č.52

V Prachaticích dne 19. 12. 2012

Počet listů: 1

Přílohy: 0

Václav Černý
Zahradní 234
383 01 Prachatice

Na základě Vaší žádosti ze dne 19. 12. 2012 Vám udělujeme souhlas s bezplatným jednorázovým užitím reprodukce archivního materiálu ve Vaší bakalářské práci s názvem **Živnostenské podnikání v Prachaticích v poválečných letech**.

Tento souhlas se týká následujícího archivního materiálu: Archiv města Prachatice – kart. č. 141, 143; Národopis - p. Vačkář - Prachatice 1938 – 1945; diplomové a bakalářské práce č. 2, 20, 21, 28; knihy z knihovny č. 2067, 7375, 7335, 6985, 6420, 1726, 4348, 5870, 6306, 5676, 5023, 6983, 7091, 6556, 4890, 6621, 6988, 7097, 7098, 7099, 6038; OV ČSV Prachatice – kn. č. 1, 2, 3, 4; kart. č. 4, 5; NPF MZe Prachatice – kart. č. 22; MěNV Prachatice – kart. č. 1, 39, 42, 75, 86, 94, 105, 140, 154, 170, 177, 178, 198; OV KSČ Prachatice – kart. č. 208, 209, 211, 212; ONV Prachatice (1945 – 1948) – fa. č. 1–7, 8, 9, 16, 18-27, 42-60, 62, 63; ONV Prachatice (1949 – 1954) – fa. č. 4, 5, 24, 25, 34, 35, 42.

Při publikování uvedeného archivního materiálu jste povinen uvést správnou citaci pramene a také přesný název archivu, ve kterém je tento archivní materiál uložen.

Jako kompenzaci za udělení bezplatného souhlasu s publikováním reprodukce archivního materiálu ve Vaší práci Vás žádáme o poskytnutí 1 ks výtisku práce pro knihovní sbírky našeho archivu.

Státní okresní archiv
Vodňanská 329
383 01 Prachatice

Schválila: .....
ředitelka SOKA Prachatice

12.2 Tabulky

Příloha č. 19: Řemeslné živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1946

Obor	Podniky
Bednář	2
Cukrář	2
Čalouník	2
Dámská krejčová	5
Dřevovýroba	1
Dýmkař	1
Elektrotechnik	2
Fotograf	2
Hodinář	2
Holič	6
Kadeřnice	1
Kamenošochař	1
Kamnář	1
Klempíř	2
Kloboučník	1
Kolář	3
Kovář	4
Kovovýroba	1
Kožešník	2
Krejčí	8
Maliř	3
Mlynář	5
Modistka	2
Natěrač	1
Obuvnictví	1
Obuvník	5
Pekař	7
Řezník	8
Sedlář	1
Sklenář	3
Soustružník	2

Truhlář	8
Výrobce hraček	1
Výrobce razítek	1
Zámečnick	3
Zubní technik	1
Celkem	103

Příloha č. 20: Řemeslné živnostenské podniky ve Volarech v roce 1946

Obor	Podniky
Autodílna	1
Bednář	1
Cementárna	1
Cihelna	1
Cukrářství	1
Čalouník	1
Dámská krejčová	5
Elektrotechnický závod	1
Fotoateliér	1
Holič	7
Hrnčíř	1
Instalatér	1
Kameník	1
Kamnář	1
Kartáčník	1
Klempíř	1
Knih tiskárna	3
Kolář	3
Kovář	2
Kožešník	1
Krejčí	8
Malíř a natěrač	2
Mlynář	2
Modistka	4

Obuvník	5
Pekař	5
Pokrývač	1
Řezbář	2
Řezník	7
Sedlář	3
Sodovkárna	1
Soustružník	20
Truhlář	18
Zahradnictví	1
Zámečnick	4
Zubní technik	1
Celkem	119

Příloha č. 21: Řemeslné živnostenské podniky ve Vimperku v roce 1946

Obor	Podniky
Autodílna	2
Cukrář	4
Dámská krejčová	1
Elektrotechnik	2
Fotograf	1
Holič	8
Chemigraf	2
Kameník	2
Kartáčník	3
Klempíř	4
Kloboučník	2
Kolář	3
Kominík	1
Kovář	3
Krejčí	11
Malíř a natěrač	4
Mlynář	1

Modistka	1
Obuvník	11
Pekař	9
Pokryvač	2
Řezbář	1
Řezník	12
Sklenář	1
Sodovkárna	1
Truhlář	4
Celkem	98

Příloha č. 22: Zastoupení německých a českých živnostníků v Prachaticích v roce 1946*

Obor	Češi	%	Němci	%	Celkem	%
Bednář	2	100	0	0	2	100
Cukrář	1	50	1	50	2	100
Čalouník	0	0	1	100	1	100
Dámská krejčová	1	33,3	2	66,7	3	100
Dřevovýroba	0	0	1	100	1	100
Dýmkař	0	0	1	100	1	100
Elektrotechnik	0	0	2	100	2	100
Hodinář	1	50	1	50	2	100
Holič	1	16,7	5	83,3	6	100
Kadeřnice	1	100	0	0	1	100
Kamenosochař	0	0	1	100	1	100
Klempíř	0	0	2	100	2	100
Kolář	1	50	1	50	2	100
Kovář	1	33,3	2	66,7	3	100
Kovovýroba	1	100	0	0	1	100
Krejčí	4	80	1	20	5	100
Malíř	1	33,3	2	66,7	3	100
Mlýnář	1	25	3	75	4	100
Modistka	1	100	0	0	1	100
Natěrač	0	0	1	100	1	100
Obuvnictví	1	100	0	0	1	100
Obuvník	2	50	2	50	4	100
Pekař	2	40	3	60	5	100
Řezník	2	28,6	5	71,4	7	100
Sedlář	1	100	0	0	1	100
Sklenář	1	50	1	50	2	100
Soustružník	1	100	0	0	1	100
Truhlář	5	62,5	3	37,5	8	100
Výrobce hraček	1	100	0	0	1	100
Výrobce razítek	1	100	0	0	1	100
Zámečník	1	50	1	50	2	100

* Tabulka se vztahuje na 77 živností, u kterých je možné národností otázku určit.

Příloha č. 23: Zastoupení německých a českých živnostníků ve Vimperku v roce 1946*

Obor	Češi	%	Němci	%	Celkem	%
Autodílna	0	0	2	100	2	100
Cukrář	0	0	3	100	3	100
Čalouník	0	0	2	100	2	100
Dámská krejčová	0	0	1	100	1	100
Elektrotechnik	0	0	2	100	2	100
Fotograf	0	0	1	100	1	100
Holič	0	0	6	100	6	100
Chemigraf	0	0	2	100	2	100
Kameník	0	0	2	100	2	100
Klempíř	0	0	3	100	3	100
Kloboučník	2	100	0	0	2	100
Kolář	0	0	0	100	2	100
Kominík	0	0	1	100	0	100
Kovář	1	50	1	50	2	100
Krejčí	1	14,3	6	85,7	7	100
Malíř a natěrač	0	0	3	100	3	100
Mlynář	0	0	1	100	1	100
Obuvník	0	0	4	100	4	100
Pekař	1	25	3	75	4	100
Pokrývač	0	0	1	100	1	100
Řezbář	0	0	1	100	1	100
Řezník	0	0	3	100	3	100
Sklenář	0	0	1	100	1	100
Sodovkárna	0	0	1	100	1	100
Truhlář	0	0	2	100	2	100

*Tabulka se vztahuje na 60 živností, u kterých je možné národností otázku určit.

Příloha č. 24: Zjištěné živnostenské podniky v Prachaticích pro rok 1947

Obor	Podniky
Dámská krejčová	2
Elektrotechnik	2
Elektrotechnické potřeby	3
Kloboučník	1
Kovář, podkovář	2
Kožešník	1
Krejčí	8
Mlynář	10
Výrobce upomínkových předmětů	2
Obchody se smíšeným zbožím	8 / 13*
Řezník	7
Sklenář	4

*Údaj dle archivních materiálů SOA Plzeň, OŽK Plzeň, kart. 239.

Příloha č. 25: Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1948

Obor	Podniky
Čalounictví, dekoraterství	1
Dámská krejčová	3
Drogerie	2
Elektrotechnik	2
Fotograf	1
Hodinářství, zlatnictví	1
Holičství, kadeřnictví	3
Hostinští	2
Instalatér	1
Kamenošochařství	1
Klempíř	2
Knihářství, papírnictví	1
Knihkupectví	1
Kolář	1
Kominiectví	1
Kovář, podkovář	1

Krejčí	1
Malíř a natěrač	2
Mlynářství	1
Obchod se smíšeným zbožím	9
Obchodní zasilatelství	1
Obuvnictví	2
Pekařství	4
Radio-obchod	1
Řezník, uzenář	5
Sedlářství	1
Sklenářství	1
Stavitel	1
Truhlář	1
Umělé obch. zahr.	1
Výroba vápna a cementu	1
Výroba dýmek	1
Zahradnictví	1
Zámečnictví	1
Zasilatelství a prodej uhlí	1
Zubní technik	1
Celkem	59

Příloha č. 26: Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1948

Obor	Podniky
Čalounictví, dekoraterství	1
Dámská krejčová	3
Drogerie	2
Elektrotechnik	2
Fotograf	1
Hodinářství, zlatnictví	1
Holičství, kadeřnictví	3
Hostinští	2
Instalatér	1

Kamenošochařství	1
Klempíř	2
Knihařství, papírnictví	1
Knihkupectví	1
Kolář	1
Kominiectví	1
Kovář, podkovář	1
Krejčí	1
Malíř a natěrač	2
Mlynářství	1
Obchod se smíšeným zbožím	9
Obchodní zasilatelství	1
Obuvnictví	2
Pekařství	4
Radio-obchod	1
Řezník, uzenář	5
Sedlářství	1
Sklenářství	1
Stavitel	1
Truhlář	1
Umělé obch. zahr.	1
Výroba vápna a cementu	1
Výroba dýmek	1
Zahradnictví	1
Zámečnictví	1
Zasilatelství a prodej uhlí	1
Zubní technik	1
Celkem	59

Příloha č. 27: Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1949

Obor	Živnostníci
Autodílna-zámečnictví	2
Autodoprava nákladu	2
Autodoprava osob	2
Bednář	1
Cukrář	3
Čalouník	1
Dámská krejčová	2
Dentista	1
Dlaždič	1
Drogerie	2
Dýmkař, výroba špiček	1
Elektrotechnik	3
Fotograf	1
Galvanisér	1
Hodinář	2
Holič	4
Hostinec	4
Hotel	5
Kameník	1
Kamnář	1
Kapelník	1
Kartáčník	1
Klempíř a instalatér	1
Klempíř	2
Kloboučník	1
Kolář	2
Kominík	2
Košikář	1
Krejčí	8
Lékárník	1
Malíř	3
Mlynář	1

Modistka	1
Obchod se smíšeným zbožím	7
Obchod s střížním zbožím	1
Obuvník/Obuvnictví	3
Papírnictví	2
Pekař	6
Pletárna	1
Podkovář/ Kovář	2
Pokrývač	1
Prádelna	1
Prodej likérů	1
Prodej tabáků	4
Prodej zeleniny a ovoce	3
Řezání dřeva	1
Řezník	6
Sklenář	2
Stavitel	1
Strojní zámečnick-motomechanik	1
Strojní zámečnick	1
Truhlář	4
Uzenář	1
Výroba hraček	6
Výroba oplatků	1
Výroba prýmků	1
Výroba razítek	1
Zahradník	3
Zámečnick, instalatér	1
Zasilatelství, skladování a prodej uhlí	2
Závodní kuchyně	1
Železářství	2
Celkem	132

Příloha č. 28: Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1949

Obor	Živnostníci
Autodílna	1
Autodoprava	3
Cementárna	1
Cukrář	2
Elektrotechnik	1
Fotograf	1
Hodinářství	1
Holič	3
Hostinec	3
Hotel	1
Instalatér	1
Kolář	2
Kominík	1
Kovář	2
Kožišník	1
Krejčí	3
Malíř	2
Obchod se smíšeným zbožím	4
Obuvník	2
Papírnictví	1
Pekař	4
Pokrývač	1
Prodej tabáků	2
Řezník	3
Sběr odpadových surovin	1
Sedlář	1
Sklenář	1
Soustružník dřeva	3
Strojní zámečnick	3
Truhlář	11
Výroba dřeváků	1
Výroba palivových kol	1

Výroba sodovky	1
Zelinář	2
Železářství	1
Celkem	72

Příloha č. 29: Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1950

Obor	Živnostníci
Bednář	1
Cukrář	3
Čalouník	2
Dámská krejčová	5
Dentista	1
Dlaždič	1
Elektrotechnik	2
Fotograf	1
Hodinář	2
Holič	5
Instalatérství	3
Kameník	1
Kamnář	1
Kartáčník	2
Kloboučník	2
Knihář	1
Kolář	2
Kominík	2
Kovář	2
Kožišník	1
Krejčí	10
Pohřební ústav	1
Malíř	3
Mlynář	3
Nákladní autodoprava	3
Obuvník	5
Osobní autodoprava	2
Pekař	5
Pokrývač	1
Řezání palivového dříví	1
Řezbář	1
Řezník	7

Sběrna šatstva a prádla k chem. čištění	1
Sklenář	1
Soustružník	3
Stavitel	2
Truhlář	4
Výrobce hraček	2
Výrobce razítek	1
Výrobce sodové vody	1
Výrobce pleteného zboží	1
Zahradník	3
Zámečnick	5
Zednický mistr	1
Celkem	103

Příloha č. 30: Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1950

Obor	Živnostníci
Cukrář	1
Čalouník	1
Dentista	1
Elektrotechnik	1
Fotograf	1
Hodinář	1
Holič	3
Instalatérství	1
Kamnář	1
Kolář	2
Kominík	1
Kovář	2
Krejčí	4
Malíř, lakýrník, natěrač	2
Mlynář	2
Obuvník	1
Pekař	5

Pokrývač	1
Řezník	3
Sklenář	1
Soustružník	4
Truhlář	12
Výrobce cement. zboží	1
Výrobce sodové vody	1
Zámečnick	4
Zednický mistr	1
Celkem	58

Příloha č. 31: Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1952

Obor	Živnostníci
Cukrář	1
Instalatérství	1
Kamnář	1
Kartáčník	1
Kolář	1
Kovář	1
Krejčí	2
Malíř	3
Obuvnictví	1
Trafika	4
Truhlář	2
Zahradník	1
Celkem	19

Příloha č. 32: Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1952

Obor	Živnostníci
Hodinář	1
Kovář	1
Trafika	1
Truhlář	2
Celkem	5

Příloha č. 33: Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1953

Obor	Živnostníci
Cukrář	1
Kamnář	1
Kartáčník	1
Kolář	2
Kominík	1
Truhlář	1
Zahradník	1
Celkem	8

Příloha č. 34: Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1953

Obor	Živnostníci
Krejčovství	1
Kolář	1
Truhlář	2
Celkem	8

Příloha č. 35: Živnostenské podniky v Prachaticích v roce 1954

Obor	Živnostníci
Cukrář	1
Kartáčník	1
Kolář	2
Kovář	1
Celkem	5

Příloha č. 36: Živnostenské podniky ve Volarech v roce 1954

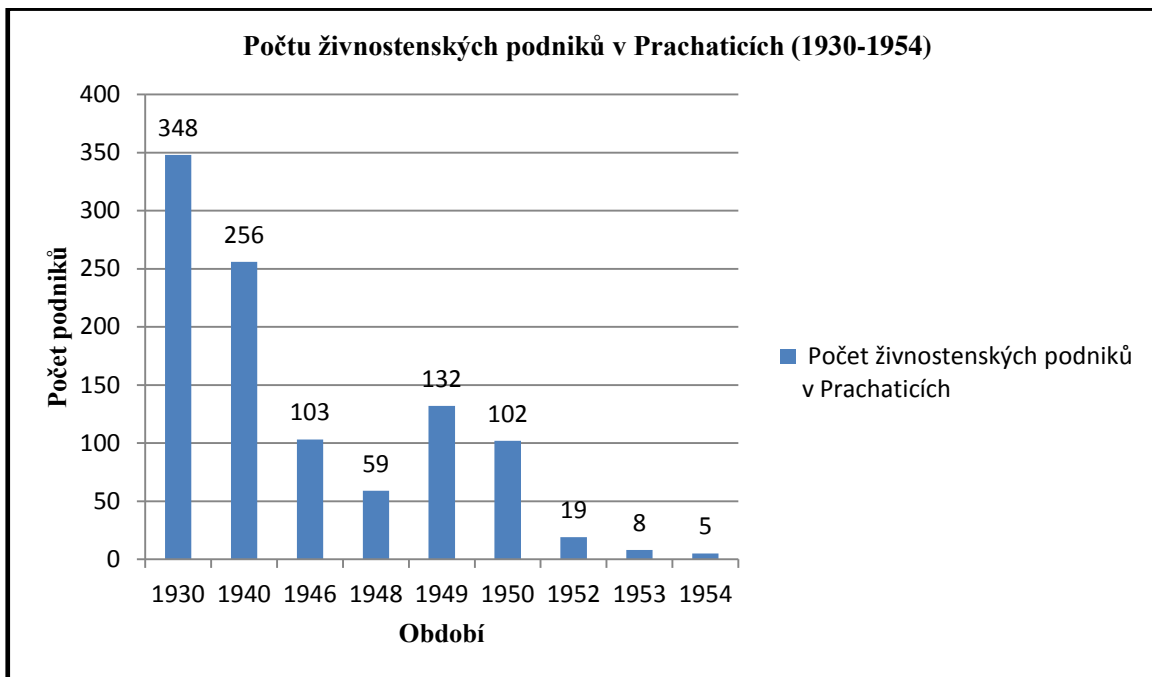
Obor	Živnostníci
Kolář	1
Kovář	2
Krejčí	1
Truhlář	2
Celkem	5

Příloha č. 37: Počet podniků u těch oborů podnikání, u kterých lze zachytit celé sledované období 1946-1950, 1952-1954

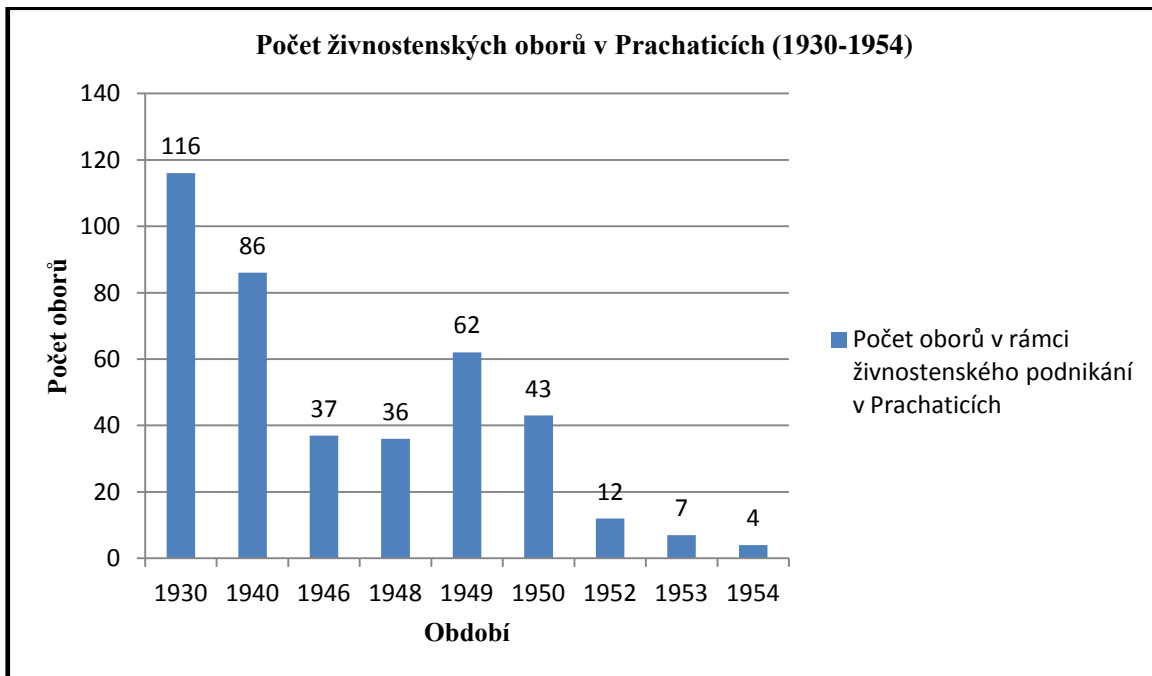
Obor	1946	1947	1948	1949	1950	1952	1953	1954
Dámská krejčová/krejčí	5	2	3	2	5	0	0	0
Elektroinstalátér/ - technik	4	2	2	2	3	0	0	0
Hodinář	2	0	1	2	2	0	0	0
Kadeřník / Holič	7	8	3	4	5	0	0	0
Kameník / Kamenosochař	1	0	1	1	1	0	0	0
Kloboučník	1	1	0	1	2	0	0	0
Kolář	3	3	1	2	2	1	2	2
Kovář / Podkovář	3	2	1	2	2	1	0	1
Kožešník	2	2	0	0	1	0	0	0
Krejčí	8	8	1	8	10	2	0	0
Malíři a natěrači	4	8	2	3	3	3	0	0
Mlynáři	6	10	1	1	3	0	0	0
Řezník - uzenář	8	7	5	7	7	0	0	0
Sedlář	1	2	1	0	1	0	0	0
Sklenář	3	4	1	2	1	0	0	0
Soustružník	2	4	0	0	3	0	0	0

12.3 Grafy

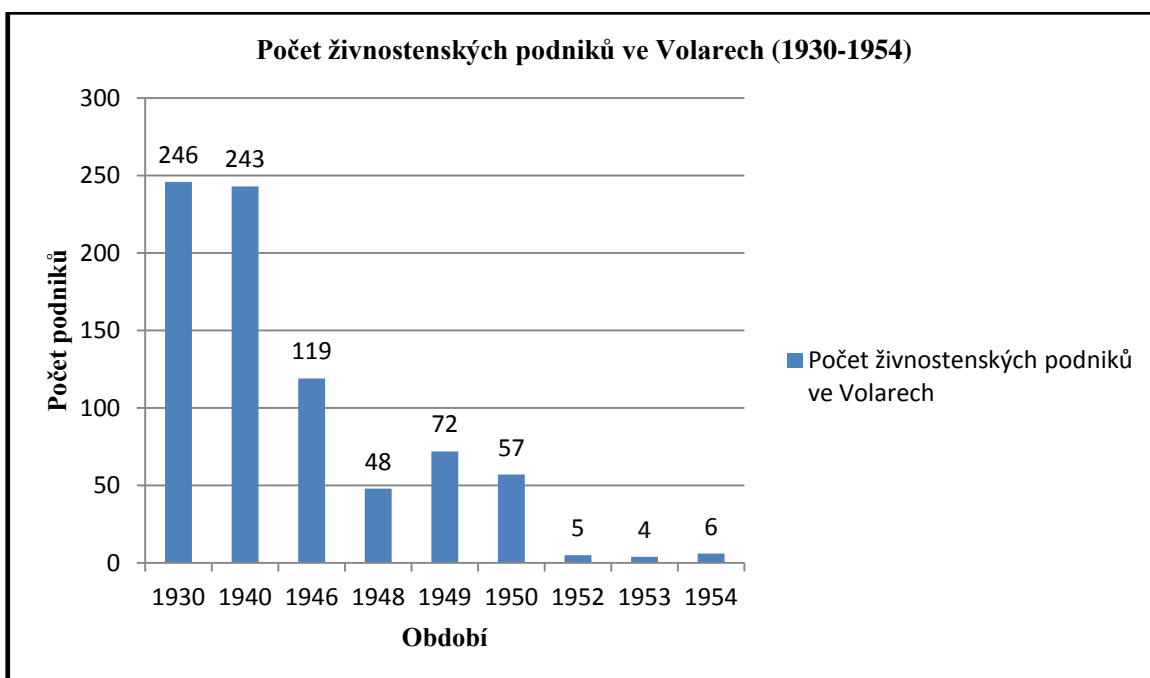
Příloha č. 38: Počty soukromých živnostenských podniků (Prachatice 1930-1954)

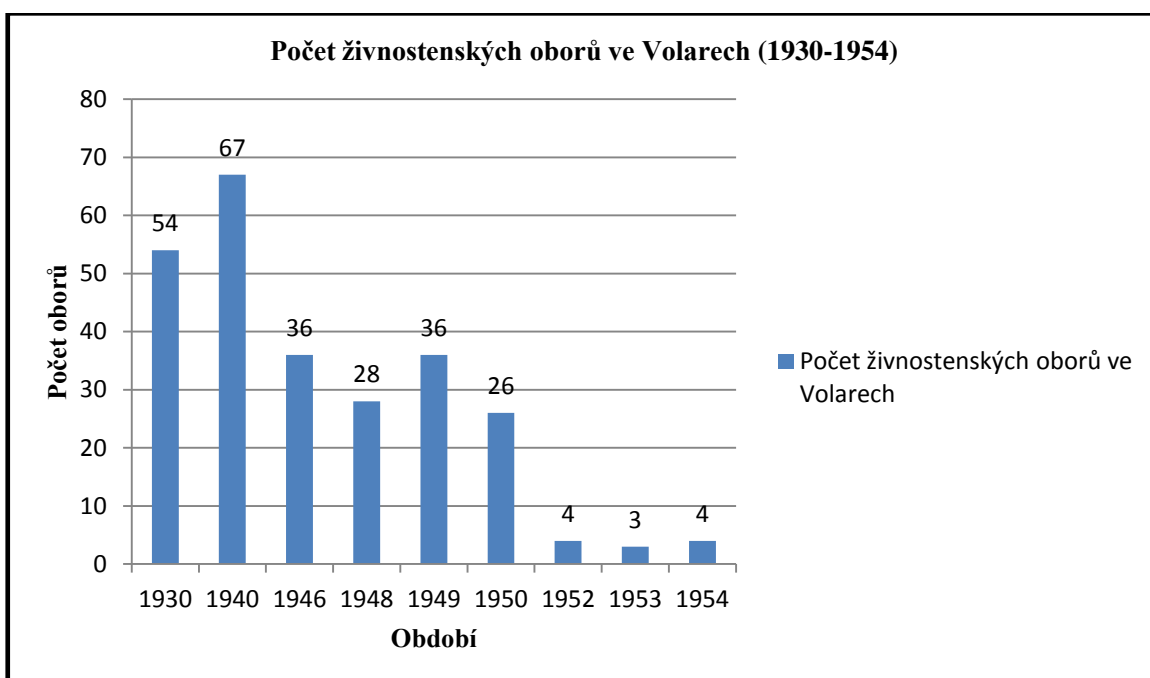
Příloha č. 39: Počty oborů soukromého živnostenského podnikání (Prachatice 1930-1954)

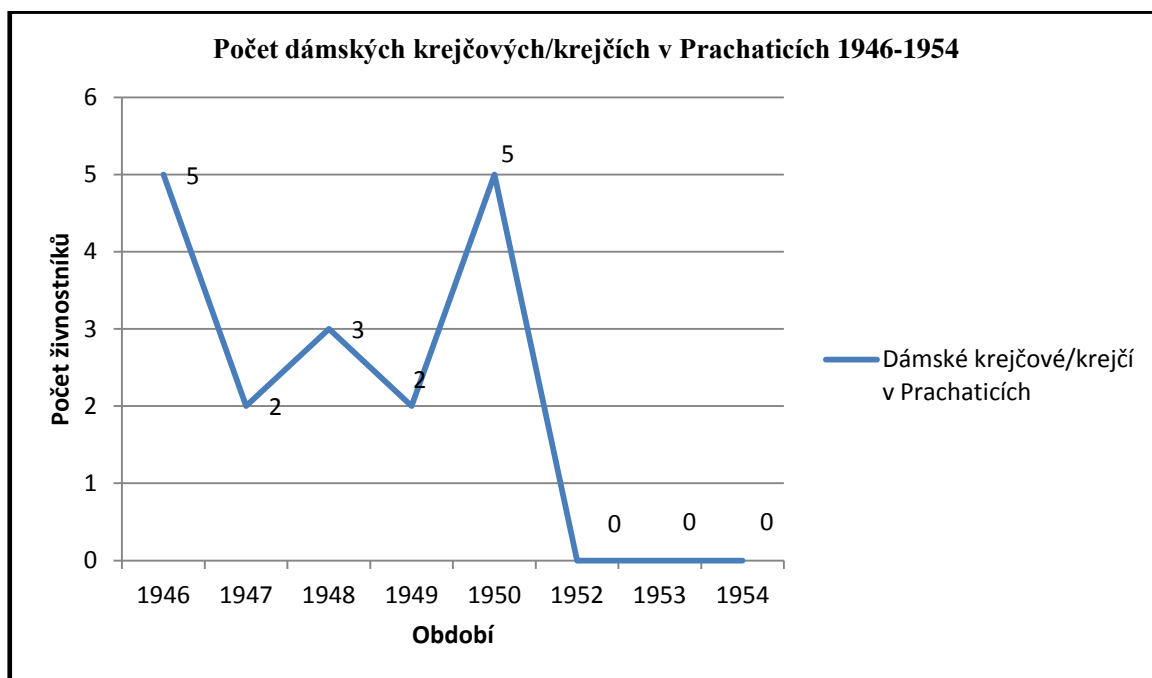
Příloha č. 40: Počty soukromých živnostenských podniků (Volary 1930-1954)

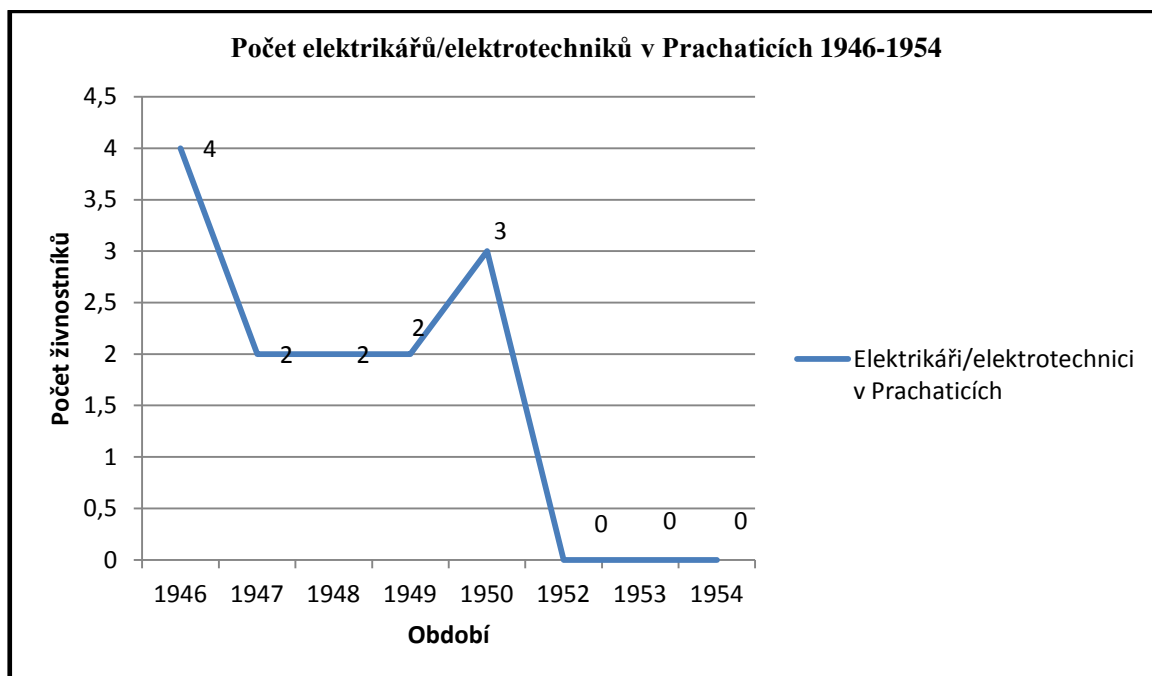
Příloha č. 41: Počty oborů soukromého živnostenského podnikání (Volary 1930-1954)

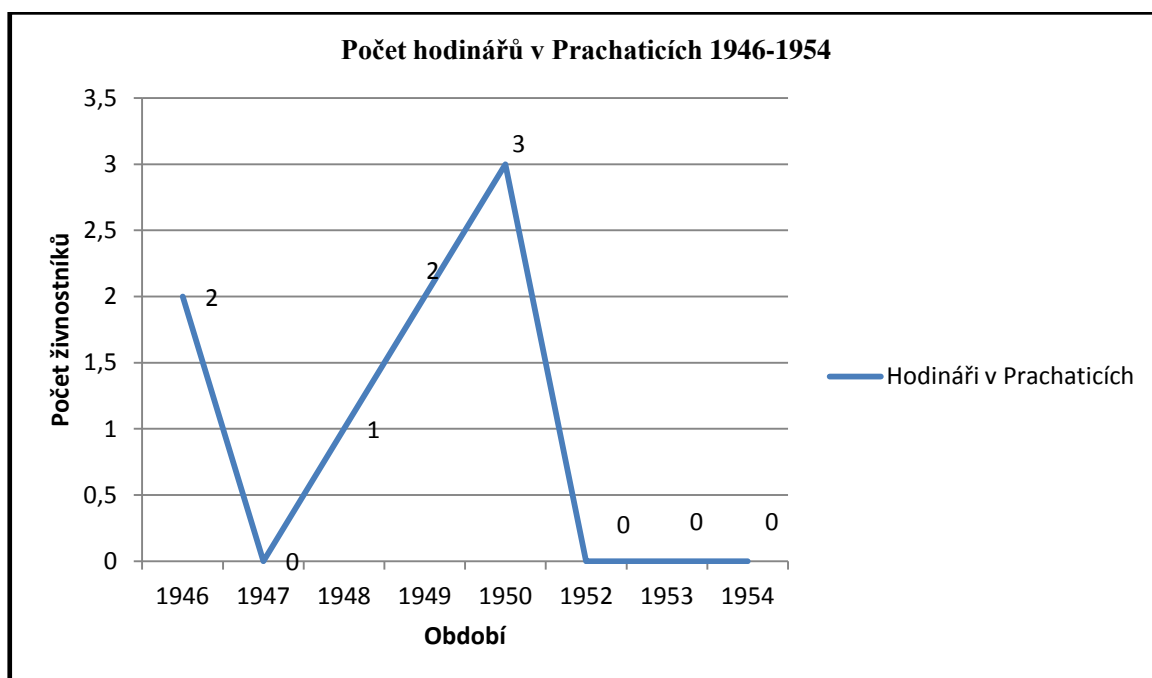
Příloha č. 42: Vývoj počtu soukromých dámských krejčovských/krejčích (Prachatice 1946-1954)

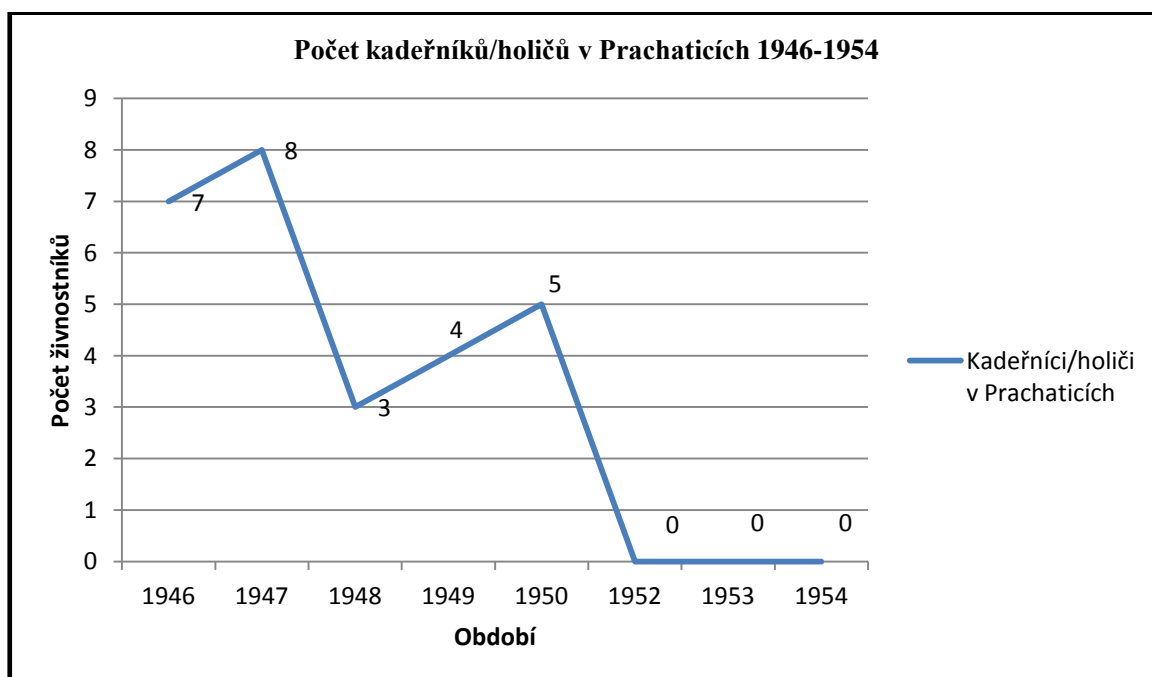
Příloha č. 43: Vývoj počtu soukromých elektrikářů/elektrotechniků (Prachatice 1946-1954)

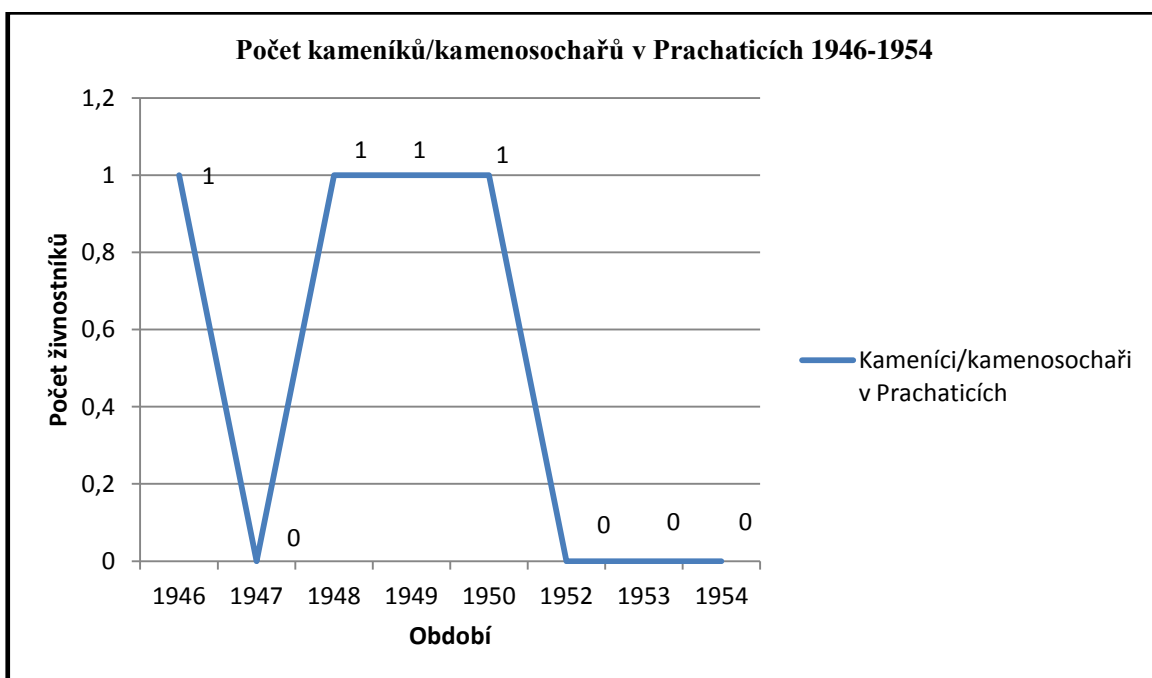
Příloha č. 44: Vývoj počtu soukromých hodinářů (Prachatice 1946-1954)

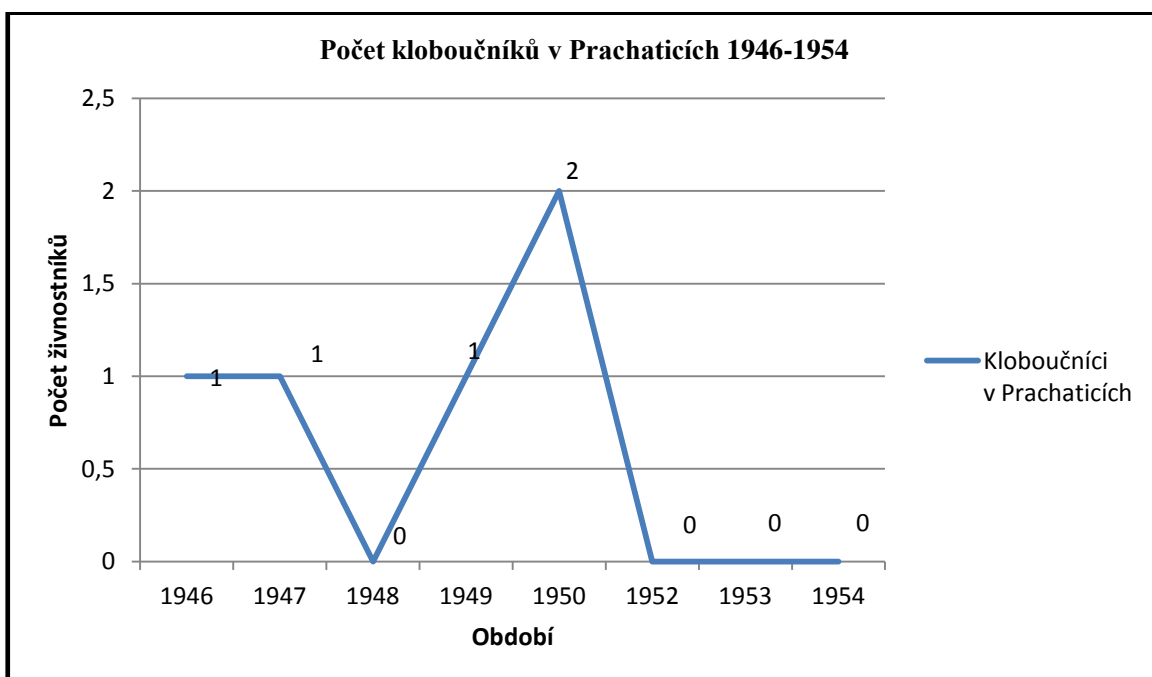
Příloha č. 45: Vývoj počtu soukromých kadeřníků/holičů (Prachatice 1946-1954)

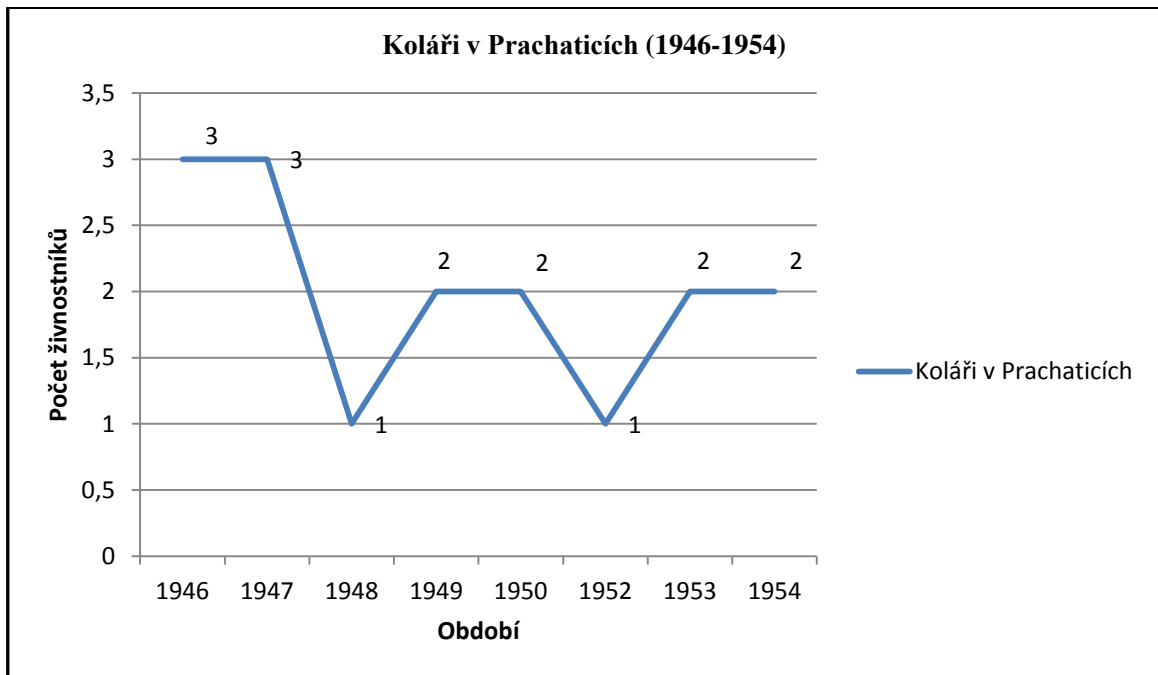
Příloha č. 46: Vývoj počtu soukromých kameníků/kamenosochařů (Prachatice 1946-1954)

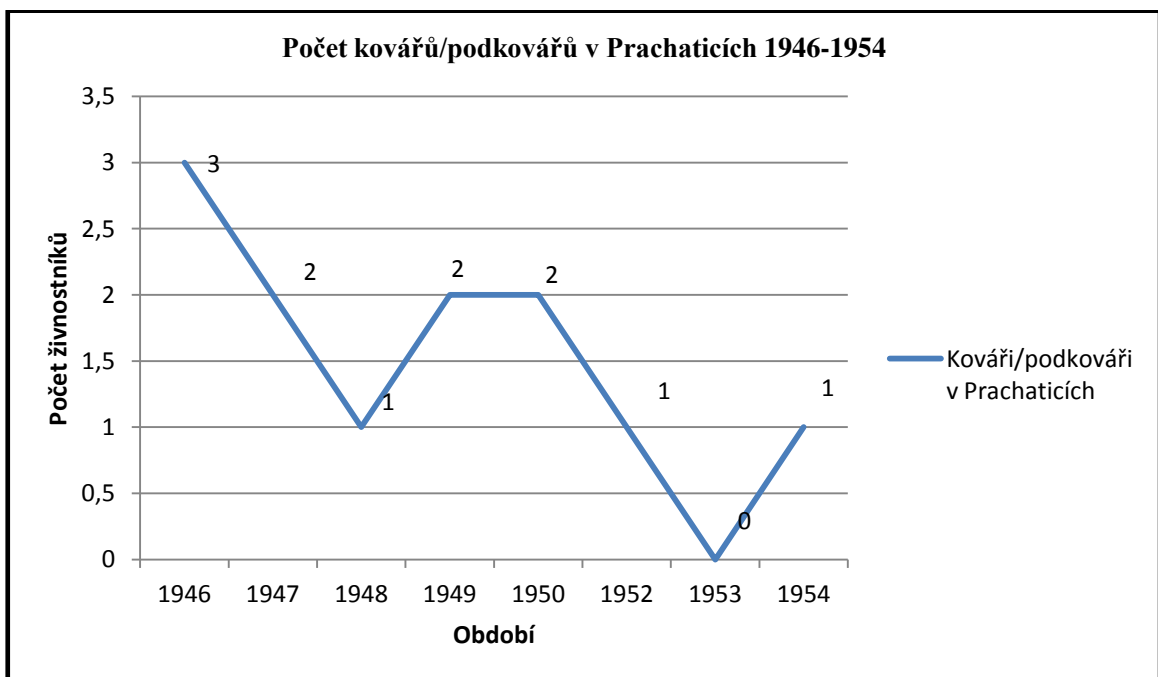
Příloha č. 47: Vývoj počtu soukromých kloboučníků (Prachatice 1946-1954)

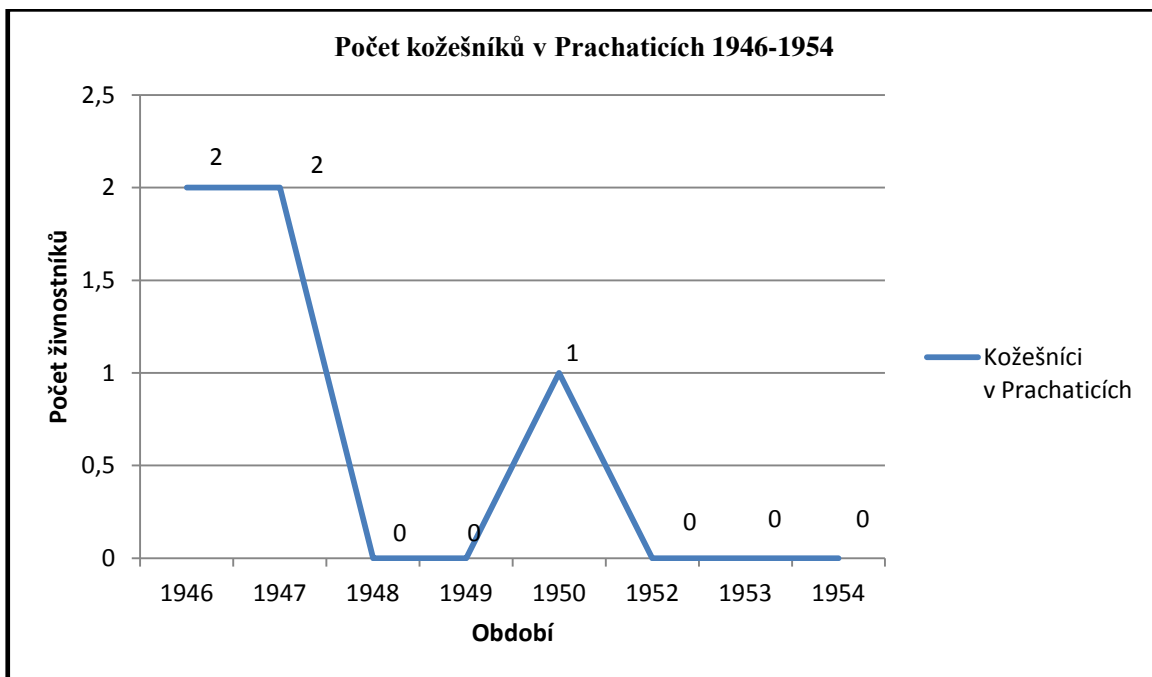
Příloha č. 48: Vývoj počtu soukromých kolářů (Prachatice 1946-1954)

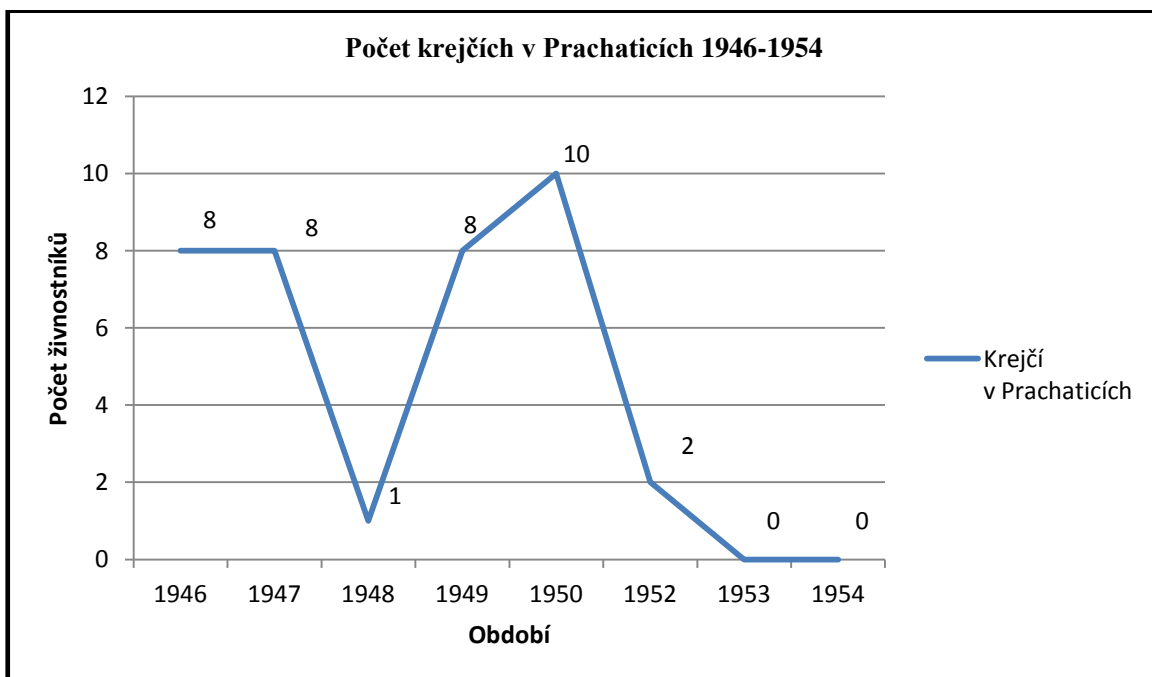
Příloha č. 49: Vývoj počtu soukromých kovářů/podkovářů (Prachatice 1946-1954)

Příloha č. 50: Vývoj počtu soukromých kožešníků (Prachatice 1946-1954)

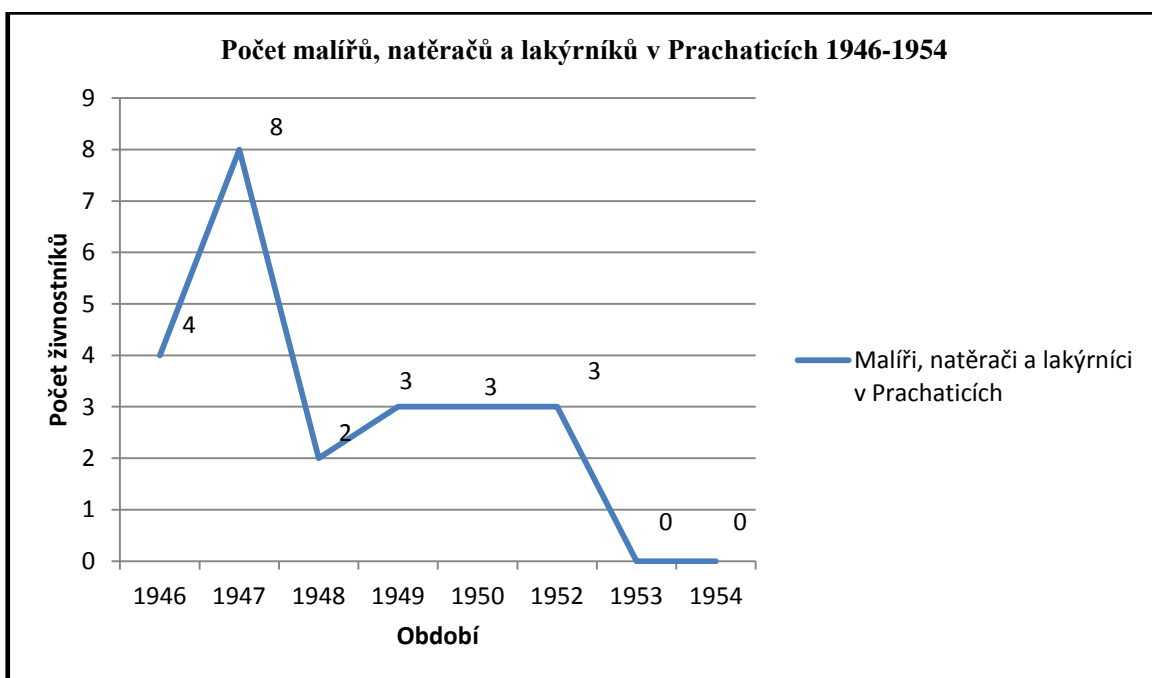

Příloha č. 51: Vývoj počtu soukromých krejčích (Prachatice 1946-1954)

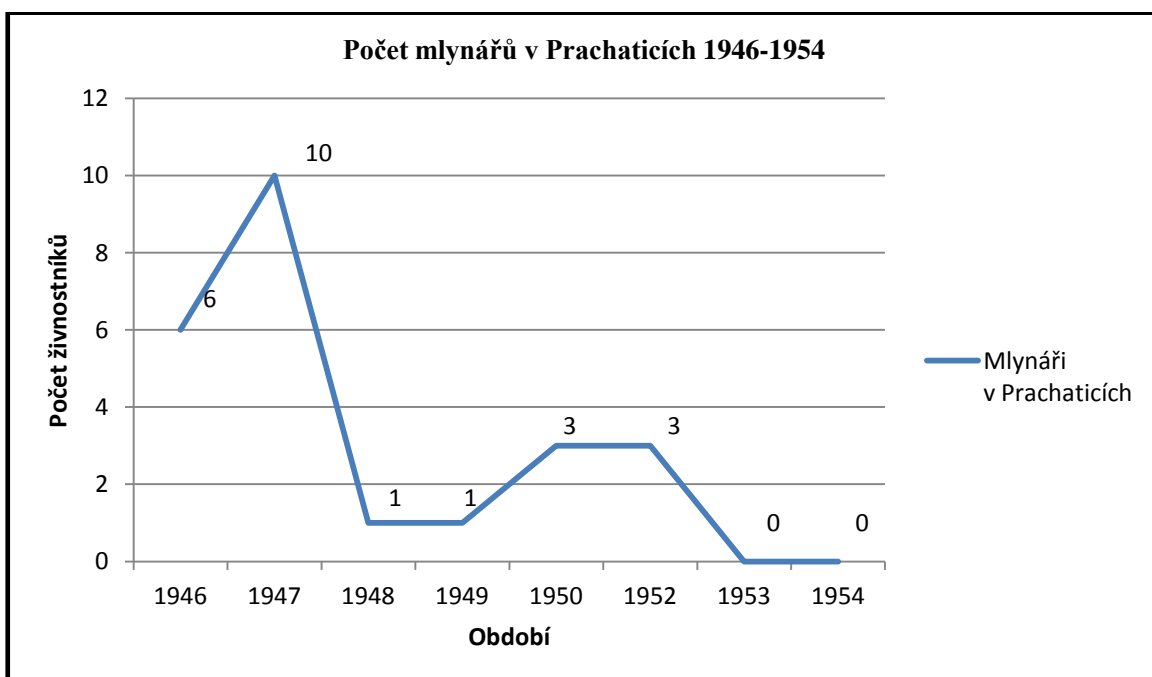

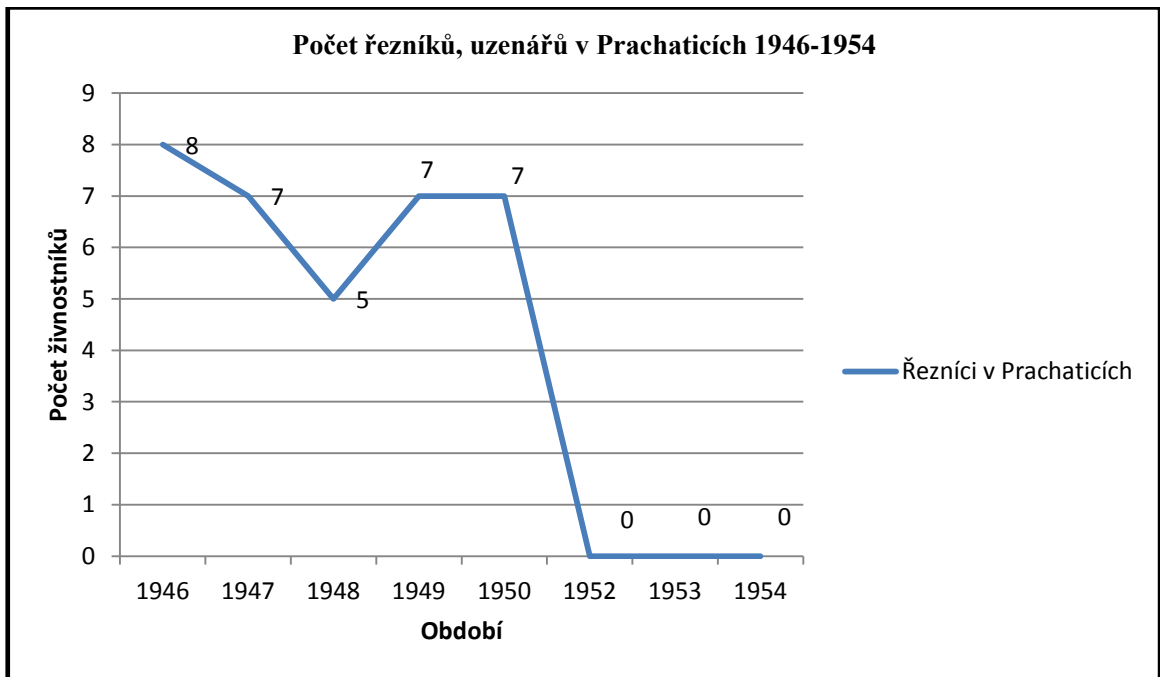
Příloha č. 52: Vývoj počtu soukromých malířů, natěračů a lakýrníků (Prachatice 1946-1954)

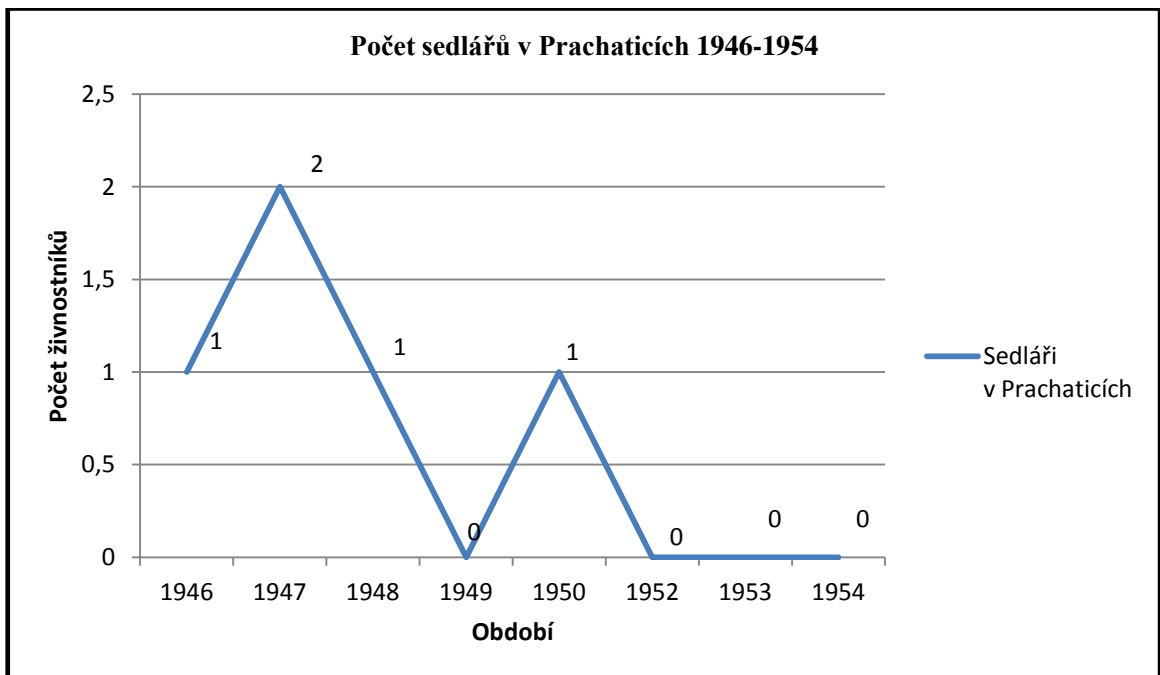
Příloha č. 53: Vývoj počtu soukromých mlynářů (Prachatice 1946-1954)

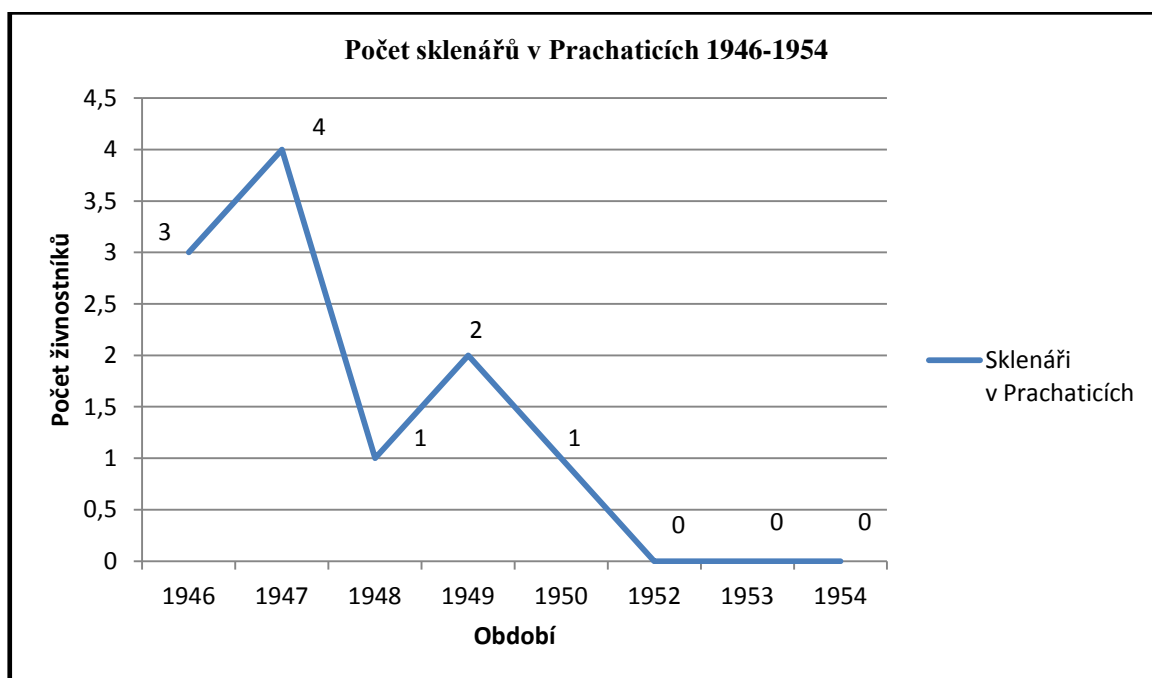
Příloha č. 54: Vývoj počtu soukromých řezníků a uzenářů (Prachatice 1946-1954)

Příloha č. 55: Vývoj počtu soukromých sedlářů (Prachatice 1946-1954)

Příloha č. 56: Vývoj počtu soukromých sklenářů (Prachatice 1946-1954)

Příloha č. 57: Vývoj počtu soukromých soustružníků (Prachatice 1946-1954)

